KALENDARZYK ROBOTNICZY NA ROK 1913

P · P · S · D

SUKNA
BIELIZNY
tylko od
R. MIKLAUC'a
W LUBLANACH.

Co rozumiemy pod wyrazem

„ZDROWIE"?

Rześki, elastyczny i wolny od dolegliwości stan ciała. Zdrowym jest, kto się dobrze czuje, nie ma żadnych bólów, dobrze sypia, z apetytem jada i chętnie pracować może. Zdrowie polega na prawidłowym stanie ustroju, to znaczy, że człowiek się dobrze czuje, kiedy tylko tyle je i pije, ile wymaga organizm. Skoro narządy, służące do przyjmowania pokarmów, a więc żołądek i jelita, łatwo je przyjmują, wtedy resztki ich zostają przez narządy wydzielające jakoto skórę, jelita i płuca łatwo i bez przeszkód wydalone.

Choroba powstaje dopiero, gdy w prawidłowej czynności tych życiowych narządów nastąpiły przeszkody. Przeszkody te mogą bardzo łatwo powstać, bo w ustroju składającym się z najdrobniejszych komórek łatwo mogą pojawić się objawy działające szkodliwie na czynność narządów. Zegar n. p. może stanąć w ruchu z powodu ziarnka pyłu, a o ile delikatniejszą jest istota nerek, płuc i skóry!

Z tego powodu należy każdemu zalecić używanie wypróbowanych na prawie wszyst-

KIESZONKOWY KALENDARZYK ROBOTNICZY NA ROK 1913

ZREDAGOWAŁ I WYDAŁ ZYGMUNT KLEMENSIEWICZ, POSEŁ DO RADY PAŃSTWA, REDAKTOR TYGODNIKA ILUSTROWANEGO „PRAWO LUDU“

P·P·S·D·

ROCZNIK VII. CENA WSZĘDZIE 80 H.

KRAKÓW 1913. NAKŁADEM ADMINISTRACYI „ŻYCIA“ (NR 44, RYNEK GŁÓWNY, LINIA A-B) DRUKARNIA LUDOWA W KRAKOWIE, FILIPA 11

Idzie czas!

Wytężmy wzrok, wytężmy słuch!
Wśród smutnych nor i chat,
Ktoś idzie przez ten świat:
Hej, baczność! To czas! Czuj duch!

Tak, idzie Czas! Wszechmocny Czas,
Hej, bracia, czy słyszycie?
W nim nasza śmierć lub życie,
Obudzić trza się raz!

Dość już tych krwi wylanych strug,
Do walki czas nam iść!
Kajdany targać, gryźć
I spłacić krwawy dług!

Czas już, by z nor, by z popod strzech
Na wrogów wypadł cios,
By ozwał się gnębionych głos
Milionem krwawych ech.

Niech pryśnie mrok zaziemskich złud,
Niech miast pobożnych mar
Zapłonie zemsty żar,
A ujrzym śniony cud!

Bo wówczas z kruż, z wolności kruż
Szczęśliwi będziem pić
I życiem wolnem żyć
Wolni od trosk i burz!

Franciszek Piętak.

SICZEŃ STYCZEŃ JÄNNER

Dni	Rzym. kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 **S**	**Nowy Rok.** O. P.	**Nowy Rok**	19	**Hrud. 1912.** Won.
2 C	Makaryusza	Abla, Seta	20	Ihnatyja ep. m.
3 P	Gienowefy	Enocha	21	Juljanny m.
4 S	Izabeli, Elj.	Izabeli	22	Anastazji m.
5 **N**	**2 po B. N.** T. Kr.	Symeona	23	10 Mucz.
6 **P**	**Trzech Króli**	**Trzech Króli**	24	Wihil. do Rożd.
7 W	Lucyana	Izydora	25	**Rożd. Chrysta**
8 S	Seweryna	Erharda	26	**Sobor Pr. Boh.**
9 C	Juljana	Marcjala	27	**Stefana mucz.**
10 P	Agatona, Flor.	Pawła P.	28	2 tys. Mucz.
11 S	Hyginusa m.	Matyldy	29	14000 SS. Mład.
12 **N**	**1 po 3 Kr.** Ernesta	Reinolda	30	Anysji m.
13 P	Weroniki	Hilarego	31	Mełanji
14 W	Hilarego	Feliksa	1	**Siczeń 1913**
15 S	Pawła pust.,	Maura	2	Sylwestra
16 C	Marcelego p.	Marcelego	3	Małachija pror.
17 P	Antoniego pust.	Antoniego P.	4	Sobor 70 ap.
18 S	Katedry ś. Piotra	Pryski	5	Fteopempta m.
19 **N**	**Starozap.** Im. Jez.	Sary	6	**Bohojawł. Hosp.**
20 P	Fabian. i Sebast.	Fabjana i Seb.	7	Sobor ś. Joana
21 W	Agnieszki	Agnieszki	8	Heorh.
22 S	Winc. i A.	Wincentego	9	Połyjewkta m.
23 C	Zaśl. NP. i ś. J.	Emerencji	10	Hryhorja jep.
24 P	Tymoteusza b.	Tymoteusza	11	Fteodozja pr.
25 S	Nawr. św. Pawła	Nawr. ś. Pawła	12	Tatjanny m.
26 **N**	**Mięsop.** S. R. Pol.	Polikarpa	13	**N. 1 po B.** Jerm.
27 P	Jana Złot.	Jana Chryzost.	14	S. S. Oteć w S.
28 W	Karola Wielk.	Karola Wielk.	15	**N. 2 po B.** Pawła
29 S	Franciszka S.	Walerjusza	16	Petra wer.
30 C	Martyny p.	Adelgundy	17	Antonja Wełyk.
31 P	Piotra z Nolask.	Wirgiljusza	18	Aftanazja

LUTYJ LUTY FEBRUAR

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 S	Ignacego b. i m.	Brygidy	19	Makaryja
2 **N**	**Zap. NMP. Gromn.**	**Oczyszcz. M. P.**	20	**2 po B.** Jeuft.
3 P	Błażeja bisk. m.	Błażeja	21	Maksyma
4 W	Andrzeja Kors.	Weroniki	22	Tymofteja ap.
5 S	*Popielec.* Pawła	Agaty	23	Kłymenta m.
6 C	Tytusa, Dor. 🌑	Doroty	24	Ksenyi prep.
7 P	Romualda i Rys.	Ryszarda	25	Hrehorja ap.
8 S	Jana z Maty w.	Salomona	26	Ksenofonta
9 **N**	**Wstęp.**Cyryla Al.	Apolonji *Pop.*	27	**3 po B.** Joana
10 P	Schol.p.,Wilh.	Gabrjela	28	Jefrema prep.
11 W	Zjawienie NMP.	Eufrozyny	29	Ihnatia
12 S	*Such.* 7 Serwit.	Eulalji	30	**Trech Swiat.**
13 C	Katarzyny Ricc.	Kastora	31	Kyra i Joana
14 P	*Such.* Walent. 🌓	Walentego	1	**Lutyj.** Tryfona
15 S	*Such.* Faustyna.	Faustyna	2	**Strytenije Hosp.**
16 **N**	**Sucha.** Juljanny	Juljanny	3	**Miasop.** Symeon.
17 P	Sabina	Konstancji	4	Izydora
18 W	Symeona	Zuzanny	5	Ahaftji m.
19 S	Zuzanny, Konr.	Gabina	6	Wukoła pr.
20 C	Leona b.	Euchazego	7	Parftenija
21 P	Eleonory p. 🌕	Eleonory	8	Fteodora
22 S	Katedry ś. Piotr.	Kated. ś. Piotra	9	Nykyfora
23 **N**	**Głucha.** Piotra D.	Seweryna	10	**Syrop.** Charłamp.
24 P	Macieja ap.	Macieja op.	11	Własija m.
25 W	Wiktora, Małg.	Wiktora	12	Mełetyja ar.
26 S	Mechtyldy	Gothilfa	13	Martynijana
27 C	Aleksandra 🌗	Leandra	14	Awksentyja
28 P	Romana	Romana	15	Onysyma jep.

MAREĆ MARZEC MÄRZ

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 S	Albina b.	Albina	16	Pamfyła mucz.
2 **N**	**Środop.** Heleny	Symplicjusza	17	**N. 1 P.** Fteodora
3 P	Kunegundy ces.	Kunegundy	18	Lwa pap
4 W	Kazimierza kr.	Adrjana	19	Archyppa
5 S	Fryderyka	Fryderyka	20	Lwa ep.
6 C	Perpetuy, Felic.	Frydolina	21	Timofteja
7 P	Tomasza z Akw.	Felicyty	22	SS. Mucz. w Ew.
8 S	Jana B., W. 🌑	Filomena	23	Połykarpa
9 **N**	**Czarna.** Fran. Rz.	Prudencjusza	24	**N. 2 P.** Ob. hł. Iw.
10 P	40 Męczenników	Aleksandra	25	Tarasja arch.
11 W	Konstantego	Rozyny	26	Porfyrja
12 S	Grzegorza W. p.	Grzegorza	27	Prokopyja
13 C	Nicefora Eufroz.	Ernesta	28	Wasyłyja isp.
14 P	7 Boleści NMP.	Zacharjasza	1	**Mareć.** Ewdokji
15 S	Klemensa Dw. ☽	Krzysztofa	2	Fteodota
16 **N**	**Palmowa.** Cyrjak.	Cyrjaka	3	**N. 3 P.** Ewtopija
17 P	Jana S. Patryc.	Gertrudy	4	Harasyma
18 W	Gabrjela, Cyr.	Anzelma	5	Konona m.
19 S	Józefa Obl. NMP.	Józefa Obl.	6	42 Muczen.
20 C	*W. Czwartek*	*Wiecz. Pańska*	7	Wasylija, Jew.
21 P	*W. Piątek*	*Wielki Piątek*	8	Fteofyłakta
22 S	*W. Sobota* 🌕	*Wielka Sobota*	9	40 Mucz. w S.
23 **N**	**Wielkanoc**	**Wielkanoc**	10	**N. 4 P.** Kondrata
24 **P**	**Poniedz. Wielk.**	**Pon. Wielkanocn.**	11	Sofronja
25 **W**	**Zwiast. N. M. P.**	**Zwiast. NMP.**	12	Fteofana pr.
26 S	Teodora	Ruprechta	13	Nykyfora
27 C	Jana Dam.	Benedykta	14	Benedykta pr.
28 P	Jana Kapistran.	Kazimierza	15	Ahapija i 6 m.
29 S	Wiktoryna ☾	Eberharda	16	Sawyna i Papy
30 **N**	**Przewod.** Jana	Gabrjela	17	**N. 5 P.** Ałekseja
31 P	Balbiny i Korn.	Emanuela	18	Kiryłła

CWITEŃ KWIECIEŃ APRIL

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 W	Hugona	Huberta	19	Chrysanta
2 S	Franciszka z P.	Gwidona	20	Joanna prep.
3 C	Ryszarda b.	Eustazego	21	Jakowa pr.
4 P	Izydora	Gwidona	22	Wasyłyja jep.
5 S	Wincentego	Amosa	23	Nikona prep.
6 N	**2 po W.** Celest.	Teodora	24	**N. 6 P. Cwitna**
7 P	Hermana Józ.	Amalji	25	Błah. P. Bohor
8 W	Dyonizego	Darjusza	26	Arch. Hawr.
9 S	Marji Egipc.	Ambrożego	27	Matrony m.
10 C	Ezechjela pr.	Hozeasza	28	*Czet. wełyk.*
11 P	Leona W. pap.	Ireneusza	29	**Wełyk. Piatok.**
12 S	Juljusza pap.	Hegezypa	30	*Sub. wełyka*
13 N	**3 po W.** *Op. ś. Józ.*	Apolonji	31	**Woskresenie Chr.**
14 P	Justyna	Bogusława	1	**Cwiteń. Pon. sw.**
15 W	Krescencjusza	Hermana	2	**Wtorek switwyj**
16 S	Józefa Labre	Juljusza	3	Nykyty
17 C	Aniceta	Daniela	4	Josyfa pr.
18 P	Apolonjusza	Flawjana	5	Fteoduła m.
19 S	Wincentego	Wernera	6	Ewtychija pr.
20 N	**4 po W.** Teod.	Sulpicjusza	7	**N. 1 po W.**Herhija
21 P	Anzelma	Adolara	8	Irydion
22 W	Sotora i Kajusza	Sotera i Kajet.	9	Ewpsychija
23 S	Wojciecha bisk.	Jerzego	10	Terentyja
24 C	Jerzego ryc.	Albrechta	11	Antypy
25 P	Marka ew.	Marka Ew.	12	Wasylija
26 S	*NMP. Dobrej R.*	Kleta	13	Artemona
27 N	**5 po W.** Piotra K.	Anastazego	14	**N. 2 po W.** Mart.
28 P	† Pawła od Kr.	Witalisa	15	Arystar
29 W	† Piotra męcz.	Sybili	16	Ahapji
30 S	† Katarzyny S.	Eupropjusza	17	Symeona

MAJ MAJ MAI

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 C	**Wniebow. Pań.**	Filipa i Jakóba	18	Joana prep.
2 P	Atanazego i Z.	Zygmunta	19	Joana weł.
3 S	Znal. ś. Krzyża	Znal. ś. Krzyża.	20	Fteodora
4 N	**6 po W.** *NMP. K.*	Florjana	21	**N. 3 po W.** Jan.
5 P	Piusa V pap.	Florjana	22	Fteodora
6 W	Jana w Oleju	Dytrycha	23	Heorhija
7 Ś	Flawji p. i m.	Gotfryda	24	Sabby
8 C	**Stanisława B.**	Stanisława	25	Marka ap.
9 P	Grzegorza z N.	Hjoba	26	Wasylija
10 S	Antonina, Izyd.	Wiktoryna	27	Symeona
11 N	**Zielone Świątki**	**Zielone Sw.**	28	**N 4 po W.** Jasona
12 P	**Poniedz. Ziel. Św.**	**Pon. Ziel. Św.**	29	9 mucz.
13 W	Serwacego b.	Wojciecha	30	Jakowa ap.
14 S	*Such.* Bonifac.	Pankracego	1	**Maj.** Jeremija
15 C	Jana, Zofii m.	Serwacego	2	Atanazyja ar.
16 P	*Such.* Jana Nep.	Bonifacego	3	Tymofteja m.
17 S	*Such.* Paschalisa	Sofji	4	Pełahyi m.
18 N	**Ś. Trójcy.** Feliksa	Peregryna	5	**N. 6 po W.** Iryny
19 P	Piotra Celestyn.	Torpeta	6	Jowa mnoh.
20 W	Bernardyna S.	Liborjusza	7	Kresta
21 S	Feliksa p.	Potencjany	8	Iwana Boh.
22 C	**Boże Ciało.** Mar.	Franciszki	9	**Woznes. Hosp.**
23 P	Andrzeja B.	Prudensa	10	Symeona Zył.
24 S	NMP. Wspom.	Heleny	11	Mokija
25 N	**2 po Św.** Grzeg.	Dezyderego	12	**N. 6 po W.** Jep.
26 P	Filipa Ner.	Zuzanny	13	Glikeryi mucz.
27 W	Bedy i Jana	Urbana	14	Isydora mucz.
28 S	Augustyna b.	Wilhelma	15	Pach. W., Am.
29 C	Magdaleny	Maksymiljana	16	Fteodora mucz.
30 P	*Serca Jez.* Feliksa	Wiganda	17	Andronika
31 S	Anieli, Petroneli	Petroneli	18	Fteodota, mucz.

IJUŃ CZERWIEC JUNI

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 N	**3 po S.** Jakóba S.	Bedy	19	**Sosz. ś. Ducha**
2 P	Marcelina	Lucyana	20	**Poned. Sosz.**
3 W	Erazma	Nikodema	21	Konstantyna
4 S	Franciszka C. 🌑	Efrajma	22	Wasyłyja
5 C	Bonifacego	Erazma	23	Mychajła isp.
6 P	Norberta	Benigna	24	Symeona pr.
7 S	Roberta opata	Lukrecji	25	3 Obr. hł. ś. Iw.
8 N	**4 po S.** Medarda	Medarda	26	**N. I. S. Wsich S.**
9 P	Felicjana	Prym. i Fel.	27	Fteraponta
10 W	Małgorzaty kr.	Onufrego	28	Nykyty pr.
11 Ś	Barnaby ap. 🌓	Barnaby	29	Teodozji
12 C	Onufrego	Bazylidesa	30	Izaakija
13 P	Antoniego z P.	Tobjasza	31	Jermija ap.
14 S	Bazylego	Antonji	1	**Ijuń.** Justyna
15 N	**5 po S.** *NMP. N. P*	Wita	2	**N. 2 po S.** Nykyf.
16 P	Benona	Justyny	3	Mukiłiana
17 W	Adolfa, Jolenty	Wolmara	4	Mytrofana pr.
18 S	Marka i Marc. 🌕	Gerwazego	5	Doroftja
19 C	Juljanny, Gerw.	Sylwerjusza	6	Wysarjona
20 P	Sylwerjusza	Sylasa	7	Fteodota
21 S	Alojzego G.	Albana	8	Fteodora jep.
22 N	**6 po S.** Jana Chrz.	Achacjusza	9	**N. 3 po S.** Kyryła
23 P	Zenona m.	Bazylego	10	Tymoftea jep.
24 W	Fausta i Firmina	Jana Chrzcic.	11	Bartołomeja
25 Ś	Wilhelma op.	Eulogjusza	12	Onufryja
26 C	Jana i Pawła 🌗	Jeremjasza	13	Akyłyny m.
27 P	Władysława kr.	Filipiny	14	Jełyseja pr.
28 S	Leona II.	Leona i Józ.	15	Amosa pror.
29 N	**7 po S. Piotra i P.**	**Piotra i Pawła**	16	**N. 4 po S.** Tych.
30 P	Wsp. św. Pawła	Wsp. ś. Pawła	17	Manuiła mucz.

ŁYPEŃ LIPIEC JULI

Dni	Rzym.-kat.	Ewangelickie	Grecko-katolickie	
1 W	Teobalda	Teobalda	18	Łeontyja, Ipatia
2 Ś	*Naw. NMP.*	*Nawiedz. NMP.*	19	Judy Ft.
3 C	Bernardyna R.	Kornelego	20	Metodyja jep.
4 P	Ireneusza b.m.	Uldaryka	21	Julijana m.
5 S	Antoniego Zac.	Karoliny	22	Ewsewija jep.
6 N	**8 po Sw. P. K. P. J.**	Gaoara	23	**N. 5 po S.** Ahryp.
7 P	Pulcheryi p.	Wilibalda	24	**Rożd. ś. Joana**
8 W	Elżbiety	Kiljana	25	Fewronji pr.
9 Ś	Mikołaja i tow.	Ludwiki	26	Dawyda
10 C	7 Braci Śpiąc.	Siedmiu Braci	27	Samsona pr.
11 P	Piusa I pap.	Pjusa	28	Kyra i Joana
12 S	Jana Gwalb.	Henryka	29	**Petra i Pawła**
13 N	**9 po S.** Jana z D.	Małgorzaty	30	**N. 6 po S.** SS. Ap.
14 P	Bonawentury	Bonawentur.	1	**Łypeń. N. 7 po S.**
15 W	Henryka cesar.	Rozesł. Apost.	2	Poł. Ryzy pr. B.
16 Ś	*NMP. Szk.*	Ruty	3	Jakynta
17 C	Aleksego	Aleksego	4	Andreja ar.
18 P	Szymona z L.	Maternusa	5	Anatazyja
19 S	Wincentego a P.	Rufiny	6	Łukiji i Łukija
20 N	**10 po S.** Czesława	Eljasza	7	**N. 8 po S.** Ftomy
21 P	Praksedy	Pauliny	8	Prokopyja
22 W	Marji Magd.	Marji Magdal.	9	Pankratija
23 Ś	Apolinarego	Apolinarego	10	SS. 45 M., Ant.
24 C	Krystyny p.	Krystyny	11	Ewtymji
25 P	Jakóba ap.	Jakóba ap.	12	Prokła m.
26 S	*Anny m. NMP.*	Anny	13	Sobor ar. Haw.
27 N	**11 po S.** Kingi kr.	Marty	14	**N. 9 po S.** Akyły
28 P	Narazyusza	Panteleona	15	Kyryaka arch.
29 W	Marty panny	Beatryksy	16	Atynohena m.
30 Ś	Rufina m.	Abdona	17	Martyny
31 C	Ignacego Lojoli	Ernestyny	18	Emilijana

SERPEŃ SIERPIEŃ AUGUST

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie		Grecko-katolickie
1 P	Piotra w ok.	Piotra w okow.	19	Makryny
2 S	*NMP. Anielsk.*	Gustawa	20	Iłyj pror.
3 **N**	**12 po S.** Zn. c. ś. S.	Augusta	21	**N. 10 po S.** Sym.
4 P	Dominika	Dominika	22	Maryi Mahdał.
5 W	NMP. Śnieżnej	Oswalda	23	Trofyma
6 Ś	*Prz. Pań.* Sykst.	Sykstusa	24	Borysa
7 C	Kajetana z Afry	Donata	25	Uspen. ś. Anny
8 P	Cyrjaka m.	Cyrjaka	26	Jermołaja
9 S	Romana m.	Rolanda	27	Pantełejmona
10 **N**	**13 po S.** Wawrz.	Wawrzyńca	28	**N. 11 po S.** Proch.
11 P	Tyburcego	Hermana	29	Kałłynyka M.
12 W	Klary p.	Klary	30	Syły apost.
13 Ś	Jana Berchman.	Kassjana	31	Jewdokyma
14 C	*Wig.* Euzebjusza	Euzebjusza	1	**Serp.** Proizs.
15 **P**	**Wniebow. NMP.**	**Wnieb. NMP.**	2	Stefana mucz.
16 S	Rocha	Rocha	3	Isaaka prep.
17 **N**	**14 po S.** Myrona	Bertrama	4	**N. 12. po S.** 7 Otr.
18 P	Jacka, Heleny	Agapita	5	Jewsychia
19 W	Ludwika b.	Sebalda	6	**Preobr. Hosp.**
20 Ś	Bernarda	Bernharda	7	Dometrja
21 C	Joanny, Franc.	Adolfa	8	Emiljana
22 P	Tymoteusza m.	Tymoteusza	9	Mateja m.
23 S	Filipa Benicjus.	Zacheusza	10	Ławrentija
24 **N**	**15 po S.** S. NMP.	Bartłomieja	11	**N. 13.** Ewpła
25 P	Ludwika kr.	Ludwika	12	Fotja M.
26 W	Zefiryna	Zefiryna	13	Maksyma pr.
27 Ś	Józefa Kalas.	Gebharda	14	Mychea
28 C	Augustyna b.	Augustyna	15	**Uspenje Bohor.**
29 P	Ścięcie św. Jana	Jana ew.	16	Nerukotwor. O.
30 S	Róży Limy	Rebeki	17	Myrona m.
31 **N**	**16 po S.** *NMP.P.*	Pauliny	18	**N. 14.** Flora i Ł.

WERESEŃ **WRZESIEŃ** SEPTEMBER

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 P	Idziego op,	Idziego	19	Andrea mucz.
2 W	Stefana kr. w.	Abalona	20	Samujła pr.
3 Ś	Bronisławy	Mansweta	21	Tadeja
4 C	Rozalji p.	Rozalji	22	Ahatonyka m.
5 P	Wawrzyńca, J.	Herkula	23	Łuppa m.
6 S	*Wig.* Zachar. pr.	Magnusa	24	Ewtychyja
7 N	**17po S.** Melch. ☽	Reginy	25	**N. 15.** Wartoł.
8 P	**Nar. NMP.**	**Narodz. NMP.**	26	Adryjana m.
9 W	Piotra Klawera	Gorgonjusza	27	Pymona pr.
10 Ś	Mikołaja z Tol.	Jodoka	28	Mojseja m.
11 C	Prota i Jacka m.	Prota	29	Usikł. hł. Iw. K.
12 P	*Im. NMP.* Gwid.	Syrusa	30	Ałeksandra
13 S	Eulogjusza b.	Materna	31	Poł. poj. Pr. D.
14 N	**18 po S.** P. Kr. ś.	Podn. Krz. św.	1	**Weres. N.16.** Sym.
15 P	Nikodema 🌕	Nikodema	2	Mamanta
16 W	Cyprjana b. m.	Eufemji	3	Anftyma mucz.
17 S	*Such.* Pięt.ś.Fz A.	Lamberta	4	Wawyły
18 C	Józefa z Kupert.	Tytusa	5	Zacharya
19 P	*Such.* Januarego	Sydonji	6	Wosp. cz. Mar.
20 S	*Such.* Eustach.	Fausty	7	Makarya
21 N	**19 po S.** *7 Bl.NMP.*	Mateusza Ew.	8	**N. 17. Rożd. B.**
22 P	Tomasza	Maurycego	9	Joakyma, Anny
23 W	Tekli ☾	Tekli	10	Mynodora pr.
24 S	Gerarda b.	Gerharda	11	Teodory P.
25 C	Władysł. z Giel.	Kleofasa	12	Awtonoma
26 P	Cypr. i Just.	Cyprjana	13	Kornylija
27 S	Kosmy i Dam.	Adolfa	14	**Wozn. cz. Kresta**
28 N	**20 po S.** Wacł. kr.	Wacława	15	**N. 18.** Nykyty
29 P	Michała Arch.	Michała	16	Josafata mucz.
30 W	Hieron. dokt. 🌑	Hieronima	17	Sofji mucz.

ŻOWTEŃ PAŹDZIERNIK OCTOBER

Dni	Rzym.-kat,	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 Ś	Remigjusza b.	Benignusa	18	Ewmanija
2 C	Aniołów Stróż.	Leodegarda	19	Trofyma m.
3 P	Kandyda	Kandyda	20	Ewstatija
4 S	Franciszka Ser.	Franciszka	21	Kondada ap.
5 **N**	**21 po S.** NMP. R.	Fidesa	22	**N. 19.** Foky
6 P	Bronona W.	Fryderyki	23	Z. św. Joan.
7 W	Marka p. ☽	Amalji	24	Tekli mucz.
8 Ś	Brygidy	Pelagji	25	Ewrozyny
9 C	Djonizego m,	Djonizego	26	Iwana Boh.
10 P	P. zw. pod Ch.	Gersona	27	Kałystrata
11 S	Gereona z tow.	Burkharda	28	Charytona pr.
12 **N**	**22 po S.** Maksym.	Maksymiljana	29	**N. 20.** Kyryka
13 P	Edwarda kr.	Edwarda	30	Hryhorja pr.
14 W	Kaliksta	Kaliksta	1	**Żowteń.** † Pokr.
15 Ś	Jadwigi, Ter. ◐	Jadwigi	2	Kyprijana
16 C	Gerarda Majelli	Gallusa	3	Djonizyja
17 P	Małgorz. Marji	Florentyna	4	Jeroteja
18 S	Łukasza Ew.	Łukasza ew.	5	Charytyny m.
19 **N**	**23 po S.** *Pośw.Koś.*	Ferdynanda	6	**N. 21.** Tomy
20 P	Felicyana	Wandalina	7	Sergia M.
21 W	Urszuli z tow.	Urszuli	8	Pełahji mucz.
22 Ś	Korduli ☾	Korduli	9	Jakowa
23 C	Teodora m.	Seweryna	10	Ewłampija
24 P	Rafała Archan.	Salomei	11	Fyłypa m.
25 S	Kryspina męcz.	Wilhelminy	12	Tarasia
26 **N**	**24 po S.** Jana K.	Ewarysta	13	**N. 22.** Karpa
27 P	Florencyusza b.	Sabiny	14	Paraskewii
28 W	Szymona i Tad.	Szymona i Judy	15	Ewtymija
29 Ś	Zenobjusza m. ●	Narcyza	16	Łonhijana
30 C	Alfonsa Rodrig.	Klaudjusza	17	Osyi pror.
31 P	*Wig.* Wolfganga	**Pam. Ref.**	18	Łuki ap.

ŁYSTOPAD LISTOPAD NOVEMBER

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 S	**WW. Świętych**	**Wszystkich Sw.**	19	Joiła
2 N	**25 po S.** Dzień Z.	Dzień Zadusz.	20	**N. 23.** Artemija
3 P	Huberta	Bogumiła	21	Iłarjona prep.
4 W	Karola Borom.	Emeryka	22	Awerkija jep.
5 Ś	Zacharjasza	Blandyny	23	Jakowa
6 C	Leonarda b.	Erdmana	24	Arcty m.
7 P	Engelberta b.	Malachjusza	25	Markyjana
8 S	Bohdana, Klaud.	Sewera	26	**Dymytrya mucz.**
9 N	**26 po S.** Teodora	Teodora	27	**N. 24.** Nestora
10 P	Andrzeja z Aw.	Probusa	28	Terentija
11 W	Marcina b.	Marcina	29	Anastazji m.
12 Ś	5 Br. Polaków	Jonasza	30	Zynowija
13 C	Dydaka w.	Brycjusza	31	Stachija
14 P	Józefata Kun.	Lewina	1	**Łystop.** Kosmy
15 S	Leopolda i Gert.	**Leopolda**	2	Akyndtna
16 N	**27 po S.** Stan. K.	Otmara	3	**N. 25.** Akef.
17 P	Grzegorza Cud.	Hugona	4	Joannykja pr.
18 W	Poś. koś. ś. Piot.	Gelazego	5	Hałaktjona m.
19 Ś	Elżbiety	Elżbiety	6	Pawła
20 C	Feliksa z Valois	Edmunda	7	Jerona
21 P	*Ofiarow. NMP.*	Ofiarow. NMP.	8	**Mychaiła Arch.**
22 S	Cecylji p. i m.	Cecylji	9	Onysyfora m.
23 N	**28 po S.** Klemen.	Klemensa	10	**26 po S.** Erasta
24 P	Jana od Krzyża	Emilji	11	Myny mucz.
25 W	Katarzyny p. i m.	Katarzyny	12	Josafata
26 Ś	Sylwestra op.	Konrada	13	Joanna
27 C	Walerjana	Guntera	14	Fyłypa
28 P	Zdzisławy	Rufina	15	Huryja i Sam.
29 S	Saturnina b.	Waltera	16	Mateja jewan.
30 N	**1 Adw.** Andrzeja	Andrzeja	17	**27 po S.** Hryhor.

HRUDEŃ GRUDZIEŃ DEZEMBER

Dni	Rzym.-kat.	Ewangielickie	Grecko-katolickie	
1 P	Eligjusza	Longina	18	Platona
2 W	Bibjanny	Kassjana	19	Awdija pror.
3 Ś	Franciszka Ks.	Anweli	20	Prokła
4 C	Barbary p. i m.	Barbary	21	**Wowed. Bohor.**
5 P	Saby op.	Abigalji	22	Fyłymona
6 S	Mikołaja bisk.	Mikołaja	23	Amfyłocha
7 **N**	**2 Ad.** Ambrożeg.	Agatona	24	**28 po S.** Kater.
8 **P**	**N. P. NMP.**	**Poczęcie NMP.**	25	Kłymenta papy
9 W	Leokadji p. i m	Joachima	26	Ałypija prep.
10 Ś	NMP. Loretań.	Judyty	27	Jakowa
11 C	Damazego p.	Damazego	28	Stefana mucz.
12 P	Aleksandra m.	Epimacha	29	Paramona
13 S	Łucji p., Otylji	Łucji	30	Andreja m.
14 **N**	**3 Adw.** Alfreda	Nikazego	1	**Hruden. 29 po S.**
15 P	Maksymina	Ignacego	2	Awwakuma pr.
16 W	Euzebjusza	Ananjasza	3	Sowonija pr.
17 Ś	*Such.* Łazarza b.	Łazarza	4	Warwary
18 C	Ocz. NMP.	Wunibalda	5	Sawy op.
19 P	*Such.* Nemezjus.	Abrahama	6	**Nykołaja czud.**
20 S	*Such.* Teofila	Ammona	7	Ambrozyja jep.
21 **N**	**4 Adw.** Tomasza	Tomasza ap.	8	**30 po S. Zacz. Boh.**
22 P	Zenona	Beaty	9	Patapija prep.
23 W	Wiktorji	Dagoberta	10	Myny Jermoh
24 Ś	*Wig.* Ad. i Ewy	Adama, Ewy	11	Danyjła
25 **C**	**Boże Narodzenie**	**Boże Narodzenie**	12	Spirydjona
26 **P**	**Szczepana M.**	**Szczepana**	13	Ewstratja
27 S	Jana ap. i ew.	Jana Ewang.	14	Ftyrsa mucz.
28 **N**	**1 po B. N.** Młodz.	Młodzianków	15	**31 po S.** Jełewt.
29 P	Tomasza b.	Jonatana	16	Ahheja
30 W	Dawida króla	Dawida	17	Danyjła pr.
31 S	Sylwestra pap.	Boguchwała	18	Sewastyjana

KALENDARZ ŻYDOWSKI.

Styczeń. 9 — 1 Szebat 5673.
Luty. 8 — 1 Adar.
Marzec. 10 — 1 Weadar; 20 — 11 Weadar, Post Estery; 23 — 1 Weadar, Purim; 24 — 15 Weadar, Suszan-Purim.
Kwiecień. 8 — 1 Nizan; 22 — 15 Nizan, Początek Paschy; 23 — 16 Nizan, Drugie św. Paschy; 28 — 21 Nizan, Siódme św. Paschy; 29 — 22 Nizan, Ośme św. Paschy.
Maj. 8 — 1 Ijar; 25 — 18 Ijar, Lag-Bojmer.
Czerwiec. 6 — 1 Siwan; 11 — 6 Siwan, Zielone Święta: 12 — 7 Siwan, Zielone Święta.
Lipiec. 6 — 1 Tamuz; 22 — 17 Tamuz, Zdob. świątyni (post).
Sierpień. 4 — 1 Abh; 12 — 9 Abh, Spalenie świątyni (post).
Wrzesień. 3 — 1 Elul.
Październik. 2 — 1 Tiszri, Nowy Rok 5673, 3 — 2 Tiszri, Drugie św. N. R.; 5 — 4 Tiszri; Post Gedalje; 11 — 10 Tiszri, Święto Pojedn.; 16 — 15 Tiszri, Kuczki; 17 — 16 Tiszri, Kuczki; 22 — 21 Tiszri, Święto palm.; 23 — 22 Tiszri, Koniec Kuczek; 24 — 23 Tiszri, Radość z prawa.
Listopad. 1 — 1 Marcheszwan; 30 — 1 Kislew.
Grudzień. 24 — 25 Kisiew, Poświęcenie świąt.; 30 — 1 Tebet.

Przepisy pocztowe i telegraficzne

obowiązujące w państwie austryacko-węgierskiem.

1. Adres. Każda przesyłka pocztowa musi być opatrzona dokładnym adresem odbiorcy i miejsca przeznaczenia. Do większych miast należy wymienić ulicę, numer domu i bliższe oznaczenie mieszkania. Na przesyłkach, wysyłanych za granicę, wymienić należy kraj, powiat lub gubernię. Zwykłe przesyłki listowe „poste-restante“ wolno adresować pojedyńczemi literami lub liczbami. Adres na poleconych przesyłkach może być pisany atramentem, atramentowym ołówkiem, litografowany lub drukowany, jednak musi być dokładny. Na zwykłych przesyłkach może być pisany także zwykłym ołówkiem. Druki, próbki i wzory należy oznaczyć jako takie napisem: „Druki“, „Próbki“, „Wzory“.

Waga listów i pism w Austryi, do Węgier, Bośni, Hercegowiny i do Niemiec może wynosić do 250 gr. Listy i pisma do innych państw nie mają ograniczenia co do wagi. Druki, pisma peryodyczne i gazety w Austryi, do Węgier, Bośni, Hercegowiny i do Niemiec mogą ważyć do 1 klg., a do innych państw do 2 klg. Próbki i wzory mogą ważyć do 350 gr. Złożone przesyłki, tj. razem druki i próbki w jednej przesyłce w Austryi, do Węgier, Bośni, Hercegowiny i do Niemiec mogą ważyć do 350 gr., a do innych państw do 2 klg. Waga listów pieniężnych może wynosić najwyżej 250 gr. Listy wartościowe nie mają ograniczenia co do wagi. Pudełka wartościowe za granicę do 1 klg. Pakiety pocztowe mogą wa-

żyć 3 względnie 5 klg., zaś frachty pocztowe do 50 klg. Monetę (złoto, srebro, nikiel, miedź) do wagi 65 klg. tylko do Austryi, Bośni, Hercegowiny i do Węgier.

3. **Objętość** przesyłek listowych nie jest ograniczona. Objętość druków nie może przenosić 45 ctm. w każdym kierunku. Objętość druków w formie rulonów może wynosić do 75 ctm. długości, a 10 ctm. średnicy; zaś próbki, wzory mogą mieć 30 ctm. długości, 20 ctm. szerokości, 10 ctm. wysokości, a w formie rulonów 30 ctm. długości i 15 ctm. średnicy. Karty korespondencyjne mogą mieć 14 ctm. długości a 9 ctm szerokości. Pudełka wartościowe 30 ctm. długości i po 10 ctm. wysokości i szerokości. Pakiety i frachty pocztowe w Austryi, do Węgier, Bośni, Hercegowiny i Niemiec co do objętości nie mają żadnego ograniczenia. Przesyłki jednak przekraczające w jakimkolwiek kierunku 1½ m., lub w jednym kierunku 1 m. i w drugim kierunku 1½ m., a ważą mniej niż 10 klg., względnie przesyłki, których ze względu objętości lub zawartości nie można pomieścić z innymi przedmiotami (np. koszyki z kwiatami, roślinami, klatki, pudełka z kapeluszami i t. d., przesyłki z płynem, szkłem, żywym drobiem, ptakami i t. d.) uważa się jako przesyłki przestrzenne (Sperrgut) i opłaca się za takowe od wagi o 50 procent więcej.

4. **Przedmiot.** Na listach zwykłych i poleconych przedmiotu zwykle się nie podaje. Na wszystkich innych przesyłkach, oraz na dotyczących adresach przesyłkowych podać należy dokładnie przesłany przedmiot. Artykuły spożywcze i gorące napoje do Krakowa i Lwowa podaje się według rodzaju, wagi, ilości i jakości drobiu lub innego ptactwa, rodzaju i ilości litrów gorących napojów, tj. spirytusu, wódki, wina i t. p. Przed-

mioty wysyłane za granicę muszą być bliżej oznaczone i opisane.

5. **Wartości** nie podaje się na przesyłkach listowych, tj. na zwykłych i poleconych listach, kartach korespondencyjnych, próbkach, wzorach, gazetach i czasopismach. Na listach pieniężnych i frachtach podaje się w koronowej walucie. Na listach wartościowych i pakietach pocztowych za granicę wysyłanych podaje się wartość we frankach. Przy zamianie liczy się 1 K. po 1 fr. 4 centimy, a 1 rubel po 2 fr. 66 centimów. Wartość losów i obligacyi podaje się według kursu. Podana kwota nie powinna przewyższać rzeczywistej wartości przesyłki.

6. **Opakowanie i opieczętowanie.** Listy i pisma przesyła się w zamkniętych kopertach. Druki, gazety, czasopisma przesyła się pod opaską lub w otwartych kopertach. Próbki i wzory wysyła się w otwartych kopertach, torebkach, pudełkach i t. p. Płyny, tłuszcze i proszkowe towary przesyła się w zakorkowanych flaszkach lub w blaszanych pudełkach. Przedmioty szklane i flaszki pakuje się do mocnych skrzynek, wypełnionych trocinami lub słomą. Płyny wolno również przesyłać w beczkach i blaszankach. Pieniądze papierowe i dokumenty wartościowe przesyła się w kopertach, sporządzonych z mocnego papieru lub z płótna. Pieniądze papierowe i metalowe w większej ilości pakuje się w płótno, worki, skrzynki lub beczki. Materye wartościowe, jak jedwabne, koronki itp. pakuje się w nieprzemakalne płótno lub skrzynki. Przedmioty mniejszej wartości pakuje się w mocny papier. Przedmioty wartościowe pakuje się w płótno lub skrzynki. Listy pieniężne i pakiety z podaną wartością pieczętuje się mocnym lakiem i wyraźną pieczęcią.

7. **Adres przesyłkowy.** Do każdego pakietu

dodaje się adres przesyłkowy, opatrzony tymsamym adresem odbiorcy, jaki na pakiecie podano. W Austryi, do Węgier, Bośni i Hercegowiny do pakietów używa się krajowych adresów przesyłkowych, zaś do zagranicznych pakietów używa się zagranicznych adresów przesyłkowych. Pod jednym adresem przesyłkowym wolno wysłać do tegosamego adresata trzy pakiety. Jednak z jednym adresem przesyłkowym nie wolno przesyłać pakietów wartości poniżej 100 kor. i powyżej 100 kor., pakietów workowych (pakiety małe objętości pięści i t. p. nazywają się workowniki) i luźno idących, pakietów opłatnych i nieopłatnych, pakietów za zaliczką i bez zaliczki. Przy przesyłkach do Włoch dodaje się do każdego pakietu osobny adres przesyłkowy. Do pakietów za granicę wysyłanych oprócz adresu przesyłkowego dodaje się deklaracye cłowe i statystyczne. Deklaracye statystyczne dodaje się również do pakietów wysyłanych do Węgier.

8. **Listy, zwykłe, dworcowe i awiza kolejowe.** Listy zwykłe mogą być opłacone lub nie opłacone. Jednak listy, adresowane do urzędów, uwolnionych od opłaty, muszą być przez nadawcę opłacone.

Listy dworcowe. Adresat za miesięczną opłatą 10 kor. może odbierać listy lub gazety od nadawcy wprost na dworcu kolejowym z pewnego oznaczonego pociągu. Listy takie muszą pochodzić od jednego i tegosamego nadawcy.

Awiza kolejowe, noty kolejowe i t. p. przesyła się do adresatów pocztą. Zarząd kolejowy awiza kolejowe opłaca sześciohalerzowemi markami i tę opłatę zalicza odbiorcy do zapłaty. Urzędy pocztowe doręczają awiza kolejowe za potwierdzeniem odbioru w książce awizowej.

Listy pilne (express) Jeżeli nadawca sobie życzy, aby list został zaraz po przyjściu dorę-

czony adresatowi, ma być adresowany dokładnie, tj. zawierać imię i nazwisko, tudzież mieszkanie adresata (ulica i numer) oraz nadawca winien dopisać na kopercie u dołu „doręczyć zaraz przez umyślnego posłańca“ („Express“). Listy pilne w porze nocnej, pomiędzy godziną 10 wieczór a 6 rano, wcale nie są doręczane, jeżeli zaś nadawca życzy sobie, żeby list taki był i w nocy doręczony, to musi to na liście uwidocznić słowami: „i w nocy doręczyć“ (auch nachts zustellen). Na odwrotnej stronie listu musi być adres nadawcy napisany.

Listy pilne mogą być polecone lub nie i muszą być opłacone, a opłata wynosi 30 h., oprócz opłaty zwykłej za list, a jeżeli zaś adresat mieszka w miejscu nienależącem do okręgu doręczeń, natenczas za każde 7 i pół kilometra odległości od urzędu pocztowego, ma dopłacić posłańcowi w Austro-Węgrzech 1 kor., z czego odtrąca się już zapłacone 30 hal., jeżeli zaś adresat nie chce przypadającej kwoty dopłacić, natenczas nie doręcza mu się tego listu, lecz zwraca się do miejsca nadania z uwagą, że adresat dopłaty uiścić nie chciał. Należytość uiszcza się przylepianiem marek odpowiedniej wartości. Listy w miejscu jako „Express“ posyłać nie można. Należytość expressową muszą nawet i wszelakie urzędy opłacać.

9. **Karty korespondencyjne** służą do pisania mniejszych doniesień. Przednia część karty służy wyłącznie do napisania adresu odbiorcy i nadawcy. Na odwrotnej stronie karty pisze się korespondencye. Jednak w Austryi, do Węgier, Bośni i za granicę na kartkach z widokami może być użyta połowa przedniej lewej części karty do korespondencyi.

Karty korespondencyjne mają być opatrzone napisem „Karta korespondencyjna“ (Postkarte,

Carte postale). W wewnętrznym obrocie Austryi wolno wysyłać karty korespondencyjne również bez napisu. Karty, które mają być wysyłane jako druki za opłatą 3 halerzy, muszą być opatrzone napisem „Druki“. Na takich kartach napis „Karta korespondencyjna“ musi być opuszczony lub przekreślony.

Karty z widokami, opatrzone napisem „Druki“, na których umieszczono korespondencyę niedozwoloną na drukach, wykluczone są od przesłania. Karty z przyczepionemi próbkami i wzorami, mogą zawierać doniesienia tylko przy próbkach dozwolone. Karty korespondencyjne może nadawca sam sporządzać, jednak takie karty muszą się zgadzać z urzędowemi co do rozmiarów i jakości papieru. Karty, sprzeciwiające się powyższym przepisom, uważa się jak niedopłacone listy.

10. **Druki.** Za zniżoną opłatą wolno przesyłać pocztą listową; druki, fotografie, rysunki, plany, nuty itd., sporządzone zapomocą druku, litografii lub w inny mechaniczny sposób. Pisma piórem lub maszyną napisane i w mechaniczny sposób odbite, a conajmniej w 20 egzemplarzach nadane, można również za zniżoną opłatą wysyłać. Jednak zwykłych pism, maszyną do pisania sporządzonych, po zniżonej opłacie przesyłać nie wolno. Z drukami, po zniżonej opłacie przesyłanymi, nie wolno wysyłać listów, ani żadnej korespondencyi. Podane poniżej notatki, jako nie mające charakteru korespondencyi wolno na drukach umieszczać, a mianowicie:

1. Firmę i mieszkanie nadawcy.
2. Dzień wysłania i podpis nadawcy.
3. Na zaproszeniach i wezwaniach podanie nazwiska zaproszonego, dzień, miejsce i cel zebrania.
4. Na kartach wizytowych przesłanie pozdro-

wienia, życzenia, podziękowania najwyżej w 5 słowach.

5. Podkreślić drukowane słowa w celu zwrócenia uwagi. Przekreślić lub podkreślić w cennikach zamówione przedmioty.
6. Zmienić cyfry lub wypisać nazwiska agentów w cennikach.
7. Poprawić błędy drukarskie w korektach lub drukach. Korekty wolno posyłać ze stosownemi poprawkami, które nawet w braku miejsca mogą być dopełniane na marginesie lub na osobnym arkuszu.
8. Dodać rękopisy do korekt.
9. Dołączyć rachunek do druków.

Z napisem „Druki“ po zniżonej opłacie nie wolno przesyłać drukowanych kart upominających lub rachunków, w których treści wpisano ręką datę konta i zapadłą kwotę. Nadawcze urzędy, w razie spostrzeżenia, mają takie przesyłki zwracać nadawcy jako niedozwolone. Również oddawcze urzędy mają je zwracać do nadawców z podaniem przyczyny. G. D. R. 1905 Nr 36.

Druki, w których oprócz powyżej wspomnianych dopisków umieszczono korespondencyę, są wykluczone od przesyłania pocztą, a zatem kartki ilustrowane z napisem „Druki“, na których korespondencyę umieszczono, wykluczone są od przesyłania pocztą.

11. **Gazety, cenniki, katalogi itp.** W Austryi i Węgrzech mogą redakcye, księgarze, fabrykanci, kupcy i inni przedsiębiorcy wysyłać gazety, druki, cenniki, katalogi, itp. za zniżoną opłatą, jeżeli te druki:

1. Regularnie są wydawane (najmniej cztery razy do roku) i na pocztę nadawane.

2. Jeżeli oznaczone są jako druki peryodyczne. (Oznaczenie, podanie terminu wydawania itp.)

Gazety i druki, wydawane więcej razy tygodniowo i jako peryodyczne pisma oznaczone, opłaca się bez względu na wagę jedną 2 hal. marką gazetową. Czasopisma i druki wydawane raz tygodniowo, a co najmniej 2 razy miesięcznie, opłaca się aż do wagi 250 gr. 2 h. marką gazet. Jeżeli waga egzemplarza 250 gr. przewyższa, płaci się za każde następne 100 gr. po jenej 2 hal. marce gazetowej. Czasopisma i druki, rzadziej niż dwa razy w miesiącu wydawane, opłaca się za każde 100 gr. jedną marką gazetową po 2 hal. Czasopisma, wydawane rzadziej niż 4 razy do roku, opłaca się jako zwykłe druki. Gazety, czasopisma, których waga 1 kg. od numeru przekracza, muszą być jako pakiety wozowe (frachty) nadane. Czasopisma bez dodatków pomiędzy Austryą a Węgrami, wolno nadawać tylko do 500 gr. Marki gazetowe służą do opłaty gazet i czasopism tylko w Austryi i do Węgier. Do innych państw gazety i czasopisma muszą być opłacane zwykłemi markami pocztowemi. Reklamacye o brakujące gazety itd. wysyła się bezpłatnie wprost do redakcyi w otwartych kopertach.

Opłata za *dodatki do gazet* w Austryi, Bośni i Hercegowinie wynosi za każdy dodatek do 10 gr. 1/3 h., do 20 gr. 2/3 h., do 30 gr. 1 h. — waga dodatku dozwolona jest tylko do 30 gr.; ułamki halerza zaokrągla się na całego halerza. Do Węgier zaś opłata wynosi za każde 100 szt. do wagi 25 gr. — 1 kor. Waga *dodatku* do Węgier nie może 250 gr. przekraczać.

12. **Próbki i wzory** można wysyłać za opłatą zniżoną. Do próbek i wzorów, wysyłanych za zniżoną opłatą, nie wolno dołączać pism ani korespondencyi. Poniżej podane notatki jako nie mające charakteru prywatnej korespondencyi wolno umieszczać na próbkach i wzorach:

1. Podpis nadawcy, podanie firmy, adresu, znaku handlowego i fabrycznego.
2. Podanie ceny, ilości, wagi, miary.
3. Podanie pochodzenia, czasu zbioru, rodzaju, nazwiska hodowcy przy nasionach.

13. **Dokumenty.** W Austryi, do Węgier, Bośni i Hercegowiny niema zniżonej opłaty od przesyłek dokumentów. Dokumenty, tj. pisma, akta sądowe, rachunki, listy frachtowe, nuty pisane, rękopisy itp. wolno wysyłać po zniżonej opłacie do zagranicznych krajów. Do dokumentów, za zniżoną opłatą przesyłanych, nie wolno dołączać pism ani korespondencyi.

14. **Rekomendacya.** Listy, karty korespondencyjne, druki, gazety, próbki, wzory i dokumenty można nadawać jako polecone za rewersem lub książką nadawczą.

Na poleconych przesyłkach musi być podany dokładny adres odbiorcy. Przesyłki, adresowane pojedyńczemi literami lub cyframi, nie mogą być rekomendowane. Adres na poleconych przesyłkach pisze się atramentem. Może on być także drukowany, litografowany, lub pisany atramentowym ołówkiem. Polecone przesyłki można nadawać za rewersem zwrotnym. Polecone przesyłki muszą być przez nadawcę opłacone. Wyjątkowo do Niemiec wolno polecone przesyłki nadawać nieopłacone.

Doniesienie o doręczeniu. Nadawca poleconego listu w obrocie wewnętrznym w Austryi, może zażądać, by o nadejściu tegoż listu do miejsca przeznaczenia powiadomionym został. Za takie urzędowe powiadomienie, musi nadawca z góry zapłacić, oprócz zwykłej opłaty i rekomendacyi, jeszcze dodatkową należytość w kwocie 25 h. — na liście zaś należy oznaczyć litery R. E.

15. **Przekazy pocztowe** wystawia się w wa-

lucie kraju przeznaczenia np. w Austryi, do Węgier, Bośni, Hercegowiny i Czarnogóry w koronach i halerzach, do Francyi, Monako, Szwajcaryi, Włoch we frankach i centymach, do Niemiec w markach i fenigach, do Rosyi w rublach i kopiejkach itd. W Austryi urzędy pocztowe obliczają obce waluty, na przekazach podane, według stałego kursu na koronową walutę i przyjmują na przekazy pieniądze tylko w koronowej walucie. Waluty i kwota, do jakiej przekazy można wysyłać, podane są w taryfie przekazów. Do wystawiania przekazów w Austryi, do Węgier, Bośni i Hercegowiny używa się krajowych blankietów a w obrocie zagranicznym zagranicznych blankietów przekazowych. Na odcinkach przekazów do Anglii, Ameryki i do Rosyi nie wolno umieszczać żadnej korespondencyi. Telegraficzne przekazy w Austryi wolno wysyłać do wszystkich urzędów pocztowych. Na przekazach, adresowanych do urzędów gdzie niema telegrafu, podaje się obok urzędu pocztowego także oddawczą stacyę telegrafu rządowego nie kolejowego. Do Węgier, Bośni i Hercegowiny przyjmuje się telegraficzne przekazy tylko do miejsc, gdzie są stacye telegrafu. Telegraficzne przekazy można wysyłać do Anglii, Belgii, Bułgaryi, Czarnogóry, Danii, Egiptu, Francyi, Grecyi, Monaka, Japonii, Luksemburgu, Holandyi, Niemiec, Norwegii, Portugalii, Rumunii, Szwecyi, Szwajcaryi, Serbii, Tunisu i Włoch.

Termin ważności przekazów ograniczono w obrocie Austro-Węgier, Bośni i Hercegowiny na 7 dni po uwiadomieniu adresata, przekazy poste restante na 1 miesiąc po nadejściu, w obrocie z krajami europejskimi na 1 miesiąc, z zaeuropejskimi na 5 miesięcy, po upływie miesiąca wpłaty.

16. **Zlecenia pocztowe** służą do ściągania

dłużnych kwot za pośrednictwem urzędów pocztowych. Do wystawienia zlecenia używa się blankietu urzędowego z napisem „Zlecenia pocztowe“, w którem podać należy dokładny adres wysyłającego i adres dłużników. Dłużną kwotę należy podać w zleceniu i w dokumencie, w walucie kraju przeznaczenia. Jako dokumenty mogą być uważane: rachunki, przekazy kupieckie, weksle, papiery dłużne, kwity, kupony, itp. Za pomocą jednego zlecenia można wysłać dokumenty dłużne do pięciu dłużników. Kraje, do których wolno wysyłać zlecenia są: Austrya, Węgry, Bośnia, Hercegowina 1000 Kor, Belgia 1000 Fr., Egipt 1000 Fr. Francya, Monako, Tunis, Algier 1000 Fr. Holandya 480 gld. hol. Luksemburg 1000 Fr. Niemcy 800 Mk. Norwegia 720 kor. skand., Rumunia 1000 Lei, Szwecya, Dania 720 k. sk., Szwajcarya 1000 Fr., Turcya (ck. urzędy) 1000 Fr., Serbia 1000 Fr., Włochy 1000 Fr. Zlecenia adresuje się do urzędów pocztowych oddawczych i nadaje jako polecone przesyłki. W uwadze zlecenia, które ma być zaraz zwrócone, obok podanego dnia zapłaty pisze się notatkę „natychmiast zwrócić“ (sofort retour). Oddawcze urzędy ze ściągniętej kwoty zlecenia potrącają opłatę od przekazu i należytość za ściąganie od każdego dłużnika po 10 hal., a resztę przekazem odsyłają nadawcy.

17. **Listy pieniężne** można przesyłać w Austryi do Węgier, Bośni, Hercegowiny, Niemiec, Grecyi, Szwajcaryi i Turcyi (do ck. urzędów i ajencyi Lloydu). W listach pieniężnych wolno przesyłać pieniądze papierowe i metalowe, papiery wartościowe i dokumenty. Listy pieniężne mogą ważyć 250 gr. Wysokość wartości listów pieniężnych nie jest ograniczoną. W Austryi do Węgier, Bośni i Hercegowiny można nadawać listy pieniężne prywatne z banknotami austryac-

kimi ponad 1000 K celem urzędowego przeliczenia i opieczętowania przez urząd pocztowy. Należytość o 50% wyżej od wartości. Listy pieniężne do innych państw mają być przez nadawcę zapakowane. Listy pieniężne można posyłać jako pilne (Express), należytość 30 hal.

18*a*. **Listy wartościowe** można wysyłać do Anglii, angielskich kolonii, Argentyny, Belgii, Bułgaryi, Brazylii, Czarnogóry, Ceylonu, Chile, Chiny, Danii, Egiptu, Francyi, Monako, Algieru, Kamerunu, Luksemburgu, Hiszpanii, Holandyi, Norwegii, Portugalii, Rumunii, Rosyi, Szwecyi, Szwajcaryi, Serbii, Tangeru, Trypolisu, Tunisu, Turcyi i Zanzibaru. W listach wartościowych wolno przesyłać pieniądze papierowe, wartościowe papiery i inne dokumenty papierowe.

W listach wartościowych nie wolno przesyłać: monet, złotych, srebrnych i metalowych wyrobów, drogich kamieni, przedmiotów ocleniu podlegających i zabronionych losów. Listy wartościowe nie mają ograniczenia co do wagi. Listy wa rtociowe muszą być przez nadawcę opieczętowane i przy nadaniu opłacone. Wartość listów wartościowych podaje się we frankach i centymach.

18*b*. Pudełka wartościowe można wysłać za granicę oprócz Niemiec i Grecyi. Mogą zawierać klejnoty i kosztowności; nie mogą zaś mieścić w sobie korespondencyi, monet, w obiegu będących, banknotów i dokumentów. Na adresie pudełka musi być napis „Boîte de valeur". Należytość expresowa wynosi 30 hal. Za rewers zwrotny 25 hal.

19. **Pakiety i frachty pocztowe.** Przesyłki wozowe do 3 względnie 5 klgr. wagi nazywają się frachtami pocztowymi. W pakietach i frachtach nie wolno przesyłać: przedmiotów łatwo zapalnych gryzących płynów, dynamitu, prochu

strzelniczego, kapsli, zapałek, ogni sztucznych, fosforu, nafty, siarki, sadzy i innych łatwo zapalnych przedmiotów. Do Niemiec nie wolno wysyłać kiełbas i mięsa w hermetycznie zamkniętych naczyniach. Jednak wędliny w całości niesiekane, jak szynkę, wędzonkę i t. p., pakowane w koszach lub płótno, wolno do Niemiec wysyłać. W pakietach pocztowych do Węgier i za granicę wysyłanych nie wolno przesyłać korespondencyi.

20. **Przesyłki powziątkowe,** za które urząd pocztowy przyjmuje na siebie obowiązek ściągnięcia kwoty, przez nadawcę oznaczonej i wypłacenia ściągniętej kwoty nadawcy, zowią się „powziątkowemi" (Nachnahme).

a) Listowe przesyłki można przesyłać za powziątkiem do następujących krajów: Austrya, Węgry, Bośnia, Hercegowina do 1000 Kor., Belgia 1000 Fr., Chile 200 Pesos, Francya, Monako, Algier 1000 Fr., Holandya 500 Guld. hol., Japonia 400 Jen, Luksemburg 1000 Fr., Niemcy 800 Marek, Norwegia 720 Kroner skand, Rumunia 1000 Fr., Szwecya 720 Kron. skand., Szwajcarya 1000 Fr., Tunis 1000 Fr., Turcya 1000 Fr., Włochy 1000 Fr.

b) Pakiety pocztowe: Algier 1000 K., Czarnogóra 1000 K., Chiny 1000 K., Belgia 1000 K., Dania 1000 K., Egipt 1000 K., Finlandya 500 K., Francya i Monako 1000 K., Holandya 1000 K., Japonia 1000 K., Luksemburg 1000 K., Bułgarya 500 K., Madera 500 K., Kanada 1000 K., Rosya 1000 K., Norwegia 1000 K., Portugalia 500 K., Rumunia 500 K., Grecya 1000 K., Szwecya 1000 K., Szwajcarya 1000 K., Serbia 1000 K., Trypolis 1000 K., Tunis 500 K., Turcya (c. k. urzędy) 1000 K., tureckie urzędy 500 K., Włochy 1000 K., Ameryka zjedn. stany 1000 K.

c) Frachty pocztowe: Austrya, Węgry, Bośnia, Hercegowina 1000 K., Anglia 1000 K., Belgia

1000 K., Czarnogóra 1000 K., Dania 500 K., Francya 1000 K., Grecya 500 K., Holandya 1000 K., Luksemburg 1000 K., Niemcy 1000 K., Norwegia 1000 K., Portugalia 500 K., Rumunia 500 K., Szwecya 1000 K., Szwajcarya 1000 K., Ameryka półn. stany zjedn. 1000 K.

Na przesyłkach powziątkowych listowych podaje nadawca w górnej części przesyłki swój dokładny adres, poniżej adresu kwotę powziątku w walucie kraju przeznaczenia np. do Niemiec w markach i fenigach, wreszcie podaje się adres odbiorcy i miejsce przeznaczenia. W miejscu przeznaczenia po doręczeniu przesyłki potrąca się z kwoty powziątkowej opłatę od przekazu i należytość 10 hal. za ściąganie, a resztę odsyła się nadawcy przekazem. Przesyłki listowe i pakiety powziątkowe bez wartości do 250 gr. nadaje się jako polecone przesyłki powziątkowe. Do pakietów i frachtów powziątkowych dodaje się adres przesyłkowy z dołączonym przekazem powziątkowym. Kwotę powziątku na przekazie podaje nadawca zawsze w koronach i halerzach, poniżej kwoty powziątku podaje nadawca swój własny adres. Przesyłki powziątkowe należy oznaczyć napisem „Powziątek“ (Nachnahme, Remboursement). Obok napisu „powziątek“ pisze się kwotę powziątku, oraz adres nadawcy, jakoteż dokładny adres odbiorcy i miejsce przeznaczenia. Kwota powziątku nie oznacza wartości przesyłki.

21. **Telegramy.** Każdy telegram musi być napisany wyraźnie i czytelnie. Telegramy pisze się atramentem lub atramentowym ołówkiem. W telegramie używa się tylko cyfr arabskich. W adresie, który ma być napisany dokładnie, podaje się stacyę telegrafu jako ostatnie słowo. Telegramów o umówionych adresach nie przyjmuje się. Wszelkie dopiski i skreślenia ma nadawca potwierdzić swoim podpisem. Wszystko co nadawca

w telegramie napisze, podlega oszacowaniu i opłacie. Przecinków nie liczy się i nie przesyła. Podobnie nie przesyła się znaków rozdzielenia, apostrofów i łączników, chyba że nadawca tego wyraźnie żąda, ale wtedy znaki te liczą się jako osobne słowa. Podkreślenia, klamry, cudzysłowa i pojedynczo stojące litery, cyfry lub znaki pisarskie liczy się jako pojedyncze słowa. Kropki, przecinki, spójniki i znaki dzielenia, w grupie cyfr lub liter stojące liczy się za jedną literę lub cyfrę. Długość słowa w zwykłej mowie może wynosić do 15 liter lub 5 cyfr. Jeżeli jest więcej liczy się za dwa słowa. Każdą grupę do 5-ciu liter liczy się za jedno słowo. W telegramach o umówionej mowie długość słowa może wynosić najwyżej 10 liter. W adresie telegramu stacyę oddawczą telegraficzną nawet z bliższym określeniem, jakie podano w spisie urzędów telegraficznych liczy się za jedno słowo. Poszczególne rodzaje telegramów oznacza się słowami lub znakami konwencyonalnymi. Znaki konwencyonalne pisze się pomiędzy dwukreskami i liczy się jako pojedyncze słowo.

U Pilne telegramy mają pierwszeństwo przed innymi telegramami i podlegają potrójnej opłacie zwykłego telegramu.

Rpx. Odpowiedź zapłacona x słów, lub pilna odpowiedź zapłacona x, **RPDx**. Jeżeli nadawca opłaca odpowiedź, musi podać ilość zapłaconych słów cyframi.

TC Kolacyonowanie. Za opłatą 1/4 części należytości zwykłej opłaty telegramu, może nadawca żądać powtórzenia telegramu przez stacyę odbierającą.

PC. Telegraficzne potwierdzenie odbioru. Pilne te telegraficzne potwierdzenie odbioru **PCD.** Pocztowe potwierdzenie odbioru telegramu **PCP.** Za telegraficzne potwierdzenie od-

bioru opłaca się telegram o pięciu słowach (w Austryi najmniej 60 hal.). Za pilną odpowiedź odbioru telegramu opłaca się potrójną należytość telegramu o pięciu słowach. Za pocztowe potwierdzenie odbioru telegramu w Austryi, do Węgier, Bośni i Hercegowiny opłaca się 35 hal., a do innych państw 50 halerzy.

FS. Nadesłane telegramy. Nadawca może zapłacić za nadesłanie telegramu do następnej stacyi. Za dalsze nadesłanie należytość opłaca odbiorca.

J. lub „Jour" oznacza telegramy, których w nocy nie należy doręczać. One mają być doręczane w dzień.

RO. Telegramy, które otwarte doręczone być mają.

MP. Telegramy, które do własnych rąk doręczone być mają.

TMx Telegramy o kilku adresach. Nadawca może wysłać telegram do 100 słów z kilkoma adresami. Za każdy następny adres opłaca po 50 hal., a przy pilnych telegramach po 1 K. Telegram o kilku adresach może być wysłany tylko do jednej i tejsamej stacyi.

XP. Posłaniec zapłacony. XPFrx. Posłaniec zapłacony x franków.

XPT. Posłaniec zapłacony, o wysokości opłaty telegraficznie zawiadomić.

XPP. Posłaniec zapłacony, o wysokości opłaty pocztą zawiadomić.

PR. Pocztą rekomendowano. Jeżeli telegram ma być wysłany pocztą jako polecony list.

GP. posterestante.

GPR. Posterestante rekomendowano.

TR. Telegraf restante.

Z. Telegram gazetowy. W Austryi i Węgrzech wynosi opłata w nocnych wolnych godzinach

za 500 słów telegramu gazetowego 10 K. za każde następne 100 słów 2 K. Telegramy gazetowe o więcej adresach są niedozwolone.

22. **Nadawanie przesyłek.** Zwykłe przesyłki listowe wrzuca się do skrzynek listowych. Przesyłki za rewersem nadaje się w urzędzie pocztowym. Przesyłki polecone, przekazy, listy pieniężne i pakiety można nadawać za pomocą książki nadawczej. Książki nadawcze mniejsze kosztują po 40 hal., a większe po 60 h. Książki nadawcze urządzone są do kopiowania. W celu otrzymania kopii wkłada się pomiędzy pierwszą a drugą kartkę książki papier indygowy, za pomocą którego odbija się kopię oryginalnego pisma. Do pisania w książce używa się ołówka atramentowego. Odwrotna strona kopii służy do nalepiania rewersów nadawczych pojedynczych przesyłek. W książce wpisuje się za każdym razem przekazy na osobnej karcie, a inne przesyłki stosownie według oddziałów nadawania także na osobnych kartach. Za pomocą książki wolno również pojedyncze przesyłki nadawać.

Telegramy nadaje się bez rewersu nadawczego. Rewers nadawczy na telegram na żądanie wydaje się za opłatą 10 hal.

Przesyłki, do nadania i wysłania przeznaczone, mają być odpowiednio spakowane, opieczętowane i potrzebnymi dokumentami zaopatrzone. Jeżeli przesyłki mają być olepione markami, ma nadawca marki na listach na stronie adresowej, na przesyłkach listowych, przekazach i na adresach przesyłkowych w przepisanem miejscu sam nalepić. Nadawca na podstawie dowodu nadania lub książki nadawczej ma prawo żądać reklamacyi, względnie wynagrodzenia zagubionej przesyłki.

23. **Doręczanie przesyłek.** Zwykłe przesyłki

listowe doręcza się adresatom lub ich domownikom bez potwierdzenia odbioru i bez legitymacyi. Przesyłki, za rewersem nadane, doręcza się za potwierdzeniem odbioru adresatowi lub jego pełnomocnikowi. Przesyłki „posterestante“ obowiązany jest adresat sam w urzędzie pocztowym odbierać.

Legitymacya. Adresat, osobiście nie znany, obowiązany jest wylegitymować się tj. wykazać tożsamość swojej osoby za pomocą paszportu, karty legitymacyjnej, karty przynależności, książki służbowej, robotniczej, podatkowej, wojskowej, legitymacyi kolejowej itp. (roczne karty kolejowe nie stanowią dokumentu legitymacyjnego). Daty legitymacyi, oraz miejsce wydania tejże, mają być na rewersie oddawczym zanotowane.

Poręczenie. Jeżeli adresat nie ma legitymacyi, może być przesyłka doręczoną także za poręczeniem tożsamości odbiorcy. Swiadek, poręczający tożsamość osoby, ma podpisać na rewersie odbiorczym swoje imię i nazwisko i dodać pod swym podpisem notatkę „jako świadek“.

Pełnomocnictwo. Adresat może do odbioru swych przesyłek upoważnić inną osobę. W tym celu obowiązany jest wystawić tej osobie pełnomocnictwo. Do wystawienia pełnomocnictwa używa się druku Nr. 64, który na poczcie bezpłatnie otrzymać można. Podpis adresata na pełnomocnictwie może być legalizowany notaryalnie, sądownie lub przez urząd pocztowy. Pełnomocnictwo i legalizacya podpisu adresata na pełnomocnictwie pocztowem są wolne od stempla. Pełnomocnictwa muszą być złożone w urzędzie pocztowym i tychże nie wraca się adresatom. Przesyłki do 100 K. wartości w razie nieobecności adresata lub jego pełnomocnika może listonosz doręczyć domownikom adresata. Jeżeli

adresat zastrzegł sobie odbiór przesyłek do 100 K., lub gdy na przesyłce w adresie podano notatkę „do własnych rąk adresata“ doręcza również przesyłki poniżej 100 K. wartości tylko samemu adresatowi lub jego pełnomocnikowi. Przesyłki za rewersem zwrotnym doręcza się samemu adresatowi lub jego pełnomocnikowi. Przesyłki listowe zwykłe i polecone, nadeszłe po śmierci adresata, doręcza się jego rodzinie. Jednak pisma urzędowe, nadeszłe po śmierci adresata, zwraca się do miejsca nadania.

Pisma cywilne sądowe podlegają w miejscu opłacie 6 h., a pisma sądów zamiejscowych do 50 gr. 10 h., a nad 50 gr. 20 h. Pisma sądowe karne doręcza się bezpłatnie. Pisma sądowe w sprawach karnych za niebieskim rewersem zwrotnym doręcza się adresatom do własnych rąk. Pisma sądowe w cywilnych sprawach za rewersem zwrotnym żółtym lub niebieskim doręcza się adresatowi lub jego pełnomocnikowi. Pisma sądowe za rewersem białym w sprawach cywilnych i karnych doręcza się adresatowi, a w razie jego nieobecności także jego domownikom.

Niedoręczone pisma w sprawach karnych z podaniem powodu zwraca się zaraz do dotyczących sądów, zaś pisma sądowe w sprawach cywilnych pozostawia się 14 dni w urzędzie pocztowym, gdzie mogą być przez adresata odebrane.

24. **Opłata za doręczenie.** Za doręczenie przesyłek obowiązany jest adresat opłacić:

za przekaz z kwotą do 1000 K. .	6 h.
za list pieniężny do 1000 K. . .	10 h.
za list pieniężny nad 1000 K. za każde rozpoczęte 5000 K. . .	20 h.
za pakiet do 5 klgr.	10 h.
za pakiet nad 5 klg.	20 h.

Jeżeli jest więcej pakietów do tegosamego adresata, opłaca się za najcięższy pakiet 20 h. a za wszystkie dalsze po 10 h. Za doręczenie awiza na nadeszły list pieniężny lub pakiet opłaca się 4 h. Jeżeli więcej posyłek do jednego listu frachtowego należy, to awizo pobiera się za każdą posyłkę z osobna.

Za oclenie lub interwencyę przesyłki, podlegającej opłacie akcyzowej, opłaca się po 20 h. Za oclenie i doręczenie pakietu pocztowego opłaca się 25 h.

25. **Opłata skrytki pocztowej.** Adresat może zastrzedz sobie odbiór przesyłek w urzędzie poczt. Oświadczenie zastrzeżenia odbioru przesyłek ma wystawić na druku Nr. 66., który w urzędzie poczt. może otrzymać. Za odbieranie przesyłek listowych obowiązany jest adresat opłacać miesięcznie po 2 korony, zaś wraz z przekazami 3 korony.

Za odbieranie pakietów w urzędzie pocztowym opłaca się miesięcznie po 6 Koron. Adresat, który płaci skrytkowe od pakietów, ma prawo żądać bezpłatnie skrytki na listy i przekazy pocztowe.

Oprócz tej opłaty obowiązany jest adresat opłacić za każdy awizowany adres przesyłkowy po 4 h. za każdą do 48 godz., po zaawizowaniu nieodebraną przesyłkę, należytość składową od każdej przesyłki 5 hal.

Pocztowe kasy oszczędności. Niemal wszystkie pocztowe urzędy austryackie przyjmują wkładki począwszy od 1 kor., na które wydają bezpłatnie książeczki. Kwoty wyżej 2 kor., procentuje się wedle stopy 3%. Wkładki do wysokości 40 kor. można podjąć natychmiast w jakimkolwiek urzędzie pocztowym austryackim, wyższe zaś wkładki wolno odebrać tylko za asygnatą urzędu kas pocztowych oszczędności

w Wiedniu, dokąd należy wprzód wypowiedzenie przesłać. Celem ułatwienia zebrania kwot mniejszych niż 1 kor., służą karty oszczędności po 10 hal., na które częściowo nalepia się zwykle znaczki pocztowe, które nie mogą być dziurkowane, lecz zupełnie czyste, a gdy wartość ich wyniesie 1 kor., przyjmuje się je jako gotówkę i wydaje książeczkę kasy oszczędności. Nie można jednak na 8 dni więcej nadać jak tylko trzy kartki. Na wkładkę zwyż 100 kor., wydaje centralny zarząd kas pocztowych w Wiedniu potwierdzenie, które winno się zachować, a gdyby takowe nie nadeszło, należy je reklamować. Jednej osobie nie wolno mieć więcej, jak jedną książeczkę kasy oszczędności, również wkładka nie może przenosić 2000 kor.

Nowe rozporządzenia, które weszły w życie z dniem 1 października 1907. Normalna waga listów zagranicznych zostaje podwyższona. Portoryum wynosić będzie 25 hal, za pierwsze 20 gramów, a 15 hal. za każde następne 20 gramów. Można też będzie z góry frankować odpowiedź na listy zagraniczne z wyjątkiem Czarnogóry, Rosyi, Portugalii, Serbii. Mianowicie sprzedawane będą tak zwane kupony na odpowiedź (*Antwortschein*, *Couponsrépons*) i ktoś wysyłając na przykład list do Anglii, dołączy do niego ów kupon, odbiorca zaś listu w Anglii wymienia go sobie w urzędzie pocztowym na zwykłą markę pocztową wartości 25 h. i zafrankuje nią odpowiedź. Kupony te sprzedaje urząd pocztowy po 28 hal. za sztukę.

Zeszyciki z markami listowemi. Dla wygody Publiczności tak podróżującej jak letników, wydane zostały zeszyciki z markami pocztowemi i tak: 3 arkuszyki marek po 5 h., 1 arkuszyk marek po 10 hal. Każdy arkuszyk posiada 6 marek. Cena tegoż zeszyciku wynosi 1 kor. 52 h.

Rozporządzenie Ministerstwa handlu o markach na cele dobroczynne.

Wedle rozporządzenia Ministerstwa handlu wolno na stronie adresowej listów i kart korespondencyjnych przylepiać t. zw. marki na cele dobroczynne, marki narodowe, Towarzystwa Szkoły ludowej itp. Karty takie odtąd nie będą traktowane jako listy i będą wolne od opłaty uzupełniającej.

Również drukowane kartki prywatnego nakładu, odpowiadające wielkością i formą kartkom korespondencyjnym, podlegać będą odtąd opłacie jak druki; należy jednak napis „karta korespondencyjna" lub „karta pocztowa" przekreślić, a natomiast napisać: „Druk".

SKALE STEMPLOWE.

SKALA I. Na weksle, asygnaty pieniężne, dokumenta kupieckie				SKALA II. Na kwity, dokumenta prawne, które skali I. i III. nie podlegają.				SKALA III. Na ugody służbowe, kontrakty kupna lub zamiany			
powyżej koron	do koron	Należytość K	h	powyżej koron	do koron	Należytość K	h	powyżej koron	do koron	Należytość K	h
—	150	—	10	—	40	—	14	—	20	—	14
150	300	—	20	40	80	—	26	20	40	—	26
300	600	—	40	80	120	—	38	40	60	—	38
600	900	—	60	120	200	—	64	60	100	—	64
900	1200	—	80	200	400	1	26	100	200	1	26
1200	1500	1	—	400	600	1	88	200	300	1	88
1500	1800	1	20	600	800	2	50	300	400	2	50
1800	2100	1	40	800	1600	5	—	400	800	5	—
2100	2400	2	60	1600	2400	7	50	800	1200	7	50
2400	2700	1	80	2400	3200	10	—	1200	1600	10	—
2700	3000	2	—	3200	4000	12	50	1600	2000	12	50
3000	6000	4	—	4000	4800	15	—	2000	2400	15	—
6000	9000	6	—	4800	6400	20	—	2400	3200	20	—
9000	12000	8	—	6400	8000	25	—	3200	4000	25	—
12000	15000	10	—	8000	9600	30	—	4000	4800	30	—
15000	18000	12	—	9600	11200	35	—	4800	5600	35	—
18000	21000	14	—	11200	12800	40	—	6500	6400	40	—
21000	24000	16	—	12800	14400	45	—	6400	7200	45	—
24000	27000	18	—	14400	16000	50	—	7200	8000	50	—

Skala I. Od każdych dalszych 3000 K opłaca się o 2 K więcej, przyczem resztę, nie wynoszącą 3000 K, za pełne 3000 K liczyć należy.

Kwity i asygnaty kupieckie.

(Ustawa z 8 marca 1876 r. L. 26, Dz. u. p.).

Skala II. Od każdych dalszych 800 K opłaca się o 2 K 50 h. więcej, przyczem resztę, nie wynoszącą 800 K, za pełne 800 K uważać należy.

Kwity i dokumenta prawne.

(Ustawa z 13 grudnia 1862 r. L. 89, Dz. u. p.).

Skala III. Od każdych dalszych 400 K opłaca się o 2 K 50 h. więcej, przyczem resztę, nie wynoszącą 400 K, za pełne 400 K uważać należy.

Ugody pożyczkowe, kontrakty służbowe i kwity na wygrane loteryjne

(Ustawa z 13 grudnia 1862 r. L. 89, Dz. u. p.).

WSKAZÓWKI

dla udających się na audyencye i posłuchania.

DO WIEDNIA:

U Jego Ces. i Król. Apost. Mości: I. Hofburg 1, w poniedziałek i czwartek. Pisemne zgłoszenia z podaniem prośby należy wnieść w piątek (na poniedziałek) i w poniedziałek (na czwatek) w c. k. gabinetowej kancelaryi I. Hofburg 1, im Schweizerhof.

U Ministra spraw zewnętrznych i cesarskiego domu: I. Ballhauplatz 2, codziennie od godz. 1—2½, jeżeli niema konferencyi ministrów.

U Ministra wspólnego skarbu: Johannesgasse 5, po zgłoszeniu codziennie w południe.

U Ministra wojny: I. Am Hof 17, we wtorki i piątki w południe od godz. 12—1, jeżeli niema konferencyi ministrów.

U Ministra dla obrony kraj.: I. Herrengasse 7, we wtorek i piątek po zgłoszeniu od godz. 1—2.

U Ministra spraw wewnętrznych: I. Wipplingerstrasse 11, codziennie w południe od godziny, 12—2, jeżeli niema konferencyi minisrów.

U Ministra sprawiedliwości: I. Schillerpl. 4, w sobotę o godzinie 10 przed południem.

U Ministra skarbu: I. Himmelpfortgasse 8, w niedzielę o godzinie 3 popołudniu.

U Ministra wyznań i oświaty: I. Minoritenplatz 7. w środę i sobotę od godziny 10—3.

U Ministra handlu: I. Postgasse 8, w poniedziałek i czwartek po godzinie 10.

U Ministra kolei: I. Niebelungengasse 4, w sobotę od godziny 10.

U Ministra rolnictwa: I. Liebiggasse 6, w środę i sobotę o godzinie 10½ przed południem.

U Ministra dla Galicyi: III. Rennweg 1. codziennie od godz. 11 przed południem,

DO LWOWA:

U Marszałka kraj., codzień od godz. 12—2 z wyjątkiem wtorku i piątku.
U C. k. Namiestnika, co środy i niedziele od godziny 12, dla urzędników co wtorek.
U Prezydenta Trybunału apelacyjnego Dra Tchórznickiego, codzień od godz. 12—2 z wyjątkiem wtorku (sesyi).
U Prezydenta miasta Lwowa codziennie od godziny 12—1.
U Prezesa Wydziału krajowego (wicemarszałka) codzień od godziny 1—2 z wyjątkiem wtorku i piątku (dni sesyjne).
U Wiceprezydenta c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu codzień od godziny 12—1.
U Naczelników c. k. Sądu krajowego cywilnego, karnego, sądów powiatowych, miejsko-delegowanych SS. I. II. III., tudzież u pp. nadprokuratora i prokuratora państwa, od godziny 12—1 (z wyjątkiem wtorku).
U Dyrektora kolei codziennie od godziny 12—1.

Organizacye centralne w Austryi.

Państwowy sekretaryat komisyi zawodowej: Antoni Hueber, Wiedeń IV, Mariahilferstrasse 89 a.

Centrale:

Browarnicy, Wiedeń V/2, Christoffgasse 6.
Budowlani pomocnicy, Wiedeń VI/2, Liniengasse 25.
Ceglarze, Inzerdorf k. Wiednia, Triesterstrasse 49.
Cieśle, Wiedeń VI/2, Bürgerspitalgasse 17.
Cukiernicy, Wiedeń VI/2, Gumpendorferstrasse 89.
Drukarze, Wiedeń VII/1, Zieglergasse 25, 4, St. II/33.
Drukarscy pomocnicy, Wiedeń VII/1, Zieglergasse 25.
Drzewni, Wiedeń VI/1, Margarethenstrasse 112.
Fryzyerzy, Wiedeń VI/2, Königseggasse 10.
Garbarze, Wiedeń XII/I, Grieshofgasse 5.
Giserzy, Wiedeń VIII/2, Lerchenfeldergürtel 58.
Górnicy, Turn koło Cieplic, Kaiserstrasse 128.
Handlowcy, Wiedeń I/1, Werderthorgasse 9.
Introligatorzy, Wiedeń V/1, Rüdigergasse 5.
Kamieniarze, Wiedeń VI/2, Schmalzhofgasse 17.
Kapelusznicy, Wiedeń VII/2, Lerchengasse 13.
Kelnerzy, Wiedeń VI/2, Gumpendorferstrasse 89.
Kolejarze, Wiedeń V/1, Zentagasse 5.
Krawcy, Wiedeń V/1, Gumpendorferstrasse 89.
Kuśnierze, Wiedeń VII/1, Neubaugasse 5 „zur Glocke".
Litografowie, Wiedeń VII/1, Zieglergasse 25 I. (Senefelder Bund).
Malarze, Wiedeń VIII/2, Krottenthalergasse 10.
Maszyniści, Wiedeń XXI/1, Andreas-Hofergasse 10.
Metalowcy, Wiedeń V/2, Kohlgasse 27.
Młynarze, Szwechat koło Wiednia I Beer.
Modeliści, Wiedeń VI/2, Webgasse 17, Gasthaus.
Murarze, Wiedeń XII/3, Nenstiftgasse 68.
Rękawicznicy, Praga I, Karpfengasse 56, Herman Stolc.

Robot. chemiczni, Wiedeń VI/1, Gumpendorfer strasse 62.
Rob. sceniczni, Wiedeń VI/1, Dreihufeisengasse 11.
Rymarze i siodlarze, L. Pauls, Wiedeń V/2, Schönbrunnerstrasse 75.
Rzeźbiarze, F. Wöhl, Wiedeń XVI/1, Thalhaimergasse 33 II/36.
Szewcy, Wiedeń VI/2, Königseggasse 10.
Tkacze, Wiedeń VI/2, Schmalzhofgasse 17.
Tokarze, Wiedeń VII/1, Kaisestrasse 50.
Tragarze, Wiedeń VI/2, Webgasse 25.
Tytoniowi, Wiedeń XVI, Kreitnergasse 17 (Arbeiterheim) per I. Pattermann.

Organizacye centralne zagranicą.

Międzynarodowy sekretarz zawodowych centrali: E. Legien, Berlin, S. O. 16, Engel Ufer 15.
Międzynarodowy sekretarz socyalno-demokratycznych partyi robotniczych wszystkich krajów: Camile Huysmans, Maison du Peuple, Bruxelles.

Anglia, General Federation of Trade Unions, London E. C. 168—170 Temple Chambers, Temple Avenue.
Argentyna, Hector Mattai, Federation Obrera Argentyna, Buenos-Aires, Saranti 896.
Australia:
a) Nowa Południowa Walia: Sam. Smith, Court of Arbitration, Sidney, Members Chambers-King Street (N. S. W.).
b) Queensland: A. Hinchcliffe, Trades Hall, Brisbane (Queensland).
c) Południ. Australia: S. F. Wallis, Trades Hall, Grote Street, Adelaide (South Australia).
d) Wiktorya: St. Barker, Trades Hall, Lygon Street, Carlton (Victoria).

Belgia, J. Bergmans, Commission Syndicale, Bruksella, Rue Joseph Stevens (Maison du Peuple).

Bułgarya, II. Jannauloff, Centralkommision der Gewerkschaften Bulgariens, Sofia, Ul. Maria Louisa 45.

Dania, C. M. Olsen, De Samvirkende Fagforbund i Danmark, Kopenhaga K. Nörre Farimagsgade 7. 1 Sal.

Finlandya, K. Wartiainen, Ahtola, Helsingfors, Finlandya.

Francya, V. Griffuelhes, Confédération générale du Travail, Paryż 33, Rue de la Grange-aux Belles.

Hiszpania, Vincente Barrio, Union general de Tabajadores, Madryt, Relatores 24.

Japonia, G. Yamane, Kingsley Hall, Kanda, Tokio.

Niemcy, E. Legien, Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands, Berlin SO. 16, Engelufer 15.

Niderlandy, Nederlandsch-Verbond van Vakvereenigingen, I. Onedgeest, Amsterdam, Reguliersgracht 80.

Norwegia, Arbejdernes fagl, Landsorganisation, Christiania, Ole 6, Lian Folkets-Hus.

Serbia, G. Pavitsevits, Centralverband der Gewerkschaften Serbiens, Belgrad, Radniczke Novine.

Szwecya, H. Lindqvist, Landssecretariatet, Sztokholm, Folkets Hus, Barnhusgatan 14.

Szwajcarya, Sekretariat des Schweizer Gewerkschaftsbundes, Bern, Lilienweg 20.

Stany Zjednoczone, Sam. Gompers, American Federation of Labor, Waszyngton D. C., 423—425 G. Street N. W.

Węgry, Jaszai Samu, Ungarländischer Gewerkschaftsrat, Budapeszt II, Bérkocsis-utcza 11.

Włochy, Confederazione de lavoro, Turyn, Corso Siccardi 12.

Prawa obywatelskie w Austryi.

Prawa obywatelskie w Austryi są zawarte w tej części t. zw. konstytucyi, która nosi tytuł: Zasadnicza ustawa państwowa z 21 grudnia 1867 (Dz. p. p. Nr 142) o ogólnych prawach obywateli państwa. Ta ustawa zawiera wiele pięknych słów, z którymi często rzeczywistość tembardziej się nie zgadza. Ze zmianą prawa wyborczego został zrobiony pierwszy poważny krok do przeprowadzenia wypowiedzianej w ustawie zasadniczej równości wobec prawa. Że za nim pójdą wkrótce i dalsze kroki, na to gwarantuje nam socyalno-demokratyczna frakcya złożona z 87 ludzi. Bo konstytucya jest wyrazem potęgi rozmaitych klas, a jeden milion wyborców i 87 posłów będą z pewnością w stanie wycisnąć na konstytucyi także swoje piętno.

Podajemy tu treść dzisiejszej ustawy:

Zasadnicza ustawa państwowa z dnia 21 grudnia 1867 (Dz. p. p. Nr 142) o ogólnych prawach obywateli państwa dla królestw i krajów reprezentowanych w radzie państwa.

Za zgodą obu izb rady państwa uważam za wskazane wydać następującą ustawę zasadniczą o ogólnych prawach obywateli państwa i zarządzić, co następuje:

Art. 1. Dla wszystkich przynależnych do królest i krajów, reprezentowanych w radzie państwa, istnieje ogólne austryackie państwowe prawo obywatelskie.

Ustawa oznacza, pod jakimi warunkami austryackie prawo obywatelskie nabywa się, wykonuje i traci.

Art. 2. Wobec prawa są wszyscy obywatele równymi.

Art. 3. Publiczne urzędy są dla wszystkich obywateli zarówno dostępne.

Dla obcokrajowców przystęp do takowych zależy od uzyskania austryackiego prawa obywatelskiego.

Art. 4. Wolność przesiedlania się osoby i majątku w obrębie obszaru państwa nie podlega żadnemu ograniczeniu.

Wszystkim obywatelom państwa, którzy mieszkają w jakiejś gminie i tam ze swej realności, zarobku lub dochodu płacą podatki, należy się czynne i bierne prawo wyborcze do zastępstwa w gminie pod tymi samymi warunkami, co i przynależnym do gminy.

Wolność wychodźtwa jest ze strony państwa ograniczoną tylko obowiązkiem służby wojskowej.

Art. 5. Własność jest nienaruszalną. Wywłaszczenie wbrew woli właściciela może nastąpić w wypadkach i w sposób, oznaczonych ustawą.

Art. 6. Każdy obywatel może w każdem miejscu obszaru państwa zatrzymać się i zamieszkać, nabywać nieruchomości wszelkiego rodzaju i takowemi dowolnie rozporządzać, jakoteż wykonywać każdą gałąź zarobku pod ustawowymi warunkami.

Dla martwej ręki ograniczenia prawa nabywania nieruchomości i rozporządzania takowemi są w drodze ustawy i ze względów na dobro publiczne dopuszczalnemi.

Art. 7. Każdy związek poddaństwa i przynależności osobistej zostaje raz na zawsze usunięty. Każdy z tytułu podziału własności, leżący na nieruchomościach dług lub świadczenie usuwa się, a w przyszłości żadna nieruchomość nie

może być obciażoną tego rodzaju nieusuwalnem świadczeniem.

Art. 8. Wolność osoby jest zagwarantowana.

Istniejąca ustawa z dnia 27 października 1862 (Dz. p. p. Nr 87) dla ochrony osobistej wolności uznaje się niniejszem za część składową tej zasadniczej ustawy państwowej.

Każde bezprawnie zarządzone lub przedłużone aresztowanie obowiązuje państwo do odszkodowania.

Art. 9. Prawo domowe jest nienaruszalne.

Istniejąca ustawa z dnia 27 października 1862 (Dz. p. p. Nr 88) dla ochrony prawa domowego uznaje się niniejszem za część składową tej zasadniczej ustawy państwowej.

Art. 10. Tajemnica listowa nie może być naruszoną, a konfiskata listów, z wyjątkiem wypadku prawnego aresztowania lub rewizyi domowej, może być przedsięwziętą tylko w wypadkach wojennych lub na podstawie rozkazu sędziego w granicach istniejących ustaw.

Art. 11. Prawo petycyi przysługuje każdemu.

Petycye pod zbiorowem nazwiskiem mogą wychodzić tylko od ustawą uznanych korporacyi i związków.

Art. 12. Obywatele austryaccy mają prawo zgromadzania się i tworzenia związków. Wykonywanie tych praw regulują osobne ustawy.

Art. 13. Każdy ma prawo słowem, pismem, drukiem lub obrazowo w ramach istniejących ustaw wypowiadać swobodnie swój sąd.

Prasa nie może być oddaną ani pod cenzurę, ani ograniczoną systemem koncesyjnym. Adminstracyjne zakazy pocztowe nie dotyczą się druków krajowych.

Art. 14. Pełna wolność wiary i sumienia jest każdemu zagwarantowaną.

Używanie obywatelskich i politycznych praw jest niezawisłą od wyznania religijnego; jednakowoż obowiązki obywatelskie nie mogą od wyznania religijnego doznać żadnego uszczerbku.

Nikt nie może być zmuszonym do jakiejś kościelnej czynności lub do wzięcia udziału w jakiejś kościelnej uroczystości, o ile podług ustawy nie podlega uprawnionej do tego władzy drugiego.

Art. 15. Każdy prawnie uznany kościół i stowarzyszenie religijne ma prawo wspólnego, publicznego wykonywania praktyk religijnych, porządkuje i zarządza swemi wewnętrznemi sprawami samodzielnie, pozostaje w posiadaniu i używaniu swych zakładów, fundacyi i funduszów, przeznaczonych na cele religijne, naukowe i dobroczynne; jednakowoż, jak każde stowarzyszenie, podlega ogólnym ustawom państwowym.

Art. 16. Zwolennikom prawnie nie uznanego wyznania religijnego jest dozwolonem domowe wykonywanie praktyk religijnych, o ile nie sprzeciwiają się prawu lub nie obrażają obyczajów.

Art. 17. Wiedza i nauczanie jej jest wolną.

Do zakładania zakładów naukowych i wychowawczych i do udzielania w takowych nauki, jest uprawnionym każdy obywatel państwa, który wykaże się w ustawowy sposób swojem do tego uzdolnieniem.

Domowa nauka nie podlega żadnemu takiemu ograniczeniu.

O naukę religii w szkołach ma się troszczyć dotyczący kościół lub towarzystwo religijne.

Państwo ze względu na istotę nauki i wy-

chowania ma prawo najwyższego kierownictwa i dozoru.

Art. 18. Każdy może swobodnie wybierać sobie zawód i kształcić się w nim, jak i gdzie chce.

Art. 19. Wszystkie szczepy ludności państwa są równouprawnione, a każdy szczep ma nienaruszalne prawo do strzeżenia i pielęgnowania swej narodowości i swego języka.

Równouprawnienie wszystkich krajowych języków w szkole, urzędzie i życiu publicznem zostaje przez państwo uznanem.

W krajach, w których mieszka więcej szczepów ludności, mają publiczne zakłady naukowe być urządzone w ten sposób, aby bez użycia przymusu, celem nauczenia się drugiego języka krajowego, każdy z tych szczepów ludności otrzymał środki potrzebne do wykształcenia się w swoim języku.

Niech cyfry mówią!

Nasze związki zawodowe.

Austryackie związki zawodowe miały w ostatniem dziesięcioleciu (1901—1910) dochodu 57,358.027·06 K, wydatków 51,355.943·17 K. Z tego odpadło 22,317.836·65 K na wsparcia, a mianowicie: na wsparcie z podróży 1,486.312·90 K, na wsparcie dla bezrobotnych 9,011.486·68 K, na wsparcie w nieszczęśliwych wypadkach 2,701.354·30 K, na wsparcie dla chorych i t. d. 9,117.672·67 K.

Majątek związków zawodowych wynosił z końcem roku 1910 sumę 11,377.344·99 K.

Koszta walk wynosiły w roku 1910 902.669·39 K na wsparcie dla prześladowanych i strejkujących. Koszta te zostały pokryte z zupełnie oddzielnie prowadzonych funduszów strejkowych, które z końcem 1910 roku posiadały ogółem 3,530.436·36 K. Oprócz tego istnieje jeszcze fundusz solidarności dla wielkich walk. Zarządza nim komisya związków zawodowych.

Z walki o ludzki byt.

Wolne niemieckie związki zawodowe w Niemczech prowadziły w pięcioleciu od 1906 do 1910 następujące walki:

Rok	Ruchów bez strejków	Zaczepnych strejków	obronnych strejków	Lokautów	Razem strejków i lokautów
1910 . .	6495	1514	906	1690	4110
1909 . .	4507	983	1060	246	2045
1908 . .	3607	719	1186	325	2052
1907 . .	5067	1721	863	402	2986
1906 . . .	4668	2265	1048	560	3873

Specyalnie w roku 1910 uzyskano dla 344.570 osób skrócenie tygodniowego czasu pracy o 756.564 godzin a dla 827.627 osób podwyższenie płacy o 1,814.537 marek na tydzień. Przeprowadzenie walk o te polepszenia i w obronie przed pogorszeniem kosztowało 58,866.523 marek.

Liczba robotników i robotnic, biorących udział we wszystkich walkach, wynosiła 1901 1,025.571, 1909 480.205, 1908 576.317, 1907 806.265, 1906 944.141. Za pięciolecie 1906 do 1910 wynosi przeciętna liczba uczestniczących we wszystkich walkach 41·3 procent wszystkich członków.

Przecięciowo rocznie peryodu 1906 do 1910 osiągnęło 65·9 procent wszystkich walczących 4·91 milionów marek podwyżki płacy na tydzień a 2·2 procent obroniło się przed pogorszeniem płacy 2,000.000 marek na tydzień. 27·7 wszystkich walczących uzyskało 320.000 godzin skrócenia czasu pracy na tydzień, a 0·4 procent obroniło się przed 60.000 godzin przedłużenia czasu pracy na tydzień.

Tak więc skrócenie czasu pracy wywalczyło sobie 28·1 procent wszystkich walczących.

* * *

Do międzynarodowego związku stowarzyszeń zawodowych należało w roku 1910 19 związków z 10,089.430 członków. 14 krajów z 5,315.402 członków nadesłało dokładne sprawozdania ze swoich dochodów i rozchodów. Są to: Anglia, Austrya, Bośnia-Hercogowina, Dania, Finlandya, Kroacya, Niederlandy, Niemcy, Norwegia, Serbia, Szwajcarya, Szwecya, Włochy i Węgry. Związki zawodowe tych krajów pobrały ogółem 148,635.057 marek a wydały 140,010.680 marek. Stan majątkowy tych organizacyi wynosił z końcem roku 1910 187,991.935 marek. Na wsparcia wydano 69,694.503 marek na strejki i lokauty 27,862.400

marek. Przy wsparciach na pierwszem miejscu stoi wsparcie dla bezrobotnych z 29,416.312 marek, dalej idzie wsparcie dla chorych z 21,229.155 marek, wsparcie dla inwalidów z 8,671.314 marek, wsparcie w podróży z 3,734.427 marek i inne wsparcia z 2,456.796 marek.

Ilu jest socyalno-demokratycznych wyborców?

W ostatnim czasie odbyły się w wielu krajach wybory do parlamentu. Dowodzą one, że socyalizm wszędzie kroczy naprzód. Oddane głosy wykazują wtzędzie wzrost tendencyi a w Niemczech przyniosły ostatnie wybory socyalnej demokracyi niebywałą dotąd liczbę mandatów. Socyalistyczny sekretaryat w Brukseli ogłosił statystykę socyalistycznych głosów, oddanych przy ostatnich wyborach w różnych krajach:

Niemcy	4,250.000
Francya	1,100.000
Austrya	1,000.000
Stany Zjednoczone . . .	600.000
Anglia	500.000
Belgia	500.000
Włochy	339.000
Finlandya	337.000
Szwajcarya	100.000
Dania	99.000
Norwegia	90.000
Holandya	82.000
Szwecya	75.000

Z Węgier, Rosyi i Australii niema żadnych cyfr. W Hiszpanii otrzymał Iglesias, stary bojownik, w samym Madrycie 40.000 głosów. W Serbii narachowano przy ostatnich wyborach 30.000, w Bułgaryi 3.000, w Argentynie 5.000 socyalistycznych głosów. Prócz tego prawo wyborcze

w wielu krajach jest skutkiem różnych ograniczeń dalekiem od tego, aby być powszechnem. Tak jest w Holandyi, Hiszpanii i Anglii. Nie będzie to więc przesadą, jeżeli liczbę dorosłych socyalistów na całym świecie przyjmiemy na 10 milionów. Jeżeli doliczymy do tego kobiety i tych, których dzisiejsze systemy wyborcze (np. na Węgrzech) pozbawiają praw, to można śmiało liczbę socyalistów w krajach cywilizowanych przyjąć na 25 milionów.

Ilu socyalistycznych radnych gminnych jest na Węgrzech.

W przeszło 40 miejscowościach brali nasi towarzysze udział w wyborach do rad gminnych. W wielu miejscowościach postawili własnych kandydatów, a w kilku osiągnęli nawet wcale ładne rezultaty. W następujących miejscowościach siedzą nasi towarzysze w radach gminnych:

Bàttassék 3, Eresébatfalva 14, Kiskunhalas 3, Lovrin 3, Nagymaros 5, Nagyjécso 14 (cała rada gminna), Oroshaza 2, Pécs 1, Papa 3, Sándoiháza 11, Soroksár 3, Szásrégen 5, Széchengitelep 19, Versec 3, Verbass 7. W 15 gminach 96 radnych.

W jakim wieku robotnik jest niezdolny do pracy.

Już często stwierdzano, że robotnicy daleko prędzej stają się schorzałymi, aniżeli ludzie z klasy bogatej. Ciekawych dowodów dostarcza na to zabezpieczenie dla inwalidów w Niemczech. Na tysiąc osób, którym przyznano rentę dla inwalidów, znajdowało się:

w wieku	1902	1907	1908
20—29 lat	70	74	72
30—39 lat	85	95	95

w wieku	1902	1907	1908
40—49 lat	122	126	123
50—59 lat	255	233	230
60—69 lat	285	266	371
70 i więcej lat	83	106	199

Z tego wynika, że niemal 75 procent robotników już przed 60 rokiem życia na stałe traci zdolność do zarobkowania. Daleko niekorzystniejszym jest obraz, który przedstawiają przyznane renty dla chorych. Są to renty, które się udziela zabezpieczonym osobom wprawdzie nie na stałe pozbawionym zdolności do pracy, ale dłużej niż 26 tygodni. Na tysiąc osób, pobierających tę rentę, znajdowało się;

w wieku	1002	1907	1908
20—29 lat	266	212	212
30—39 lat	261	243	246
40—49 lat	238	248	238
50—59 lat	194	221	216
60—69 lat	50	75	77
70 i więcej lat	1	1	1

Wynika z tego, że więcej niż połowa osób, pobierających rentę, znajduje się w wieku niżej pięćdziesięciu lat. W wielu wypadkach zamienia się renta dla chorych na rentę stałą, t. j. na rentę dla inwalidów. Cyfry powyższe wskazują, jak słusznem jest dążenie robotników do rozległej ochrony robotniczej.

Rozwój niemieckiej partyi socyalno-demokratycznej.

Głosów socyalistycznych było 12 stycznia 1912 roku	4,250.000
Socyalistycznych posłów do parlamentu Rzeszy niemieckiej przeprowadzono	110

5

W poszczególnych sejmach państw związkowych Niemiec liczy partya socyalno-demokratyczna posłów . .	224
Socyalistycznych zastępców w gminach	8.900
Członków partyi socyalno-demokratycznej	970.000
Członków spółek konsumowych . . .	1,300.000
Członków wolnych związków zawodowych	2,440.000
Nakład gazet socyalno-demokratycznych wynosi	1,450.000
Nakład pism wolnych związków-zawodowych wynosi	2,600.000

W roku 1881 oddano przy wyborach do parlamentu na obydwa istniejące wówczas kierunki socyalistyczne (lassallański i eisennachski) 101.927 głosów, czyli zaledwie 3 procent wszystkich oddanych głosów; 12 stycznia 1912 było ich już 35 procent! Czem to wytłómaczyć? Ponieważ każdy spełnił swój obowiązek!

W stosunku do podanych powyżej liczb oddanych głosów wybrani zostali do parlamentu w roku 1871 Bebel w okręgu Glauchau-Meerane i Schraps w okręgu Ćwikawa-Krymiczów. Wówczas było ich dwóch, dzisiaj jest ich 110!

Wolne związki zawodowe liczyły na kongresie w Eisenach w roku 1872: 9920 członków; dzisiaj liczą 2,500.000 członków! Oba istniejące wówczas kierunki ruchu socyalistycznego liczyły w roku 1871 okrągło 25.000 członków; dzisiaj licza 900.000 członków, w tem przeszło 100.000 samych kobiet!

Gazety robotnicze w roku 1871 policzyć było można na palcach. Razem liczyły one zaledwie 35.000 abonentów. Dzisiaj wynosi nakład pism socyalistycznych i pism wolnych związków zawodowych 4 miliony. Do tego dochodzą pisma

peryodyczne, naukowe i wydane w większych odstępach czasu pisma ulotne.

Ruch robotniczy stał się silnym i potężnym, ponieważ wielu spełniło swój obowiązek, wykorzystując każdą godzinę dla dopięcia swego celu— potężnej organizacyi robotniczej! Obowiązkiem każdego z nas jest tego rozpoczętego tak wspaniale dzieła dokonać! Dalej więc do pracy!

Śmiertelność wśród robotników.

„Gdzie drwa robią, tam wióry lecą“ — powiada nasze przysłowie. — Przy ciągłej, a wytężonej pracy, w jakiej żyje każdy robotnik, nie może się obyć bez szkody na zdrowiu i życiu. Że istotnie śmiertelność w stanie robotniczym jest bardzo wielka, o tem nas wymownie pouczają liczby statystyczne.

Np. w Ameryce stwierdzono, że:

1) robotnicy fabryczni przeciętnie żyją tylko 36 lat.

2) rzemieślnicy — 50 lat.

3) robotnicy nieokreślonego zawodu 47 lat.

4) rolnicy natomiast 65 lat.

Bardzo pouczające jest również zestawienie następne według poszczególnych zawodów:

	przeciętny wiek	
Kamieniarze	36	lat
Szklarze	35	„
Robotnicy w przemyśle bawełnianym	48	„
Garncarze	53	„
Pozłotnicy	54	„
Brukarze	54	„
Murarze	56	„

Takie same wielkie różnice zachodzą również przy śmiertelności dzieci. W rodzinach, należących do stanów wyższych, umiera 10 niemowląt na 45 urodzonych, w stanach średnich 10 na 25,

u robotników znowu 10 na 20, a więc połowa niemowląt.

Te cyfry są wymowne.

Kooperatywy w Belgii.

Belgijski urząd dla spółek spożywczych ogłasza od ośmiu lat stan sprawozdania o rozwoju poszczególnych kooperatyw w Belgii. W roku 1903 naliczono 168 spółek socyalistycznych, liczących 103.349 członków. Obrót roczny tych spółek wynosił 26,936.873 franków. W roku 1911 wynosiła ilość socyalistycznych spółek 201, liczba członków 157,478 a obrót roczny wynosił 44,920.921 franków. Rozwój spółek: przyrost członków 62·4, obrót 66·8 proc. Socyalistyczne spółki belgijskie obejmują zatem ludność, wynosząca 700.000 głów, czyli blisko jedną dziesiątą mieszkańców całego kraju. Działalność socyalistycznych spółek obejmuje 605 wałońskich i 133 flandryjskich gmin. Przynależne do spółek grunta przedstawiają wartość ogólną na sumę 18,447.140 franków, która to wartość jest częściowo obarczona długami hipotecznymi. Wspólny kapitał wynosi 1,931.194 franków, czyli na każdego 12·30 franków. Również przeciętny obrót wynosi na członka 288 franków. Najwyższy obrót roczny przypada na obwód Leodjum, gdzie wynosi na członka 825 franków. Najniższy jest w obwodzie Soignies, gdyż wynosi na członka zaledwie 150 franków. W Centre istnieje najwięcej piekarń i browarów spółkowych. Lecz i tam rozwój spółek staje się coraz bardziej intenzywnym.

Liczba zarobkujących ludzi w poszczególnych krajach.

Liczba osób, pracujących zarobkowo, jest w poszczególnych krajach cywilizowanych bar-

dzo różną. Dla następujących państw obliczono pod tym względem następujące cyfry:

	Liczba całej ludności	Zarobkujących jest z mężczyzn	z kobiet	z całej ludności w procentach
Niemcy . .	61,720.529	61.1	30·4	45·5
Austrya . . .	26,150.708	60·6	42·8	51·5
Rosya . . .	125,640.021	41·6	8·4	24·9
Włochy . . .	23,475.253	68·0	32·4	50·1
Franca . . .	38,450.788	68·2	34·8	51·3
Hiszpania . .	18,853.200	64·9	14·2	39·1
Szwecya . .	5,136.441	56·8	21·0	38·4
W. Brytania .	41,458.721	64·4	24·9	44·0
St. Zjednocz.	76.403.387	61·3	14·3	38·4

Z tego wynikałoby, że najpracowitszą jest ludność Austryi, gdzie i udział kobiet w pracy zarobkowej jest największy. Drugie miejsce zajmuje Francya względnie z największą liczbą pracujących mężczyzn. Małe cyfry pracujących zarobkowo ludzi, a zwłaszcza kobiet w Rosyi tłumaczyć należy tem, że przeważa tam ludność rolnicza.

Rozwój centralnego związku niemieckich konsumów w roku 1911.

Liczba towarzystw samodzielnych wzrosła z 1151 na 1183, a liczba członków o 144.000 mianowicie z 1181.000 na 1,325.000. Liczby te, na pozór bardzo poważne, wykazują jednakże, jak wielkie jeszcze pole rozwoju mają konsumy. Boć przecież ci członkowie to nie sami robotnicy, wiele pomiędzy nimi rzemieślników i urzędników — a fakt ten dowodzi, że cała masa proletaryatu nie zrozumiała jeszcze doniosłości towarzystw współdzielczych.

Podniósł się znacznie obrót ogólny, i to z 433 milionów marek na 506 milionów marek, a więc o 73 miliony w jednym roku. W wła-

snych zakładach wygotowano towarów dla towarzystw współdzielczych za za 81 milionów marek. Liczba osób, zatrudnionych w centralnym związku wynosi 18.923. Towarów na składzie jest obecnie za 50 milionów marek, maszyny i inwentarz reprezentują wartość 14 milionów marek, zaś grunty aż 74 mil. marek. Ogólny kapitał towarzystw związkowych wynosi 152 miliony marek.

Najludniejsze miasta.

Ludność największych na świecie 10 miast, przedstawia się w taki sposób:

Londyn . .	7,429.700,
New York .	4,766.900,
Paryż . . .	2,763.300
Tokio . . .	2,186.000,
Chicago . .	2,185.300,
Berlin . . .	2,101.000,
Wiedeń . .	2,085.900,
Petersburg .	1,778.000,
Philadelphia	1,549.100,
Moskwa . .	1.350.300.

Ile pobiera następca Chrystusa w jednym roku.

Belgijskie pismo „La pensée“ („Myśl“) przyniosło niedawno z pierwszorzędnego źródła cały bilans papieża, wykazujący, jak „ubogi“ jest nasz „święty ojciec“.

1. Dochody:

Dochód z włoskich i zagranicznych realności	lir	875.000
Akcye, obligacye i renty	„	6,000.000
Dary i ofiary	„	2,500.000
Świętopietrze	„	12,000.000
razem	lir	21,375.000

2. Wydatki:

Utrzymanie dla kardynałów . .	lir	875.000
Wydatki dla gwardyi i służby .	„	3,970.000
Na bibliotekę i t. d.	„	1,250.000
Na kościół św. Piotra	„	780.000
razem	lir	6,875.000

A więc biednemu papieżowi, na którego zbierają we wszystkich kościołach (a zwłaszcza w Polsce) — pozostaje czystego dochodu rocznego „tylko" piętnaście milionów lir (jedna lira równa się koronie). Wprawdzie powiedział Chrystus: „Jeśli chcesz wejść do żywota wiecznego, sprzedaj co masz i rozdaj ubogim i pójdź za mną". — Dziś nikt nie myśli wyzbywać się bogactw dla żywota wiecznego a zastępca Chrystusa, głosiciel tej nauki dla ubogich, ma więcej dochodu, niż niejeden król.

Zadania mężów zaufania.

Na codziennej, drobnostkowej pracy mężów zaufania buduje się w przeważnej części potęga zorganizowanej klasy robotniczej; mężowie zaufania rozstrzygają częstokroć o gotowości do boju walczącego proletaryatu, ich czynności zawdzięcza żywy organizm partyi i związków zawodowych swój wspaniały rozwój. Gdzie działają źli mężowie zaufania, tam dobitnie okazują się szkodliwe następstwa.

Zadania mężów zaufania są różnorodne, ale wszystkie ważne.

Zjednywanie nowych bojowników, ciągłe kształcenie i ćwiczenie tychże, jak również starych, a wreszcie rozstrzygające współdziałanie w tych uchwałach i rozstrzygnięciach, przez które ogół zorganizowanych osiąga korzyści — to są ważne zadania mężów zaufania.

Aby swoją, pełną odpowiedzialności pracę w służbie naszego wielkiego ruchu mógł wykonać celowo i należycie, musi mąż zaufania pozostawać ciągle w najściślejszej łączności z robotnikami. Nie usuwać się i tylko na posiedzeniach i zgromadzeniach, albo przy wykonywaniu swojej funkcyi stykać się z nimi; musi żyć z nimi i w życiu prywatnem, w fabryce, warsztacie, w stosunkach towarzyskich.

Mąż zaufania nie potrzebuje być mowcą, musi jednak, jak to już sam jego tytuł wskazuje, posiadać najzupełniejsze zaufanie swoich kolegów i towarzyszów pracy, które, po objęciu swej funkcyi musi sobie zdobyć,

a przy dłuższej działalności czynami swoimi i swym przykładem zaufanie to utrwalić. Najcięższym błędem, jaki mąż zaufania może popełnić, jest żądanie od drugich tego, czego sam wzorowo nie spełnia.

Poczucie obowiązku i stałość muszą być podstawami działalności mężów zaufania. Musi być punktualnym pod każdym względem, bo punktualność ta zdobędzie mu poważanie, konieczne nie tyle dla jego osoby, ile dla jego urzędu. Funkcyonaryusze, którzy w ciągu swej działalności mają okresy zobojętnienia, popełniają ciężki błąd, nie dający się prawie naprawić. Niestałość podkopuje stanowisko męża zaufania, co również nie jest bez wielkiej szkody i dla organizacyi.

W stosunku z zorganizowanymi, jak również z indyferentnymi robotnikami powinien mąż zaufania odznaczać się jak najdelikatniejszem poczuciem taktu. Będąc oględnym i doświadczonym, posiadając wiedzę i wykształcenie, zrozumie jasno wszystkie kwestye, tyczące się robotników, a tem samem będzie mógł łatwiej poradzić i pomódz. Duma, wyniosłość nie przystoją mężowi zaufania robotników. Im ważniejszą i trudniejszą jest jakaś kwestya, tem jaśniejszą musi być na nią odpowiedź. Z niezorganizowanymi oczywiście nie będzie mąż zaufania mógł postępować z tą miłością i z tem ciepłem; nie ma ich jednak odpychać, lecz przeciwnie, tak ustną agitacyą, jak swym przykładem, powinien się starać zjednać ich dla organizacyi. Wobec nikogo natrętny lub gadatliwy, poważny i pełen godności, powinien mąż zaufania być w każdej chwili najgodniejszym reprezentantem organizacyi.

Jeżeli działalność męża zaufania ma przynieść owoce, musi być koleżeńskim i wobec swoich

kolegów, sprawujących te same lub podobne funkcye. Nie śmie pozostawać odosobnionym i spełniać tylko swoje obowiązki, ma on także troszczyć się i o tych przyjaciół, którzy piastują ten sam lub podobny urząd! Bo tylko solidarno-braterskie współdziałanie wszystkich tych, którzy są powołani do kierowania w pewnym okręgu losami organizacyi, może przynieść pożądane owoce.

Aby mieć ciągle potrzebną ilość współpracowników, aby ludzie ci również i jakościowo mogli godnie odpowiedzieć włożonym na nich obowiązkom, musi mąż zaufania ustawicznie rozglądać się za towarzyszami, zdolnymi do pracy w organizacyi i kształcić ich uprzejmie i z zrozumieniem. Wychowanie następców tak dla siebie, jak i dla swych współpracowników — na wypadek, gdyby musiał ustąpić ze swego posterunku — jest równie ważnym jak koniecznym obowiązkiem każdego męża zaufania.

Kto chce uświadamiać i agitować, musi sam coś wiedzieć. Dlatego mąż zaufania musi czytae organ partyjny i pismo zawodowe, aby nabyte w ten sposób wiadomości, mógł zużytkować w agitacyi pojedynczej. Aktualne wypadki w życiu politycznem i gospodarczem, musi mąż zaufania przerabiać w świetle socyalistycznego poglądu, przyczem prasa i inna literatura przychodzi mu z skuteczną pomocą. Jeżeli znajomość treści naszej pracy, socyalno-politycznej literatury, pójdzie w parze z innymi jego przymiotami, wtedy wzrośnie zaufanie w niego i jego powaga.

Sprawy swej organizacyi musi mąż zaufania znać dokładnie ze statutów, regulaminów, uchwał kongresów i konferencyi, jak również ze swego

udziału we wszystkich posiedzeniach i zgromadzeniach.

Bardzo ważną zaletą męża zaufania jest — nieufność wobec wszystkich, których nie zna, jako zupełnie pewnych. Im mniej będzie wierzył, a im więcej będzie się miał na baczności przed „radykalnymi“ krzykaczami, tem mniej popełni błędów.

Mąż zaufania musi zachować spokój, rozwagę i trzeźwość w każdym kierunku, zwłaszcza, jeżeli rozchodzi się o wspólne narady lub uchwały w jakichś akcyach lub gdy, w razie potrzeby, ma wydać własny sąd. Ostrożność bez tchórzostwa jest zawsze wskazaną!

Mąż zaufania nie powinien nigdy okazać się niepewnym; nie powinien także natychmiast postępować samodzielnie, jeżeli czegoś przedtem dobrze nie rozważył. Rady organizacyi i doświadczonych towarzyszy na najodpowiedniejszych stanowiskach może we wszystkich prawie wypadkach łatwo zasięgnąć, a to ustrzeże go przed niejednym błędem i nieprzyjemnością.

Prace administracyjne swojej organizacyi musi mąż zaufania znać dokładnie. Porządek utrzymuje dom. I tylko zupełnie poprawna administracya może zadowolnić członków organizacyi i usprawiedliwić okazane mu przez wybór zaufanie.

Jak największa ostrożność w sprawach pieniężnych, ostrożne badanie każdego człowieka, któremu powierza się pieniądze, są niezbędne, aby ustrzedz się przed szkodą. Napominanie zalegających z wkładkami, regularność w inkasowaniu wkładek, są zadaniami kasyerów, którzy je muszą spełnić przy współdziałaniu innych mężów zaufania.

Na przebieg i treść zgromadzeń należy kłaść jak największą wagę. Na zgroma-

dzeniu okazuje się dzielność mężów zaufania, dojrzałość i wyszkolenie zgromadzonych.

Z każdego zgromadzenia musi każdy nowo pozyskany towarzysz wynieść dobre wrażenie; każde zgromadzenie musi mieć taki przebieg, aby i doświadczony towarzysz mógł jeszcze odnieść z niego korzyść, aby i na najbliższe zgromadzenie szedł z ochotą. Debaty powinny być krótkie i rzeczowe. Więcej niż dotychczas powinny organizacye urządzać wykładów, odczytów i uczęszczać na nie; również niesłusznie w ostatnich latach zaniedbane dyskusye, mogą, urządzane planowo i pod odpowiedniem kierownictwem, nadać naszym zgromadzeniom tę treść, która korzystnie wpływa na uczęszczanie na zgromadzenia.

Naszym bibliotekom nie poświęca się niastety takiej uwagi, na jaką zasługuje ten, tak cenny środek kształcenia. Także i tu muszą mężowie zaufania świecić przykładem. Jeżeli sami będą czytać, jeżeli będą omawiać treść przeczytanych książek i w ten sposób budzić będą interesowanie się książkami, wtedy czytanie przybierze ten rozmiar, na jaki zasługuje ze względu na swoją ważność w walce o wyzwolenie proletaryatu.

W ścisłym związku z tą gałęzią czynności stoi niezmordowana propaganda za rozszerzaniem prasy partyjnej. Nietylko sam ma czytać, ale także zwracać uwagę swoich przyjaciół, kolegów, towarzyszów partyjnych na konieczność prenumerowania i czytania prasy robotniczej, tej potężnej, duchowej broni w walce klasowej. Należy również większą uwagę poświęcić organizacyi kolportażu, pobieraniu pism, broszur i t. d. Przytem należy w pojedynczej agitacyi walczyć z tą trucizną ludową, jaką jest prasa burżuazyjna i kle-

rykalna, dążyć gorliwie i wytrwale do tego, aby ją wyrzucić zupełnie z mieszkania robotniczego.

Mąż zaufania nie może zniechęcać się rozmaitemi nieprzyjemnościami, doznawanemi z powodu swej działalności ze strony wrogów, indyferentyzmu i fałszywych przyjaciół. Na podziękowanie i nagrodę liczyć nie śmie; zadowalniać go powinna świadomość dobrze spełnianych obowiązków, świadomość, że stoi na jednym z najważniejszych posterunków robotniczej walki klasowej. Owoce jego pracy niechaj mu będą najpiękniejszą nagrodą. Walka zorganizowanej klasy robotniczej nie może rozstrzygnąć się z dziś na jutro; przeciwnie, jest ona długą, ciężką i gorzką, która dopiero po wielu klęskach prowadzi do zwycięstwa, a dopiero po wielu zwycięstwach do ostatecznego celu. Przy całym zapale, jakim powinien się odznaczać, nie może mąż zaufania grzeszyć przesadą, musi się strzedz budzenia spełnić się nie dających nadziei.

Kto tak postępuje, jako mąż zaufania, ten odda ogółowi wyzyskiwanego narodu nieocenione usługi i sam znajdzie w tej swojej działalności prawdziwe zadowolenie.

Ruch zawodowy w Austryi.

Austryacka centrala opracowała dokładne sprawozdanie z działalności austryackich związków zawodowych za rok 1911. Pokazuje się, że przybyło nowych członków 21 tysięcy. Wzrost byłby znacznie większy, gdyby nie robota czeskich separatystów, którzy w r. 1911 dużo naszkodzili w związkach górników, robotników hut szklannych i drzewnych. W rezultacie w końcu roku w austryackich związkach zawodowych było członków **421.000** wobec 400.000 z roku poprzedniego. Czyli innemi słowy wzrost wynosi 5, 3%. Z ogólnej liczby wzrostu (21.000) przypada 16.000 na członków-mężczyzn, zaś 5000 na członkinie-kobiety.

Rozwój związków w **liczbie członków** przedstawia się w sposób następujący.

	mężczyzn	kobiet	razem
1892	44.390	2.216	46.606
1896	95.221	3.448	98,669
1899	113.778	5.556	119.334
1901	113.672	5.278	119 050
1902	129.200	5.888	135.178
1903	145.146	9.519	154.668
1904	176.066	13 055	189.121
1905	294.697	28.402	323.099
1906	406.080	42.190	448.270
1907	454.693	46.401	501.094
1908	437.636	44.643	482.279
1909	375.520	39.736	415.256
1910	357.958	42.607	400.565
1911	373.914	47.991	421.905

Znaczny spadek, który obserwujemy w latach 1908—9, objaśnia się oczywiście utworzeniem

separatystycznej odrębnej centrali w Pradze, która w r. 1911 miała 85.000 członków. Na Węgrzech związki zawodowe liczyły w r. 1911 95.000 członków. Czyli, że razem w **Austro-Węgrzech** liczba zawodowo zorganizowanych w końcu roku wynosiła:

W Austryi —	centralistyczne związki .	421 tys.
	separatystyczne	85 tys.
Na Węgrzech		95 tys.
	Razem	**601 tys.**

Lecz wróćmy do **Austryi.** I w dalszym ciągu będziemy mówili tylko o Austryi.

Ogólna liczba zorganizowanych (421 tys.) **według poszczególnych krajów** dzieli się jak następuje

	zorganizowanych	% ogólu zorg.
Wiedeń	153.622	36·42
Austrya Dolna	33.988	8·06
Czechy	93.358	22·13
Bukowina	1.631	0·38
Dalmacya	827	0·19
Galicya	**17.196**	**4.08**
Istrya	10.870	2·57
Karyntya	6.578	1·56
Kraina	2.939	0 69
Morawy	30.138	7·15
Austrya Górna	11.825	2·80
Salzburg	5.045	1.19
Śląsk	17.093	4.05
Styrya	25.620	6·08
Tyrol-Przedarulania . .	9.959	2·36
Zagranica	1.216	0·29
Razem	421.905	100

Rozwój organizacyj zawodowych **w Galicyi** w ostatnich latach przedstawia się, jak następuje:

Rok	L. zorg.
1905	8.017
1906	12.805
1907	12.566
1908	16.079
1909	15 500
1910	16.923
1911	17.196

Innemi słowy w ciągu roku ostatniego przybyło w Galicyi 273 członków, co daje przyrost o 1·61%.

Na **Śląsku** zaś liczba zorganizowanych wzrosła z 14.496 w r. 1905 na 17.093 w r. 1911. Na Morawach — z 47.599 w r. 1905 spadła na 30.138 w r. 1911.

Teraz przechodzimy do obliczenia zorganizowanych **według zawodów**. Największą liczbę zorganizowanych w Austryi dają zawody:

	Liczba zorganizow.	Liczba grup
Kolejarze	59.470	429
Metalowcy	56.121	278
Przemysł włóknisty	41.609	326
Drzewni	28.627	293
Murarze	28.471	288
Handlowcy	16.758	55
Drukarze i odlew. czcionek	15.639	81
Chemiczni	14.201	186
Górnicy	13.540	215
Transportowi	10.430	165
Browarnicy	10.329	133
Piekarze	9.084	119
Tytoniowi	8.861	35
Krawcy	8.307	110
Giserzy	8.250	91
Cieśle	7.482	178
Malarze	5.645	118

	Liczba zorganizow.	Liczba grup
Porcelanowi	5.530	56
Kamieniarze	5.283	95
Szewcy	4.808	89
Introligatorzy	4.428	89
Maszyniści i palacze	4.231	114
Szklarze	4.189	66

Kobiet zorganizowanych w ruchu zawodowym mamy 47.991. Największą liczbę dają związki włóknistych (tkackie fabr., przędzalnie) 15·9 tys., tytoniowi 7 tys., metalowcy 3·7 tys., chemiczni 3·5 tys. itd

Przechodzimy specyalnie do **Galicyi**, gdzie — jak mówiliśmy — zorganizowanych jest 17.196, w tem kobiet 1111; daje to 4·08% ogółu zorganizowanych zawodowo w Austryi.

Największą ilość zorganizowanych zawodowo w Galicyi dają następujące zawody:

	Liczba zorganizowanych	W tem kobiet	% od zorganizowanych danego zawodu
Kolejarze	4365	2	7·34
Metalowcy	1652	—	2·95
Drzewni	1386	1	4·84
Chemiczni	1245	—	8·76
Drukarze i odl. czcionek . .	1114	—	7·12
Tytoniowi	886	634	10·00
Krawcy	750	79	9·03
Murarze	726	—	2·55
Piekarze	642	—	7·07
Przemysł włóknisty	523	68	1·25
Handlowcy	502	—	2·99

	Liczba zorganizowanych	W tem kobiet	% od zorganizowanych danego zawodu
Kaflarze	460	—	15·36
Górnicy	428	—	3·16
Malarze	310	—	5·49
Funkcyonaryusze zakł. ubezp.	295	48	9·44
Introligatorzy	292	148	6·60
Kamieniarze	277	—	5·24
Pomocnicy drukarscy . . .	220	190	5·75
Cieśle	215	—	2·87
Cukrownicy	144	—	14·50
Kelnerzy	123	—	6·62
Szewcy	100	—	4·08

Inne zawody mają mniej, niż 100 zorganizowanych.

Przechodzimy teraz do **finansów** związkowych. W roku 1911 finansowa strona działalności związków austryackich przedstawia się jeszcze korzystniej, niż roku poprzedniego. Dochody w roku 1910 wyniosły 8,600.000 kor. — łącznie z funduszem strejkowym; w roku zaś 1911 dochody się podniosły na **9,200.000 kor.** Wydatki na zapomogi dla podróżujących, bezrobotnych etc. wyniosły 2,075.000 kor. Na chorych, inwalidów, wdowy i sieroty wydano 1,548.000 kor. W ten sposób w porównaniu z r. 1910 pierwsza z wymienionych kategoryj wydatków wzrosła o 62.000 koron, druga zaś aż o 175.000 koron. Na strejki w r. 1911 wydano 400.000 koron.

Nadwyżka dochodów nad rozchodami (wliczając fundusz strejkowy) wyniosła w r. 1911 1,767.000 kor. Stan majątkowy związków wyniósł z końcem 1911 r. 13,145.000 koron, co

daje **31 koron na głowę** (w r. 1911 tylko 27 kor.). Oczywiście nie we wszystkich związkach stan majątkowy jest jednakowy. Największy stan majątkowy (obliczając na głowę) mają urzędnicy kas chorych (294 kor.), drukarze (238), skórzani galanteryjni (105), kapelusznicy (100), litografi (87), złotnicy (83) itd.

Co do wysokości wsparć, to najwięcej rocznie na głowę wydały następujące związki:

	Na głowę wydali wsparć
Drukarze	60 kor.
Litografi	58 „
Kapelusznicy	33 „
Cukiernicy	24 „
Urzędnicy kas chorych .	22 „
Piekarze	14·7 „
Skórzani galanteryjni . .	14·1 „
Drzewni	12·8 „
Introligatorzy	12·6 „
Skórzani	12·6 „
Kamieniarze	11·6 „
Kuśnierze	11·4 „
Pomocnicy drukarscy . .	10·4 „
Metalowcy . . . . ·	9·5 „
Rękawicznicy	9·4 „
Krawcy	9·0 „
Szklarze	8·6 „
Porcelanowi	8·0 „

Inne związki wydały mniej, niż 8 koron na głowę.

Z wydatków związków zawodowych pozycye poszczególne przedstawiają się, jak następuje:

Na podróże	209 tysięcy kor.
Na bezrobotnych	1,332 „ „

Na chorych	1,000	tysięcy	kor.
Na inwalidów	304	„	„
Zapomogi w razie śmierci .	244	„	„
Na pomoc prawną	150	„	„
Na pracę zawodową	1,135	„	„
Na cele oświatowe	221	„	„
Agitacyę i organizacyę . . .	1,060	„	„

Pozatem szereg innych wsparć i wydatków.

P r a s a z a w o d o w a liczy w Austryi (mówimy oczywiście, jak zawsze, tylko o centralistycznych pismach) 110 p i s m, w tej liczbie:

niemieckich . . .	52
czeskich	34
polskich	11
włoskich	8
słoweńskich . . .	5

Co do n a k ł a d u, to pisma wychodzą łącznie w następującej ilości egzemplarzy:

niemieckie	345.950
czeskie	84.750
polskie	21.000
włoskie	12.260
słoweńskie	6.600
Razem . . .	**470.860**

Czyli, że, jak widzimy, nakład polskich pism zawodowych daje 4·7% całego nakładu.

INFORMATOR PARTYJNY.

PROGRAM

PARTYI SOCYALNO-DEMOKRATYCZNEJ W AUSTRYI,

uchwalony na kongresie w Wiedniu r. 1901.

Socyalno-demokratyczna partya robotnicza w Austryi dąży do wyzwolenia całego ludu bez różnicy narodowości, rasy i płci, z więzów ekonomicznej zależności, politycznego ucisku i ciemnoty. Przyczyna tych niegodnych stosunków tkwi nie w poszczególnych urządzeniach politycznych, lecz w warunkującym i znamionującym istotę całego dzisiejszego ustroju społecznego fakcie, że narzędzia pracy są zmonopolizowane w rękach jednostek. Właściciel siły roboczej, klasa robotnicza, popada przez to w najbardziej przygniatającą zależność od właścicieli narzędzi pracy i ziemi, od klasy wielkich właścicieli ziemskich i od klasy kapitalistów, których polityczne i ekonomiczne panowanie znajduje wyraz w dzisiejszem państwie klasowem.

Postęp techniczny, wzrastająca koncentracya produkcyi i własności, skupienie całej potęgi ekonomicznej w rękach kapitalistów i grup kapitalistów mają ten skutek, że coraz szersze warstwy dawniej samodzielnych drobnych przedsiębiorców przemysłowych i drobnych chłopów wywłaszczają z środków produkcyi i podają ich, jako robotników najemnych, oficyalistów lub dłużników, w bezpośrednią lub pośrednią zależność od kapitalistów. Wzrasta masa proletaryuszów, wzrasta także stopień ich wyzysku i wskutek tego popada stopa życiowa coraz szerszych

warstw ludu pracującego w coraz większą sprzeczność z szybko wzrastającą siłą produkcyjną jego własnej pracy i z wzrostem stwarzanego przez niego samego bogactwa. Kryzysy, wypływające z braku planowości kapitalistycznego sposobu produkcyi, a pociągające za sobą brak pracy i nędzę, przyspieszają i zaostrzają ten rozwój.

Im bardziej jednakowoż rozwój kapitalizmu zwiększa proletaryat, tem bardziej staje się tenże zmuszonym i uzdolnionym do podjęcia walki z kapitalizmem. Wypieranie indywidualnej produkcyi czyni także i własność prywatną coraz bardziej zbędną i szkodliwą, a równocześnie wytwarzają się konieczne duchowe i materyalne warunki nowych form produkcyi spółdzielczej na podstawie społecznej własności środków produkcyi. Zarazem przychodzi proletaryat do świadomości, że musi ten rozwój popierać i przyspieszać i że przejście środków pracy na własność wspólną całego ludu musi być celem, a zdobycie władzy politycznej środkiem jego walki o oswobodzenie klasy robotniczej. Jedynie proletaryat uświadomiony klasowo i zorganizowany do walki klasowej może być bojownikiem tego koniecznego rozwoju. Zorganizować proletaryat, natchnąć go świadomością swego położenia i swego zadania, wyrobić i utrzymać w nim duchowną i fizyczną zdolność do walki — jest przeto właściwym programem socyalno-demokratycznej partyi robotniczej w Austryi, dla przeprowadzenia którego posługuje się ona wszelkimi środkami, prowadzącymi do celu, a zgodnymi z naturalnem poczuciem prawa u ludu.

Socyalno-demokratyczna partya robotnicza w Austryi broni we wszystkich kwestyach politycznych i ekonomicznych zawsze klasowego interesu proletaryatu i energicznie przeciwdziała

wszelkiemu zaciemnianiu i osłanianiu sprzeczności klasowych, jakoteż wyzyskiwaniu robotników na korzyść stronnictw burżuazyjnych.

Socyalno-demokratyczna partya robotnicza w Austryi jest partyą międzynarodową; potępia przywileje narodów taksamo, jak przywileje urodzenia i płci, własności i pochodzenia i oświadcza, że walka z wyzyskiem musi być międzynarodową, jak sam wyzysk. Potępia i zwalcza wszelkie ograniczenia swobodnego wygłaszania myśli, jakoteż wszelką narzuconą opiekę państwa i kościoła. Dąży do ustawowej ochrony stopy życiowej klas pracujących i walczy o zdobycie dla proletaryatu możliwie jaknajwiększego wpływu na wszystkich polach życia publicznego.

Wychodząc z tych zasad, stawia austryacka socyalna demokracya na razie następujące żądania:

1. Powszechne, równe, bezpośrednie i tajne prawo głosowania w państwie, kraju i gminie dla wszystkich obywateli państwa bez różnicy płci, począwszy od 20 roku życia; system proporcyonalny; przeprowadzenie wyborów w ustawowym dniu spoczynku; trzyletnie okresy prawodawcze; dyety dla posłów.

2. Bezpośrednie ustawodawstwo ludowe z prawem stawiania i odrzucania wniosków; prawo stanowienia o sobie i samorząd ludu w państwie, kraju i gminie.

3. Zniesienie wszelkich ustaw, krępujących swobodne wyrażanie przekonań; w szczególności zaprowadzenie zupełnej wolności prasy, zniesienie postępowania objektywnego i zakazu kolportaży; zniesienie wszelkich ustaw, krępujących wolność zgromadzeń i stowarzyszeń.

4. Zniesienie ograniczeń, krępujących wolność przesiedlania się, w szczególności zniesienie ustaw o szupaśnictwie i włóczęgostwie.

5. Stworzenie i przeprowadzenie ustawy, któraby nakładała surowe kary na urzędników, krzywdzących prawa polityczne jednostki lub stowarzyszeń.

6. Zapewnienie niezawisłości sądów; bezpłatny wymiar sprawiedliwości i bezpłatna pomoc prawna, odszkodowanie dla niewinnie uwięzionych i zasądzonych; wybór sędziów przysięgłych zapomocą powszechnego, równego i tajnego prawa głosowania. Podporządkowanie wszystkich obywateli państwa pod zwyczajne ustawy i zwyczajne sądownictwo. Zniesienie kary śmierci.

7. Państwowa i gminna organizacya służby zdrowia; bezpłatna pomoc lekarska i bezpłatne dostarczanie lekarstw.

8. Uznanie religii za rzecz prywatną; oddzielenie kościoła od państwa i uznanie wszelkich kościelnych i religijnych związków za stowarzyszenia prywatne, które sprawy swe samodzielnie załatwiają; obowiązkowe śluby cywilne.

9. Obowiązkowa bezpłatna i świecka szkoła, odpowiadająca w zupełności potrzebom i rozwojowi poszczególnych narodów; bezpłatne środki naukowe i bezpłatne utrzymanie w szkołach ludowych dla wszystkich dzieci, jakoteż dla tych uczniów wyższych zakładów naukowych, którzy są uzdolnieni do dalszego kształcenia się.

10. Zastąpienie wszystkich pośrednich podatków i opłat przez stopniowe wzrastające podatki od dochodów, majątków i spadków.

11. Zastąpienie wojska stałego przez milicyę; wychowanie w kierunku powszechnego uzdolnienia do noszenia broni; powszechne uzbrojenie ludowe; rozstrzyganie co do pokoju i wojny przez reprezentacyę ludu.

12. Usunięcie wszelkich ustaw, które upośledzają kobietę wobec mężczyzny w stosunkach publiczno-prawnych i prywatnc-prawnych.

13. Uwolnienie robotniczych stowarzyszeń gospodarczych od wszelkich ciężarów i ograniczeń, krępujących ich działalność.

Jako minimum ochrony robotniczej stawia socyalna demokracya w Austryi następujące żądania:

1. Zupełna swoboda koalicyi; prawne uznanie organizacyi zawodowej; ustawowe równouprawnienie robotników rolnych przez zniesienie ordynacyi służbowej.

2. Ośmiogodzinny maksymalny dzień roboczy bez wyjątków i bez zastrzeżeń.

3. Zakaz pracy nocnej z wyjątkiem tych zawodów, których techniczna natura nie dopuszcza przerwy: pracy nocnej kobiet i młodocianych robotników należy jednak bez wyjątku zabronić.

4. Zupełny spoczynek niedzielny, wynoszący conajmniej 36 godzin.

5. Ścisłe przeprowadzenie zakazu pracy dzieci niżej lat 14; dostateczne ustawy ochronne dla uczniów i robotników młodocianych.

6. Zakaz pracy kobiet w tych zawodach, które wpływają szczególnie szkodliwie na organizm kobiecy.

Wszystkie te postanowienia mają się odnosić do przedsiębiorstw wszelkich rodzajów i rozmiarów (wielki przemysł, przemysł przewozowy, rzemiosło, handel, przemysł domowy, rolnictwo i leśnictwo).

Stworzenie inspektoratu przemysłowego; powiększenie liczby inspektorów i nadanie im władzy wykonawczej; organizacye robotnicze mają brać udział w kontroli nad przeprowadzeniem ustawodawstwa ochronnego przez inspektorów obojga płci, przez nie wybieranych.

Wykroczenia przedsiębiorców przeciw usta-

wom ochronnym powinny podlegać surowym karom, bez zamiany na grzywnę pieniężną.

Ubezpieczenie robotników należy poddać gruntownej reformie przez zaprowadzenie ogólnego ubezpieczenia na starość i na wypadek niezdolności do pracy, jakoteż zaopatrzenie wdów i sierót, oraz zorganizować je jednolicie, zapewniając zupełny samorząd ubezpieczonym.

PROGRAM NARODOWOŚCIOWY

PARTYI SOCYALNO-DEMOKRATYCZNEJ W AUSTRYI,

uchwalony na kongresie ogólnym w Bernie r. 1899.

Ponieważ narodowe walki w Austryi paraliżują wszelki polityczny postęp i kulturalny rozwój ludów, ponieważ walki te w pierwszym rzędzie wypływają z politycznego zacofania naszych publicznych instytucyi i ponieważ w szczególności przewlekanie walki narodowej jest środkiem, zapomocą którego klasy rządzące zabezpieczają sobie panowanie i przeszkadzają silnemu ujawnieniu się istotnych interesów ludowych — oświadcza partya:

Ostateczne uregulowanie kwestyi narodowościowej i językowej w Austryi w myśl równego prawa, równouprawnienia i rozsądku jest przedewszystkiem żądaniem kulturalnem i dlatego interesem żywotnym proletaryatu;

jest ono możliwe jedynie w prawdziwie demokratycznym ustroju, opartym na powszechnem, równem i bezpośredniem prawie wyborczem, w którem są usunięte wszystkie feudalne przywileje w państwie i krajach, albowiem dopiero w takim ustroju mogą dojść do głosu klasy pracujące, które są w rzeczywistości żywiołami utrzymującymi państwo i społeczeństwo;

rozwój narodowych właściwości wszystkich ludów w Austryi jest możliwy jedynie na podstawie równego prawa i przy unikaniu wszelkiego ucisku, dlatego też przedewszystkiem należy usunąć wszelki biurokratyczno-państwowy centralizm, równie jak feudalne przywileje krajów.

Na tych założeniach i to wyłącznie na nich da się w Austryi w miejsce zatargów narodowych zaprowadzić porządek narodowościowy, a mianowicie za uznaniem następujących przewodnich zasad:

1. Austryę należy przekształcić na demokratyczne narodowościowe państwo związkowe.

2. W miejsce historycznych krajów koronnych mają zostać utworzone narodowo rozgraniczone ciała autonomiczne, których ustawodawstwo i administracyę sprawowałyby rady narodów, wybierane na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa głosowania.

3. Wszystkie terytorya autonomiczne tegosamego narodu tworzą jednolity związek narodowy, który swe sprawy narodowe załatwia zupełnie autonomicznie.

4. Prawa mniejszości narodowych chroni osobna ustawa, którą ma uchwalić parlament.

5. Nie uznajemy żadnego narodowego przywileju i dlatego odrzucamy żądanie języka państwowego; o ile potrzebnym jest język pośredniczący, to rozstrzygnie parlament.

PORADNIK SANITARNY.

1. Otrucia.

Otrucia należą do tego rodzaju wypadków, gdzie szybka pomoc jest niezbędnie potrzebną. Sprowadzenie lekarza w najlepszym razie zajmie kilkanaście minut conajmniej, a ten krótki przeciąg czasu wystarcza, aby trucizna wywarła swoje zgubne działanie. Wobec tego każdy inteligentny człowiek powinien wiedzieć, jak należy ratować chorego, zanim przybędzie lekarz.

Otrucia wogóle zdarzają się bardzo często. Pewną odsetkę otruć dają samobójstwa i w tych przypadkach otruty nieraz wszystkiemi siłami broni się przeciw tym, którzy chcą go ratować. Na to jednak nie należy zwracać uwagi, gdyż faktem jest, że uratowani od śmierci samobójcy, w większości wypadków, cenią następnie życie i sami leczą się starannie ze skutków działania trucizny. Olbrzymią jednak większość otruć dają nieszczęśliwe wypadki, wywołane przez pomyłkę, nieostrożność, lekkomyślność i t. d.

Aby uniknąć tych nieostrożnych pomyłek, należy pamiętać o następujących rzeczach. Żadnych środków trujących, ani żadnych lekarstw nie należy pozostawiać w miejscach dostępnych, gdyż mogą się one dostać do rąk dzieci. Nie należy nigdy trzymać trucizn ani żadnych lekarstw w butelkach od wódki, piwa i wogóle w naczyniach, mających inne przeznaczenie, gdyż stale zdarzają się wypadki, iż ktoś wypije essencyę octową, ług lub witryolej, myśląc, że w butelce znajduje się piwo lub wódka. Jeżeli pijemy cośkolwiek, szczególniej po ciemku, należy postępować tak, jak nakazuje żydom postępo-

wać talmud, tj. należy wpierw umoczyć usta w płynie, zanim go się wypije.

Ze względów praktycznych wszystkie otrucia dzielimy na trzy kategorye: 1-o otrucia gazami (zaczadzenie, otrucie gazem świetlnym, kwasem węglowym, jak np. w głębokich studniach, gazem kloacznym i t. d.), 2-o otrucia substancyami nieżrącemi i 3-o otrucia substancyami żrącemi. Rozpatrzmy teraz, co należy czynić przy każdego rodzaju otruciach.

Jeżeli nastąpiło otrucie jakimkolwiek gazem, to przedewszystkiem należy wynieść otrutego na świeże powietrze. Jeżeli chory jest przytomny, tylko bardzo osłabiony, należy dać mu napić się wódki, wina, gorącej kawy lub herbaty (nieprzytomnemu choremu nie należy wlewać nic do ust, gdyż może zadusić się, gdy płynu nie połknie). Gdy otruty jest nieprzytomny, należy mu dawać wąchać eter lub amoniak. Jeżeli otruty nie oddycha wcale, albo oddycha bardzo powierzchownie i nierówno, należy go rozebrać lub porozpinać i zacząć stosować sztuczne oddechanie. Najprostszy sposób stosowania sztucznego oddechania polega na rytmicznem uciskaniu dłonią górnej połowy brzucha. Uciskać należy powoli, podnosić zaś rękę szybciej i trzeba starać się czynić to rytmicznie, aby mniej więcej co trzy sekundy wywoływać oddech (29 razy na minutę). Uciskając górną połowę brzucha, wywieramy ucisk na przeponę brzuszną, a za jej pośrednictwem na płuco i wtedy powietrze wychodzi z płuc. Gdy rękę podniesiemy, płuco dzięki swej elastyczności, rozszerza się i świeże powietrze wchodzi do płuc. Jednocześnie gdy się stosuje sztuczny oddech, można podsuwać choremu pod nos do wąchania eter lub amoniak.

Tutaj dodać jeszcze muszę parę przestróg dla ratujących. Jeżeli otruty leży w zamkniętem po-

mieszczeniu, należy otworzyć drzwi i okna i poczekać chwilkę, aby trujący gaz się ulotnił, gdyż inaczej ratujący może sam uledz zatruciu. Jeżeli otworzenie drzwi lub okien jest utrudnione, należy wybić szyby w oknach.

Jeżeli czujemy zapach gazu świetlnego, nie należy wchodzić z ogniem, gdyż może nastąpić wybuch.

Jeżeli zatruty leży w studni lub w dole ustępowym, nie należy spuszczać się inaczej, jak okręciwszy się pod pachami linką, której koniec trzymają ludzie, znajdujący się nad krawędzią dołu. Bez tej ostrożności ratujący naraża się na niebezpieczeństwo, że sam wskutek zatrucia gazem (w głębokich studniach znajduje się kwas węglowy, w kloakach mieszanina gazów trujących, wszystkie te gazy mają ciężar gatunkowy wyższy, niż powietrze atmosferyczne i dlatego nie ulatniają się), straci przytomność i spadnie na dno. Chcąc się przekonać, czy w dole znajduje się gaz trujący, należy spuścić na sznurku zapaloną świecę lub latarkę. Jeżeli świeca pali się, można się spuszczać bezpiecznie, jeżeli gaśnie na pewnej głębokości, dowodzi to, że znajduje się tam gaz trujący, niezdatny do oddychania. Chcąc gaz ten usunąć, należy powietrze z dołu studni wypompować, lub też strzelić parokrotnie do studni ślepym nabojem z dubeltówki. Wstrząśnienie powietrza od strzału może gaz trujący wypchnąć.

Przy wszelkich otruciach płynami lub ciałami należy truciznę jak najprędzej wydalić lub też działanie jej zneutralizować. Szybkie wydalenie trucizny może nastąpić tylko przez usta, w pierwszej więc chwili po otruciu należy w jakikolwiek sposób wywołać wymioty. Najlepszym sposobem wywołania wymiotów jest drażnienie piórkiem przełyku. Najlepiej nadaje się do tego

jakiekolwiek piórko ptasie, które należy wsunąć w usta jak najgłębiej, aby ono za miękkiem podniebieniem oparło się aż o tylną ścianę przełyku. Jeżeli nie mamy pod ręką pióra ptasiego, należy wprowadzić do ust otrutego palec i łaskotać tylną ścianę przełyku. Używać do drażnienia przedmiotów twardych lub ostrych nie należy, gdyż możemy chorego zranić. Jeżeli wprowadzimy do ust otrutego palec, należy się zabezpieczyć, aby nas nie ugryzł i w tym celu między zęby chorego wprowadzamy korek, trzonek od noża i t. d.

Dobrym środkiem wymiotnym jest również ciepła woda z solą lub woda mydlana. Należy w szklance ciepłej wody rozpuścić trochę soli lub mydła i kazać choremu wypić taką wodę odrazu. Często sama trucizna wywołuje wymioty, ale tem zadawalniać się nie należy. Chcąc dokładnie oczyścić żołądek z trucizny, należy dać choremu jeszcze napić się większą ilość wody lub mleka, a potem jednym z wyżej wskazanych sposobów wywołać znowu wymioty.

Jeżeli zaczniemy ratować otrutego, należy zawsze wpierw przekonać się, z jaką trucizną mamy do czynienia, i czy to nie jest czasami trucizna żrąca. Ług, kwasy, jodyna, lapis, sublimat i niektóre inne trucizny wżerają się w tkanki i niszczą je dosyć głęboko. Bywały nawet wypadki, że trucizna przeżarła ścianę żołądka i wywołała przedziurawienie żołądka do jamy brzusznej. Jeżeli więc zauważymy, że wargi chorego, język i wogóle jama ustna są popalone (silnie spuchnięte, zaczerwienione jak po oparzeniu, lub pokryte biało-żółtym nalotem, albo nawet czarnymi strupami), wreszcie jeżeli kropla trucizny, kapnięta na naszą rękę, wywołuje silne palenie, wtedy należy się starać jak najszybciej zobojętnić działanie trucizny. Wywoływanie wy-

miotów nie jest wtedy właściwe, gdyż trucizny w stanie wolnym znajduje się w żołądku bardzo mało, albo i wcale jej niema, bo wżarła się ona w tkanki jamy ustnej, przełyku, przewodu pokarmowego i żołądka. Oprócz tego w razie wymiotów trucizna musiałaby powtórnie przechodzić przez przewód pokarmowy i poparzyć go znowu. Wreszcie przy silnem nadżarciu ścian żołądka podczas wymiotów wskutek gwałtownego kurczenia się, jakie wtedy następuje, może nastąpić przedziurawienie żołądka.

Jeżeli więc mamy do czynienia z otruciem trucizną żrącą, należy dowiedzieć się, jaka to była trucizna i zastosować odpowiednią odtrutkę. Przedewszystkiem trzeba odszukać buteleczkę z trucizną i postarać się określić jej zawartość. W większości przypadków określenie trucizny nie napotyka trudności. Niektóre trucizny można rozpoznać po zapachu (karbol, essencya octowa), inne po napisie na buteleczce, o innych wreszcie poinformuje nas ostatecznie lub wreszcie sam otruty.

W otruciu ługiem należy dawać choremu kwasy, a więc ocet (nie essencyę) z wodą, kwas cytrynowy, winny, wreszcie wodę z cytryną (należy cytrynę wycisnąć do szklanki wody), — a w braku tego wszystkiego mleko kwaśne. Ług zmieszany z kwasem traci swoje własności żrące i staje się nieszkodliwym. Jednocześnie należy dać otrutemu napić się śmietanki lub wreszcie mleka słodkiego, gdyż tłuszcz, zawarty w śmietanie pokryje cienką warstwą spalone miejsca i zmniejszy ból.

Jeżeli chory otruł się jakimkolwiek kwasem (siarczanym, saletrzanym, solnym, karbolowym, lub essencyą octową), należy dawać magnezyę paloną (magnezya palona jest to proszek nieroz-

puszczalny, należy ją rozbełtać w wodzie), wodę wapienną, mydło, mleko słodkie.

W otruciu jodyną należy dawać krochmal rozbełtany w wodzie, a w braku tego chleb lub kartofle.

W otruciu lapisem należy dawać słoną wodę.

W otruciu sublimatem — jaja, mleko słodkie, mydło.

Wszystkie otrucia truciznami żrącemi mają tę niedogodną stronę, że nawet po jaknajszybszem zastosowaniu odtrutek pozostają mniej lub więcej głębokie oparzenia przewodu pokarmowego, które następnie mogą wywołać zwężenia dróg pokarmowych.

Jeżeli od chwili otrucia upłynęło parę godzin, wtedy ratunek doraźny nie na wiele się przyda. Trucizna żrąca popaliła już, co popalić mogła. Trucizna nieżrąca zdążyła wessać się do krwi. Wtedy właściwy ratunek może dać tylko lekarz, otaczający mogą tylko stosować środki podniecające. Wogóle w każdem otruciu należy wzywać lekarza, gdyż nie-lekarz nigdy nie będzie mógł orzec, czy już niebezpieczeństwo minęło i czy trucizna działać przestała.

Streszczenie.

Postępowanie w otruciach.

Otrucia gazami — *wynieść chorego na świeże powietrze i porozpinać, aby mógł oddychać swobodnie, dawać środki wzmacniające: wódkę, wino, kawę czarną, mocną herbatę, do wąchania amoniak, eter, anodynę, przy nierównym oddechu sztuczny oddech.*

Trucizny nieżrące: — *należy wywołać wymioty za pomocą drażnienia gardzieli piórkiem lub palcem, lub dawania do wewnątrz ciepłej wody, lub wody z mydłem.*

Przy osłabianiu środki wzmacniające, jak wyżej.

Trucizny żrące (przy osłabieniu środki wzmacniające):

1-o kwasy — należy dawać magnezyę paloną, wodę wapienną, wapno, mydło, mleko słodkie.

2-o ług — należy dawać wodę z octem, kwas cytrynowy, winny, cytrynę, mleko kwaśne, mleko słodkie.

3-o jodyna — krochmal, kartofle, chleb.

4-o lapis — słona woda.

5-o sublimat — jaja, mleko słodkie, mydło.

2. Opatrunki.

Doświadczenie życiowe przekonywa dostatecznie, jak często zdarzają się wypadki natury chirurgicznej, jak łatwo każdy z nas ulegać może urazom. Stłuczenia, złamania, rany w miastach większych są zjawiskiem codziennem, a i po wsiach lub osadach nie należą bynajmniej do osobliwości. Umiejętne w razach tych udzielenie pomocy przed przybyciem lekarza jest niesłychanie ważnem w sprawie gojenia się i przyszłej używalności uszkodzonego członka. Przykrycie np. rany nieczystą, zakażoną szmatką łatwo sprowadza zakażenie krwi, z którem i chirurg nie zawsze się upora; nieprawidłowe złożenie odłamów kości pękniętej, nieraz już naraziło poszkodowanego na cieżkie kalectwo, nieumiejętne próby nastawiania kończyny zwichniętej powiększają tylko ból, stopień zwichnięcia i obrażenia stawu, utrudniają wreszcie lekarzowi zadanie, tak samo jak dokonane nieprawnie i niedbale przenosiny chorego z powikłanem złamaniem nogi powiększą mu tylko ranę. Przykładów takich możnaby tu wyliczyć bardzo wiele, że już nie powiem o tak niezbędnej umiejętno-

ści, jaką jest powstrzymanie krwotoku, grożącego nieraz wyczerpaniem zupełnem i śmiercią. Obowiązkiem jest tedy każdego, na niedolę bliźnich nie obojętnego człowieka, zdobycie koniecznych wiadomości, ułatwiających mu udzielenie racyonalnego ratunku. Ten ostatni oprzeć się musi na tej zasadzie niezłomnej, że leczący, przedewszystkiem nie powinien zaszkodzić choremu. Ratunek, udzielony trafnie i umiejętnie, odwraca od poszkodowanego groźbę wiszącego nad nim niebezpieczeństwa dla życia, usuwa lub łagodzi bóle, ułatwia pracę lekarzowi, którego nie zawsze udaje się na miejsce wypadku sprowadzić bezzwłocznie.

Ażeby pomoc nasza była skuteczną, należy pamiętać przedewszystkiem, że ranie wszelakiej zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwo zakażenia, przyczem zarazek przedostaje się do rany z materyałów opatrunkowych, też z rąk opatrującego, z okalającej ranę skóry poszkodowanego osobnika i z jego bielizny lub ubrania, wreszcie, choć to ostatnie zdarza się najrzadziej, z powietrza. Zarazkiem tym są drobnoustroje, znajdujące się wszędzie.

Drobnoustroje są żyjątkami nieskończenie małemi. Należą do ustrojów państwa roślinnego, największe nie przewyższają wymiarami kilkutysiącznych milimetra, mają postać kulek, pałeczek, lub nitki skręconej spiralnie. Mnożą się najwięcej drogą rozszczepienia, tj. jedna pałeczka dzieli się na dwie, mogą jednak też rozdrabniać się na małe ziarnka, czyli spory (zarodnik), które, odłączając się od jednego z ich końców, dają początek organizmom nowym. Te ostatnie, wogóle nader odporne, znajdują się w powietrzu, w wodzie, deszczowej zwłaszcza, w kurzu, w ziemi, w mogiłach, w odpadkach ludzkich i zwierzęcych, na skórze ciała, tam

osobliwie, gdzie są włosy, na naskórku łuszczącym się, w otworach, przez które wydostaje się pot i łój skórny, w nozdrzach, ustach, w zewnętrznych narządach płciowych, osobliwie u kobiet, w odbytnicy i t. p.

Ujemne następstwa ich energii życiowej są nader rozległe; od drobnoustrojów zależy fermentacya, ropienie, gnicie istot roślinnych i zwierzęcych; drobnoustroje wywołują tego rodzaju choroby zakaźne, jak posocznica, róża, tyfus i t. p. i wytwarzają trucizny (toksyny), podobne do tych, które otrzymujemy z roślin. Ich niebezpieczna, choć w stopniu niejednakowym dla każdego, działalność doprowadzić może do śmierci chorego, wywołanej wprost przez otrucie, lub pozbawienie krwi tlenu; również stać się może zgubnem natłoczenie bakteryi w narządach dla życia niezbędnych, prowadzące do zatrzymania tamże cyrkulacyi.

Bliższe poznanie własności będących w mowie drobnoustrojów doprowadziło ludzkość do obmyślenia sposobów skutecznej z niemi walki. Ponieważ drobnoustroje, zakażając ranę, wywołują groźne dla życia chorego powikłania, trzeba więc ranę opatrywać tak, aby zniszczyć przedostające się do niej bakterye lub nie dopuścić ich do rany. Na tej zasadzie oparte zostały dwa sposoby opatrywania ran: antyseptyczny (przeciwgnilny) i aseptyczny (bezgnilny). Do środków antyseptycznych, tj. zabijających bakterye, należą: karbol w 5% do 2½% roztworze, sublimat w roztworze 1/1000 do 1/6000, 4% kwas borowy, 8% kwas salicylowy, roztwór nadmanganianu potasu (1 : 500 do 1 : 100), maść borowa 1 : 6, kollodium, jodoform w postaci proszku lub gazy, jodyna i t. p. Lecz łudziłby się ten, ktoby mniemał, że taki opatrunek antyseptyczny wygubi doraźnie wszelakie, znajdujące się w ranie

zarodki. Ten sposób opatrywania, wielki krok naprzód w porównaniu z przeszłością, nie jest wolnym od zarzutów i braków. Badania z czasów najnowszych pouczyły nas, że 1) drobnoustroje niektóre zachowują się odpornie wobec wszelkich środków przeciwzakaźnych, tj. antyseptyków, że 2) pewne odmiany mikrobów (drobnoustrojów), niszczone przez którykolwiekbądź antyseptyk, zachowują się całkiem obojętnie wobec innego z tych środków.

Czemu zatem przypisać dodatni niewątpliwie wpływ opatrunków antyseptycznych? Niewątpliwie ich działaniu mechanicznemu. Spłókując ranę obficie roztworem karbolu lub sublimatu, zmywa się jednocześnie z powierzchni tejże masę drobnoustrojów, które w razie przeciwnym, gnieździłyby się tamże mnożąc się bez liku. Należy nadto pamiętać, że płyny przeciwzakaźne, lubo nie wolne od zarazków, zawierają tych ostatnich bez porównania mniej od zwykłej wody; posługując się zatem antyseptykami, narażamy poszkodowanego na daleko mniejsze niebezpieczeństwo zakażenia, niż działo się to dawniej, w czasach przedantyseptycznych. Wychodząc z takiej samej zasady łatwo pojąć, że daleko lepiej będzie przykryć powierzchnię rany gładką, czystą, pozbawioną fałd chusteczką, wyjętą ze stosu bielizny, z komody lub szafy, niż chustką od nosa, wyciągniętą z kieszeni; że słuszniej jest obmyć powierzchnię przyranną wodą źródlaną, niż zaczerpniętą z cebra deszczówką, że dobrze jest, przystępując do nałożenia opatrunku, obmyć ręce dokładnie wodą i mydłem.

Zasługi antyseptycznej metody opatrywania ran nie kończą się na samem tylko zmniejszeniu niebezpieczeństwa nieuchronnej do tychże inwazyi drobnoustrojów; daleko większą zaletą metody tej jest utorowanie przez nią drogi do

obmyślenia bezgnilnego (aseptyka) opatrywania ran, które wpływ zgubny drobnoustrojów zażegnało raz na zawsze. Istota postępowania antyseptycznego polega na niedopuszczeniu do rany zarazków, na trzymaniu ich od rany zdaleka. Dzięki metodzie takiej okres gojenia skraca się znakomicie, bóle należą do wyjątków rzadkich, groźba zatrucia odwróconą zostaje zupełnie, a i uczucie powonienia mniej cierpi.

Cel ten osiągamy, wyjaławiając narzędzia chirurgiczne i wszelkie materyały opatrunkowe drogą wygotowania tychże we wrzątku. Doprowadzenie temperatury wody do 115^0 C, tj. trzymanie narzędzi, gazy i waty przez 5—10 minut w ukropie zabija nietylko gnieżdżące się tamże drobnoustroje, lecz i daleko bardziej wytrwałe od nich zarodki (spory). Zyskujemy wówczas absolutną pewność, że nasze materyały opatrunkowe są zupełnie czyste, że z nich już nie przedostanie się do rany żaden zarazek.

Jeżeli rozważymy teraz kierunki obu tych metod, zadanie nasze staje się zupełnie jasnem. Przystępując do nałożenia racyonalnego opatrunku, łączyć winniśmy oba sposoby: przeciw i bezgnilny. Należy 1) usunąć z powierzchni rany i przylegającej do niej skóry zarazki; obmyjemy zatem tę ostatnią wodą z mydłem i wyszczotkujemy, samą zaś ranę polejemy obficie roztworem jednego z wymienionych antyseptyków lub wodą przegotowaną i wystudzoną. W ten sposób usuniemy z rany znaczną ilość powierzchowniej zakwaterowanych bakteryj; 2) dalej pokryjemy tę ostatnią wyjętemi z wrzątka, wystudzonemi również serwetkami lub chusteczkami. Postępując tak, nie zakażamy rany, tj. sami nie zanosimy do niej drobnoustrojów bynajmniej. Tak dokonany opatrunek doraźny wolny jest zupełnie od

zarzutu i poszkodowanemu przyniesie korzyść niewątpliwą.

Wygotowane serwetki należy umocować na ranie opaską, tj. czystym bandażem, a w braku tegoż chustkami lub szmatami z czystego płótna, związanemi na węzeł. Rozumie się, gdy rzecz dzieje się w polu, na pustkowiu, słowem w miejscu odludnem, radzić sobie trzeba, jak wypadnie, kierując się jednak stale tą myślą przewodnią, by z raną stykać jaknajmniej przedmiotów brudnych.

Po kilku tych uwagach ogólnych przystępuję do naszkicowania metod ratunkowych, najwłaściwszych w rozmaitych odmianach urazu, a mianowicie:

1. Pomoc doraźna, zastosowana przed przybyciem lekarza w przypadkach ran: a) uwagi ogólne. Jeżeli rana zanieczyszczona jest piaskiem, ziemią, kałem ulicznym i t. p., należy obmyć ją i skórę dokoła wystudzoną wodą przegotowaną lub 3% roztworem karbolu, a w braku ich, czystą wodą źródlaną lub rzeczną; w tym celu macza się w jednej z wymienionych cieczy przygotowany kompres, lub w ostatecznym razie czystą chustkę od nosa i powierzchnię rany polewa obficie:

Jeżeli ranę pokrywa warstwa krwi zakrzepłej, skrzepów tych nie rusza się wcale, te ostatnie bowiem zatrzymują krwawienie i zasklepiając otwór, chronią skutecznie przed dalszem przedostawaniem się doń drobnoustrojów. Ranę pokrywa się przegotowaną lub zmoczoną w karbolu gazą, watą albo kompresem; powyżej kładzie się warstwę oczyszczonej, t. zw. aptecznej waty i umocowywa to wszystko opaską czyli bandażem. Ten ostatni, nałożony dokładnie i szczelnie 1) zabezpiecza ranę przed działaniem szkodliwych czynników z zewnątrz, jak brud,

kurz, żar słoneczny, ukąszenia owadów i t. p., 2) wywierając ucisk zbliża wzajemne brzegi rany i powstrzymuje krwawienie, 3) staje się niejako punktem oparcia dla chorego członka, unieruchomiając części uszkodzone. Gdy zraniona została ręka lub jeden z palców jej poważniej, poszkodowany trzymać ją powinien na chustce, czyli na t. zw. trójkącie (temblaku), którego końce zawiązuje się na węzeł na karku. Tak utwierdzona ręka dokucza rannemu daleko mniej, niż wtedy, gdy trzymać ją zwieszoną ku dołowi. Najczęstszem powikłaniem rany jest: krwotok i umiejętność jego zatamowania musi być dla ratującego rzeczą niezbędną. Odróżniamy trzy rodzaje krwawień: a) krwotok z naczyń najmniejszych czyli włoskowatych, który zatrzymuje się zwykle sam przez się, wytwarzając więcej lub mniej rozległy skrzep, b) krwotok żylny, tj. nieustanny strumień ciemnoczerwonej, prawie czarnej krwi i c) krwotok z tętnic, w razie którego purpurowa krew tryska, jak z fontanny — najbardziej niebezpieczny typ krwawienia. Tu należy pamiętać, że nie stosuje się nigdy t. zw. domowych, czy też felczerskich środków, powstrzymujących krwawienie, jak pajęczyna, półtorachlorek żelaza i t. p., gdyż środki takie poszkodowanemu mogą zaszkodzić tylko. Najskuteczniejszym i radykalnym środkiem we wszystkich trzech postaciach krwawień jest ucisk, który należy wywierać powyżej rany w kierunku tętnicy; dobrze jest, gdy broczy kończyna, unieść ją przytem do góry, lecz jeżeli krwawią same żyły tylko, dokonywa się ucisku od dołu, gdybyśmy bowiem naciskali na ranę z góry, krwotok powiększyłby się. Można też umytymi czysto palcami zacisnąć, tj. zbliżyć wzajemnie brzegi rany i na kończynę nałożyć czystą, mokrą opaskę. Jeżeli zajdzie przypadek pęknięcia żylaków

na nodze, zdjąć trzeba z tej ostatniej wszelakie, krępujące nogę podwiązki, unieść ją do góry i ucisnąć lekko miejsce krwawiące kompresem.

W przypadkach zranień tętnicy, gdy z otworu tryska purpurowy, mocny strumień krwi, jaknajprędsza pomoc lekarska jest niezbędna; w oczekiwaniu tejże, po uprzedniem zdjęciu lub rozcięciu ubrania, gdy zwykły ucisk zastosowany wprost na ranę, nie pomaga, staramy się ucisnąć mocno palcem lub chusteczką złożoną w kilkoro główny pień tętnicy okolicy przyrannej. Wobec zatem krwotoku z tętnic kończyny górnej, ucisnąć trzeba tętnicę ramieniową w tem miejscu, gdzie zwykle na ubraniu przebiega szew od rękawa. Im mocniej przyciśnie sie tutaj tętnicę do kości ramieniowej, tem krwotok ustanie prędzej, to też pomagać tu sobie można parasolem, laską lub kneblem, który umieszcza się pomiędzy ramieniem i klatką piersiową i przytwierdza do ramienia chustką lub serwetą, opasującą również i tułów. Gdy mamy krwotok tętniczy z kończyny dolnej, uciska się część środkową fałdy pachwinowej najlepiej dwoma palcami, drugim i trzecim, prawą i lewą ręką na przemian; gdy krwawi rana z szyi, po owinięciu palca w kawałek czystej gazy lub płótna wprowadza się go do rany bezpośrednio i mocno uciska palcem ku wewnątrz w kierunku kręgosłupa. Daleko skuteczniej niż palec działa zastosowanie ucisku „en masse“, tj. opasanie członka szczelnie powyżej rany długim, sprężystym pasem rzemiennym, bądź szelkami gumowemi, rurką, czyli wężem gumowym; w braku tychże wystarczyć musi duża chustka lub szmata, zawiązana dokoła kończyny na węzeł i skręcona jeszcze zapomocą knebla, którym może być polano, szabla w pochwie, duży klucz od bramy, tłuczek od moździerza i tym podobny przedmiot,

najłatwiej w danym razie dostępny. Zabieg taki, właściwy, rzecz prosta, tylko dla ran kończyn, do zatamowania krwotoku wystarcza zupełnie; należy tylko pamiętać, że uciskająca opaska pozostawać może na kończynie niedługo, już bowiem po upływie kilku godzin ta ostatnia ulega zgorzeli wskutek powstrzymanego miejscowo krwiobiegu.

Oprócz przyrannych, zdarzają się jeszcze krwotoki zależne od różnych spraw chorobowych. W przypadkach krwotoku z nosa choremu zabrania się wycierać nos, dobrze jest gdy pacyent czas jakiś trzyma ramiona uniesione ku górze. Na czoło, nos, twarz, potylicę i plecy stosuje się bardzo zimne okłady. Gdy i to nie pomaga, wprowadzić należy do nozdrzy paski, czyli t. zw. tampony z gazy jodoformowej i na nos wywrzeć ucisk opaską. Jeżeli krwawi z kiszek lub pęcherza (moczowego), skutecznemi będą: lód i okłady zimne na brzuch, wprowadzenie do odbytnicy stożkowatych kawałeczków lodu, przyczem pacyent winien leżeć całkiem spokojnie. W razie powstania krwotoku z gardła zaleca się choremu położenie siedzące z nogami, zwieszonemi na dół i spokój absolutny. W pokoju należy pootwierać okna, a oprócz okładów zimnych na twarz i czoło daje się lód do łykania i limoniadę zimną do picia. W razie nieskuteczności wszystkich tych zabiegów pomocnem być może postawienie 15 suchych baniek z przodu klatki piersiowej i zaaplikowanie gorczycy na łydki. Rany zatrute. Tu przed nałożeniem zwykłego opatrunku wskazane są następujące zabiegi: 1) spieszne obwiązanie ranionego członka powyżej rany rurką gumową, pasem, umocowaną kneblem chustką, aby przeszkodzić przedostaniu się jadu (ukąszenie przez psa lub kota wściekłego, przez żmiję

i t. p.) do krwiobiegu; 2) wyssanie rany, przyczem ratujący musi mieć czyste, zdrowe wargi, wolne od krost, owrzodzeń i pęknięć i 3) zniszczenie zarazka miejscowo, w którym to celu działa jaknajskuteczniej przypalenie rany kawałkiem rozżarzonego węgla, nożem lub drutem rozpalonym, czystym kwasem azotowym lub karbolowym, ługiem, cygarem tlejącym, jodyną i t. p. Potem nakłada się opatrunek zgodnie z podanemi powyżej wskazówkami.

2. Postępowanie doraźne wobec złamań i zwichnięć. Odróżniamy dwa rodzaje złamań: 1) proste czyli podskórne, gdy kość pęka, a skóra ponad nią pozostaje nietknięta i 2) powikłane, gdzie prócz złamania kości, znajdujemy ranę skóry i części miękkich. Do objawów głównych należą: obrzmienie, zboczenie odłamów kostnych i zależne od tego pewne wygięcie kończyny, skrócenie tejże i bezsilność zupełna, ból w miejscu złamania i szmer tarcia opierających się o siebie odłamów, który wyczuwa się podczas obmacywania i poruszania złamaną kończyną.

Po obnażeniu tej ostatniej, przyczem ubrania lub obuwia nie należy zdejmować, lecz rozciąć ostrożnie, złamany członek unieruchamia się, t. zw. szynami czyli łupkami. Chirurg używa w tym celu fornieru lub tektury; gdy ich niema pod ręką, bierze się, co jest: drzazgi, deski, kije, parasole, rogoże, drabinki od kwiatów, pogrzebacze, pęki słomy od trzciny, gałęzie i t. p., które starannie przymocowywa się po obu stronach złamanej ręki lub nogi chustkami lub opaską, powrozem lub pasem rzemiennym. Jeżeli złamaniu uległo ramię — tułów, tj. klatka piersiowa odgrywa tu rolę jednej z szyn; pod pachę, która przylega do złamanego barku, podkłada się warstwę waty, do powierzchni ramienia zewnętrznej

przytwierdza szynę, całą wreszcie kończynę górną, zgiętą w łokciu pod kątem prostym, przymocować trzepa do klatki piersiowej bandażem. Pomiędzy wystające kanty, jak wyrostek łokciowy, kostka goleni i t. p. a szynę podkłada się warstwę waty lub flaneli, by zabezpieczyć od nadmiernego ucisku te bardzo wrażliwe części kończyny.

Opatrunek taki unieruchomi dostatecznie odłamy kostne; zapobiegnie ich ześlizgiwaniu się i rozejściu, uspokoi bóle, które powstają przy najmniejszem poruszeniu się odłamów; w takim unieruchomiającym opatrunku poszkodowany może czekać spokojnie na pomoc lekarską, można go wieźć do szpitala, nie narażając na zniekształcenie większe kończyny. W przypadkach złamań powikłanych, oprócz unieruchomienia złamanego członka należy jeszcze opatrywać ranę, dokładnie obmywszy przedtem okalającą ją skórę.

W razie zwichnięć postąpimy najlepiej, gdy zaniechamy wszelkich prób nastawiania, którego dokona przybyły lekarz; kończynę zwichniętą unieruchamia się, ramię zatem przytwierdza trójkątem z chustki do tułowia; po obu stronach zwichniętego kolana — układa szczelnie worki lub pończochy z piaskiem; pacyent leży spokojnie, jeżeli zaś zachodzi potrzeba przeniesienia go w inne miejsce, uczynić to należy bardzo ostrożnie.

Stłuczenia powstają wskutek działania mniej więcej krótkotrwałego urazu, jak popchnięcie, przejechanie, upadek lub uderzenie. Przy nieuszkodzonej powierzchni skóry leżące głębiej, mniej sprężyste tkanki miękkie rozluźniają się lub ulegają pęknięciu, w powstałe zaś stąd luki wylewa się krew z rozgniecionych najcieńszych naczyń krwionośnych, czyli włosowatych. Obe-

cnością drobnych tych wynaczynień tłómaczy się wytwarzanie sińców. Lód więc, bądź zimne okłady, zastosowane miejscowo, są tu bardzo na czasie.

W razie zwichnięć postąpimy najlepiej, gdy zaniechamy wszelkich prób nastawiania, którego dokona przybyły lekarz; kończynę zwichniętą unieruchamia się, ramię zatem przytwierdza się trójkątem z chustki do tułowia; po obu stronach zwichniętego kolana — układa szczelnie worki lub pończochy z piaskiem; pacyent leży spokojnie, jeżeli zaś zachodzi potrzeba przeniesienia go w inne miejsce, uczynić to należy bardzo ostrożnie.

Stłuczenia powstają wskutek działania mniej więcej krótkotrwałego urazu, jak popchnięcie, przejechanie, upadek lub uderzenie. Przy nieuszkodzonej powierzchni skóry leżące głębiej, mniej sprężyste tkanki miękkie rozluźniają się lub ulegają pęknięciu, w powstałe zaś stąd luki wylewa się krew z rozgniecionych najcieńszych naczyń krwionośnych, czyli włosowatych. Obecnością drobnych tych wynaczynień tłómaczy się wytwarzanie sińców. Lód więc, bądź zimne okłady, zastosowane miejscowo, są tu bardzo na czasie.

3. Postępowanie doraźne przed przybyciem lekarza w przypadkach oparzeń. Tu należą poparzenia podczas pożarów, od wybuchów benzyny (pranie rękawiczek), nafty (polewanie drzewa przy rozpalaniu ognia w piecu) lub terpentyny (nieumiejętne przyrządzanie zaprawy do podłóg), oblanie ukropem lub gotującem się mlekiem, ługiem, witryolejem i t. p. Są to urazy bardzo ciężkie, częstokroć śmiertelne. Odróżniamy trzy stopnie oparzeń: 1) zaczerwienienie, t. j. zapalenie skóry — postać najłagodniejsza, 2) wytworzenie się bombli, t. j. pęcherzy z naskórka,

3) zgorzel skóry. W rozmaitych przypadkach trzy te odmiany oparzeń mogą się kojarzyć z sobą wzajemnie.

Jeśli na danym osobniku zapali się ubranie, gasić należy płomienie kołdrami, poduszkami, chustkami, dywanem, ściągniętym z siebie surdutem lub paltem, działając szybko a oględnie, by nie poparzyć samego siebie. Ofiarę wypadku obala się i tarza po ziemi, a ugasiwszy płomienie, zlewa ją wodą. Ubranie z poszkodowanego zdejmuje się nader ostrożnie, najlepiej rozcinając je, wreszcie nakłada się opatrunek, nie używając jednak nigdy w tych razach ani karbolu, ani sublimatu.

Ponieważ dostęp powietrza do ran, powstających wskutek oparzeń, nie jest pożądany (wysychanie, ból), stosujemy tu zatem tak zwane środki nieprzepuszczające — posmarowanie ran oliwą, olejem, wazeliną, maścią borową lub goldkremem; kompresy, nasycone środkami tymi, działają jeszcze skuteczniej; ulgę przynosi posypywanie oparzeń mąką, sproszkowanym krochmalem, pudrem toaletowym, bizmutem, gumą arabską lub sodą. W braku maści, stosować można na razie masło lub smalec. Dla usunięcia bólu i przekrwienia skóry pomocnymi są również zimne okłady. Pęcherzy najlepiej nie otwierać, lecz pozostawić to lekarzowi. W razie nader rozległych oparzeń najwłaściwszem będzie trzymanie pacyenta w letniej kąpieli; dla podtrzymania sił zaleca się kawę czarną, koniak, szampan na wewnątrz. Miejsca, oparzone kwasami, polewa się obficie wodą wapienną lub mydlinami; nadżarcia skóry ługiem zobojętnić wypadnie słabym rozczynem octu, poczem ranę pokryć kompresem, nasyconym w czystej oliwie i lekko umocować go opaską.

4. Przenoszenie chorego. W tym celu naj-

właściwsze są nosze i pomoc trojga ludzi. Nazwiemy ich numerem pierwszym, drugim i trzecim. N-ra 1 i 2 dźwigają nosze, Nr 3 dogląda poszkodowanego i, w razie potrzeby, wyręcza jednego z kolegów. Nosze ustawia się w jednej linii z chorym, koniec nożny — poza głową osobnika. Nr 1 i 2 stają po jednej stronie chorego (nie po obu!), podkładają mu ręce pod plecy i uda, podnoszą równocześnie i ostrożnie kładą plecami na noszach. Nr 3 podpiera jednocześnie część ciała uszkodzoną. Nr 1 i 2 ustawiają się w głowach i nogach noszy, ruszając z miejsca powoli i razem idą krokiem drobnym, unikając podskoków i potykań się, oraz niosąc tragi możliwie poziomo. W razie braku noszy używa się drzwi, drabin, piernatów, materacy, kołder, worków, mat rozpiętych, płaszczy, pasów, powrozów słomianych, drągów, dzid, karabinów skrzyżowanych lub gałęzi. Jeżeli i tych przedmiotów dostać nie można, dwaj ratownicy krzyżują ręce, tworząc w ten sposób siedzenie, poszkodowany zaś ramionami opiera się o ich karki. Jeżeli jest wciąż nieprzytomnym, jeden z ratowników obejmuje go rękoma za górną część brzucha, gdy drugi, idąc z przodu, trzyma go za nogi.

HYGIENA LUDOWA.

ZESTAWIŁ DR. KAZIMIERZ KRZYSZTOŃ.

UWAGI DLA RODZICÓW.

Jak wychowuje się dzieci do zdrowego i moralnego życia płciowego?

Ojciec i matka mają obowiązek pouczania swych dzieci również i o sprawach, pozostających w związku z życiem płciowem i wychowania ich tak, aby nauczyły się panować nad popędem płciowym.

To wychowanie musi rozpocząć się w dzieciństwie i trwać aż do wieku dorosłego. Każdy okres życia wymaga szczególnej uwagi.

1. Wiek dziecinny.

1. Jeżeli nie wierzy się już w bajkę o bocianie, nie może matka wyminąć pytania, skąd się biorą małe dzieci. Powinna ona dać taką odpowiedź, którąby była blizką prawdy, a którąby dziecko zrozumiało i nią się zadowolniło. Matka musi pilnować, aby jej dziecko nie rozmawiało o tem potajemnie z innemi dziećmi, służącemi lub innemi niepowołanemi osobami.

Powiedz swemu dziecku: „Ty jesteś cząścią ze mnie. Gdyś było jeszcze za słabem, aby oddechać i brać pożywienie, nosiłam cię pod mojem sercem. I dlatego kocham cię tak bardzo. Ale o tem nie możesz mówić z nikim innym, jak tylko ze mną, twoją matką!“

2. Wpajajcie w swoje dzieci, aby nie bawiły się swemi częściami płciowemi, ani nie pozwalały drugim dotykać się ich. Z takich zabaw pochodzą złe nawyczki, które trwają lata ze szkodą dla zdrowia.

Uważajcie na to, aby w nocy trzymały ręce na kołdrze.

3. Nie pozwalajcie spać w jednem łóżku wielu dzieciom razem. Jeśli tego nie możecie uniknąć, nie kładźcie przynajmniej nigdy chłopców i dziewcząt razem.

4. Nie przyjmujcie do swego mieszkania na noc chłopców, ani dziewcząt. Jeśli zaś musi to już być, to uważajcie, aby nie dawali dzieciom złego przykładu pod względem płciowym.

5. Uważajcie, jak najbardziej, aby dzieci nie były nigdy świadkami waszego, rodziców, stosunku płciowego.

2. W latach rozwoju.

W czasie rozpoczynającego się rozwoju płciowego postępujcie z chłopcami i dziewczętami z szczególną cierpliwością i wyrozumiałością. Wzruszają się wtedy łatwiej niż kiedyindziej, sprzeciwiają się gwałtowniej i ani w szkole ani w domu nie mogą wykonywać swej pracy tak dobrze, jak przedtem.

2. Chłopców należy pouczyć, że zmiany, jakie spostrzegają na swojem ciele, są tylko początkowymi objawami dojrzewania; że pełną dojrzałość osiągną dopiero z 21 rokiem, że przedwczesny stosunek płciowy osłabia młodzieńczy organizm i powstrzymuje go w jego rozwoju.

3. Ponieważ dziewczęta przestraszają się pierwszem krwawieniem miesięcznem, miesiączką, powinna ostrożną matka przedtem już powie-

dzieć im krótko, że każda dziewczyna musi to przechodzić, że jednak w pierwszych dniach krwawienia powinna strzedz się przed każdem natężeniem fizycznem, aby utrata krwi nie stała się większą.

4. Starajcie się o to, aby wasze dzieci nie zajmowały się zbytnio objawami swego rozwoju, ani też z innemi dziećmi o tem nie mówiły. Odciągajcie od tego ich uwagę. Każcie im dużo gimnastykować się, kąpać, pływać i chodzić. Dajcie im do ręki dobre książki. Nauczyciel waszych dzieci chętnie na wasze życzenie wskaże wam takie książki.

5. Zakazujcie swoim dzieciom także i w tym czasie używania alkoholu, aby nie wzrastało ich płciowe podniecenie.

3. Przed zaczęciem życia zarobkowego.

1. Napominajcie swoich synów i córki, aby możliwie długo — najlepiej aż do zawarcia małżeństwa — powstrzymywali się od stosunku płciowego. Wstrzemięźliwość płciowa aż do połowy lat dwudziestu nie jest dla zdrowych ludzi, podług zapatrywania lekarzy szkodliwą.

2. Zwracajcie uwagę synów i córek na następstwa wcześniejszego stosunku płciowego i na odpowiedzialność, jaką przez to biorą na siebie.

Przedstawcie synowi, jak brzydko robi, gdy uwodzi dziewczynę; jak ciężkie obowiązki powstają dla niego, jeśli stanie się ojcem nieślubnego dziecka, które według prawa musi utrzymywać aż do jego zdolności zarobkowania. Przedstawcie córce, jakie niebezpieczeństwa grożą jej z powodu przedmałżeńskich stosunków, ile

smutku i biedy, jak ciąża, poród, wychowanie, przejść musi matka nieślubnego dziecka.

3. Mówcie ze swymi synami i córkami o tem, że w poza małżeńskim stosunku istnieje wielka możliwość nabawienia się choroby płciowej.

Możliwość ta staje się tem większą, im częściej zmienia się osobę, z którą utrzymuje się stosunek.

Te choroby — szanker, tryper i syfilis, — mogą zarażonego przyprawić o długą chorobę i ciężką przeszkodę w zdolności do pracy. Mogą one zostać przeniesione na otoczenie, a nawet po wielu jeszcze latach w małżeństwie na żonę i dzieci.

Synów waszych musicie szczególniej ostrzegać przed stosunkami z dziewczętami, oddającemi się za pieniądze. Dewczęta te są skutkiem swego lekkiego życia prawie wszystkie chore płciowo. Także i wśród publicznych dziewcząt badanych przez lekarzy policyjnych, znajduje się wiele chorych.

4. Tłómaczcie swoim dzieciom aby, jeżeli już kiedy zachorują płciowo, natychmiast udały się pod opiekę lekarza, a nigdy jakiego szarlatana. Na nowo obcować płciowo mogą ze względu na dobro swoje i swoich bliźnich dopiero wtedy, jeżeli lekarz na to pozwoli.

4. Przed zawarciem małżeństwa.

1. Sumienni ludzie muszą, zanim zawrą związek małżeński, ze względu na siebie i na swoje dzieci dać się zbadać lekarzowi, aby mieć pewność, że oboje, mężczyzna i kobieta, są zdrowymi.

2. Kto przed małżeństwem obcował płciowo, taki, chociaż według swego mniemania nigdy nie był chorym płciowo, powinien dać się

zbadać lekarzowi, czy jest zdrowym i może wejść w związek małżeński.

3. Rodzice dziewczyny powinni od swego przyszłego zięcia zażądać przyniesienia im od lekarza świadectwa zdrowia.

4. Zwróćcie synom swoim uwagę na to, aby w stosunkach płciowych z żoną zachował rozumne umiarkowanie. Powinni mieć wzgląd na osłabienie żony, spowodowane miesiączką, na potrzebę oszczędzania jej po rozwiązaniu i podczas karmienia niemowlęcia. Mąż powinien zawsze pamiętać o tem, co jego żona ma ponieść z powodu ciąży, bolów i utraty krwi przy porodzie i niezmordowanego pielęgnowania dziecka w dzień i w nocy.

Wierną opieką dla matki i dziecka ma zapłacić za poświęcenie swej żony w małżeństwie.

Jeżeli wy, rodzice, pójdziecie za powyższemi radami, jeżeli dla waszych dzieci sami będziecie wzorem, jak się powinno zachować w życiu, wtedy wasze dzieci będą wam wdzięczne za to wychowanie ich do zdrowego i moralnego życia płciowego.

UWAGI DLA MĘŻCZYZN.

1. Wstrzemięźliwość w stosunkach płciowych jest podług zgodnego orzeczenia lekarzy w przeciwieństwie do bardzo rozpowszechnionego przesądu dla zdrowia nieszkodliwą.

Trzeźwe życie i fizyczny ruch na świeżem powietrzu (wędrówki, gimnastyka, pływanie, wiosłowanie, ślizganie się itd.) mogą powstrzymać wybujały popęd płciowy.

2. Choroby t. zw. „weneryczne“ albo „płcio-

we“ są we wszystkich kołach ludności bardzo rozpowszechnione. Do najważniejszych należy tryper (rzeżączka) i syfilis.

Tryper występuje w kilka dni po zarażeniu się i zaczyna się wypływem z cewki moczowej mężczyzny względnie z części rodnych kobiety, często z bólami, często bez, pieczeniem lub swędzeniem. Może on szczególnie u kobiet pozostać całkiem niedostrzeżonym i w wielu wypadkach doprowadzić do bardzo rozmaitych i ciężkich chorób. Może on wtedy jeszcze być zaraźliwym, kiedy pacyenci już od dawna uważają się za zdrowych. Mogą oni wtedy mimowoli i nieświadomie przenieść chorobę na drugich. Bardzo często zarażają się w ten sposób żony od mężów, — stąd bardzo wiele chorób kobiecych i bezdzietność wielu małżeństw. Zarazki chorobowe mogą przy porodzie dostać się do ócz nowonarodzonego dziecka i sprowadzić u niego ślepotę.

Syfilis rozpoczyna się małym guzkiem lub wyrzutem często dopiero po kilku tygodniach po zarażeniu się i w dalszym swym przebiegu prowadzi do wyrzutów skórnych, owrzodzeń na błonach śluzowych i t. d. Skoro te objawy znikną, występują w ciągu najbliższych 3—4 lat, nieraz nawet i o wiele później, we wszystkich organach najrozmaitsze zjawiska chorobowe, które przy należytem leczeniu przebiegają zwykle łagodnie, w wielu jednak wypadkach, szczególnie w razie zaniedbania choroby, są one poważnemi i ciężkie następstwa mającemi cierpieniami. Choroba przez długie lata jest zaraźliwą i może zostać przeniesioną na potomstwo, nawet gdy chorzy wcale jej już więcej nie spostrzegają u siebie.

3. Pośrednie lub bezpośrednie źródło chorób wenerycznych jest stosunek z prostytutkami, to

jest z dziewczętami oddającemi się mężczyznom za pieniądze. Te dziewczęta zarażają się po krótkim czasie tryprem lub syfilisem, lub oboma chorobami i rozszerzają je dalej. Nawet lekarskie badanie prostytutek nie chroni na pewno od zarażeń; szczególnie młode prostytutki są bardzo niebezpieczne. Również i kobiety, które, nie będąc prostytutkami, utrzymują nieregularne stosunki płciowe z różnymi mężczyznami, są narażone na niebezpieczeństwo zarażenia się i dlatego również bardzo często roznoszą te choroby. Również i one mogą być choremi nie wiedząco tem i nie mając żadnych objawów chorobowych.

4. Każdy poza małżeński stosunek płciowy jest niebezpieczny. Wprawdzie zmniejsza się to niebezpieczeństwo przez czystość, dezynfekcyonujące obmywania części płciowych, jakoteż przez używanie specyalnych środków ochronnych, lecz całkiem nie znika ono nigdy.

5. Zarażenie się syfilisem może nastąpić także bez stosunku płciowego, mianowicie przez pocałunki, używanie cudzych naczyń do jedzenia i picia, fajek, pędzli do golenia itp. Przyjmowanie mamek, niezbadanych przez lekarza, może być niebezpieczne dla dzieci, jak również i odwrotnie.

6. Każda, najmniejsza nawet ranka, zapalenie, wydzielanie się płynu z części rodnych może być w wysokim stopniu zarażającem. Kto je zauważy, powinien bezwarunkowo zaprzestać stosunku płciowego i dać się natychmiast zbadać lekarzowi (nie szarlatanowi). Przez wczesne rozpoznanie choroby i przez umiejętne lekarskie jej leczenie można uniknąć wielu ciężkich cierpień. Większa część wypadków jest zupełnie uleczalną, niektóre wypadki dadzą się wyleczyć dopiero po latach.

7. Chorzy na trypra i syfilis nie mogą sami rozpoznać, czy są wyleczeni czy nie. Chorzy płciowo muszą miesiącami, często latami całymi dać się badać lekarzowi, aby ten mógł śledzić przebieg choroby i w stosownej chwili znowu ją leczyć.*)

Doniesienia, pisma przeróżnych fuszerów i szarlatanów zawierają ostrzeżenia przed leczeniem syfilisa rtęcią. Otóż ostrzeżeniom tym nie dawać posłuchu, gdyż według ogólnej opinii lekarzy leczenie rtęcią jest koniecznem a w ręku doświadczonego lekarza nieszkodliwem.

Kto więc, nie zapytawszy się wyraźnie swego lekarza, przerywa leczenie lub obserwacyę swej choroby, ten sam sobie musi przypisać winę, jeżeli (często dopiero po długim czasie!) napadną go znowu objawy chorobowe. Przez takie zaniedbanie szkodzi nie tylko sam sobie, lecz także bardzo często i drugim ludziom. Kto przed lub po pozornym przebiegu jakiejś choroby wewnętrznej, zanim go jego lekarz nie uzna za nieszkodliwego, drugiego człowieka zaraża lub tylko na niebezpieczeństwo zarażenia się naraża, ten staje się winnym ciężkiego przekroczenia karanego prawem karnem i cywilnem. Przekroczenie to jest naturalnie nie mniej ciężkiem, jeżeli popełni je względem prostytutki.

Szczególnie każdy, który miał trypra lub syfilisa, musi się strzedz żenić się lub, jeżeli jest już żonaty, podejmować na nowo stosunki płcio-

---

*) Członkowie Kasy chorych mają prawo do bezpłatnego leczenia przez lekarza Kasy. Mają również prawo do wsparcia, jeżeli choroba pociąga za sobą niezdolność do zarobkowania.

we, zanim mu lekarz wyraźnie na to nie zezwoli. Wogóle wszyscy chorzy wenerycznie są obowiązani do najściślejszego przestrzegania czystości swego ciała; szczególnie syfilitycy muszą zawsze pamiętać o tem, że nawet bez stosunku płciowego mogą przez nieuwagę szerzyć swoją chorobę i przenosić ją na niewinne kobiety i dzieci.

8. Kto raz przebył chorobę weneryczną, ten przy każdej późniejszej chorobie powinien powiedzieć to lekarzowi; może to mieć wielkie znaczenie dla rozpoznania i leczenia późniejszych chorób.

UWAGI DLA KOBIET I DZIEWCZĄT.

Niniejsze uwagi zwracają się przedewszystkiem do dziewcząt, które bardzo wcześnie zaczynają życie zarobkowe a nie mają dobrych doradców.

Do najcięższych niebezpieczeństw, jakie grożą tym dziewczętom, należy poza małżeński stosunek płciowy, do jakiego popychają ją niewinne na pozór uciechy, np. taniec.

Stosunki z młodymi ludźmi, których lekkomyślnym a często nieuczciwym obietnicom dziewczęta za bardzo wierzą, namowy ze strony lekko żyjących przyjaciółek, jakoteż używanie odurzających trunków, to są pokusy, których ofiarą padają tysiące dziewcząt.

Dla dziewcząt stosunek płciowy przed małżeństwem przedstawia podwójne niebezpieczeństwo: niebezpieczeństwo ciąży i choroby płciowej.

Ciąża.

Ciąża przeszkadza dziewczynie w pracy. Częstokroć przez nią traci swój zarobek, popada w hańbę i nędzę, a nędza zwiększa się, gdy na świat przyjdzie dziecię. Dziewczyna upada coraz niżej aż często staje się prostytutką i zbrodniarką.

Jakkolwiek ojciec jest ustawowo obowiązany do utrzymywania nieślubnego dziecka aż do jego zdolności do zarobkowania, to jednak często uchyla się z pod tego obowiązku w najrozmaitszy sposób lub też stosunki materyalne przeszkadzają mu w spełnianiu tego obowiązku.

Oprócz wszystkich innych ciężarów spadają również wtedy i koszta utrzymania dziecka na młodą matkę, której osłabione zdrowie uniemożliwia często pracę.

Choroby płciowe.

Mężczyźni, szukający stosunków płciowych poza małżeńskich, utrzymują je z reguły z prostytutkami. Następstwem tego jest, że większa część tych mężczyzn przechodzi lub przechodziła chorobę płciową. Kto raz zachorował płciowo, ten, chociaż powierzchownie wydaje się zdrowym, w wielu wypadkach zaraża nawet wtedy, gdy już sam uważa się za wyleczonego.

Ponieważ choroby płciowe są między mężczyznami bardzo rozpowszechnione, przeto każda dziewczyna, która raz tylko nawet obcuje z mężczyzną płciowo, wystawiona jest na niebezpieczeństwo zarażenia się; dziewczęta, zmieniające częściej swoich kochanków, chorują prawie bez wyjątku.

Najzwyklejszemi chorobami płciowemi są tryper (rzeżączka) i syfilis. Pierwszy szkodzi kobietom daleko więcej niż mężczyznom.

Tryper wdziera się u kobiety w wewnętrzne

części płciowe i wytwarza tam ciężkie zapalenia i ropienia. W ten sposób sprowadza u kobiety trwałą chorobę, często trwałą niezdolność do pracy. Zarazki chorobowe mogą przy porodzie dostać się do ócz noworodka i sprowadzić mu ślepotę.

Syfilis jest lata całe trwającą chorobą, która przenika całe ciało i nie rzadko prowadzi do najcięższych zniekształceń i różnych chorób. Również porody dzieci nieżywych są zwykłem następstwem syfilisu.

Nawet, gdy chora nie odczuwa już nic ze swoich cierpień, może choroba ta przenieść się na potomstwo i wytworzyć u niego ciężkie bardzo choroby.

Dlatego następujące rady są w wysokim stopniu uwagi godne:

I.

Strzeżcie się zawsze, aby jedna, jedyna godzina oszołomienia nie pozbawiła was czci, zdrowia, zdolności do pracy i szczęścia całego życia.

Nie słuchajcie namów kobiet, trudniących się nierządem. Te kobiety mają swoją korzyść z waszej zguby!

Bądźcie umiarkowane w używaniu piwa i innych upajających tı unków lub najlepiej nie używajcie ich wcale, szczególnie w towarzystwie mężczyzn a przedewszystkiem przy tańcu.

II.

Jeżeli jednak oddałyście się już mężczyźnie, to musicie być ciągle przygotowane na szkodliwe następstwa, jakie z tego mogą wyniknąć.

Oglądajcie potem długi czas jak najstaranniej swoje ciało. W razie zauważenia oznak ciąży, powiedzcie to natychmiast życzliwej wam kobiecie.

Pieczenie lub swędzenie w częściach rodnych, przedewszystkiem zaś nie spostrzegane przedtem upławy żółte lub białe każą spodziewać się trypra (rzeżączki). Przy każdym guzku lub wyrzucie na częściach płciowych, przy wszystkich wyrzutach skórnych i zapaleniach szyji, należy myśleć o zarażeniu się syfilisem.

Przy tych oznakach, występujących dopiero po 3—4 tygodniach, idźcie natychmiast do lekarza (i to do lekarza, uznanego przez państwo a nie do znachora lub szarlatana!!) Wtedy tylko bowiem może mieć choroba przebieg pomyślny i wtedy tylko ale tylko wtedy może nastąpić zupełne wyleczenie.

Naturalnie nie wystarczy, abyście tylko poszły do lekarza. Musicie także słuchać jego rozporządzeń i jego wskazówek we wszystkich punktach.

Członkowie Kas chorych mają zresztą i przy chorobach płciowych prawo do bezpłatnego leczenia przez lekarza kasy, i jak długo nie mogą pracować, także do zasiłków pieniężnych.

III.

Jeżeliście zachorowały płciowo, to uważajcie dalej na następujące rzeczy:

1. Dopóki lekarz nie uzna was za zupełnie wyleczone, jest dalszy stosunek płciowy surowo wzbroniony. Jeżeli robicie przeciwnie, tracicie wszelkie prawo do współczucia, działacie zbrodniczo i w razie okoliczności podlegacie wysokim karom.

2. Również wyjść za mąż możecie dopiero wtedy, jeżeli wam lekarz na to pozwoli. W razie przeciwnym może wasz mąż od was zachorować, możecie urodzić chore dzieci.

Każda dziewczyna powinna jednak także o tem się przekonać, czy jej przyszły mąż nie cierpi na żadną chorobę płciową.

3. Przy każdem późniejszem zachorowaniu, przy każdej ciąży, przy każdem zachorowaniu dziecka musicie w interesie własnym lub waszego dziecka zawiadomić lekarza o dawnej chorobie płciowej. Lekarz jest ustawowo obowiązany do najsurowszego milczenia; możecie mu zaufać w zupełności.

IV.

Zarażenie się syfilisem może nastąpić i bez stosunku płciowego. Np. zdrowa mamka może się zarazić od syfilistycznego dziecka, zdrowe dziecko od syfilistycznej mamki; dlatego przed przyjęciem miejsca mamki powinien lekarz zbadać i mamkę i dziecko.

Syfilis może być przeniesionym także przez pocałunki, przez wspólne używanie naczyń do jedzenia i picia, tryper zaś przez ręczniki, bieliznę, gąbki, irrygatory itd.

Dlatego miejcie się i tu na baczności! Zachowajcie zawsze jak największą czystość!

Słuchajcie niniejszych rad! Wasze szczęście i wasze zdrowie zależy od was samych!

Wskazówki dla korespondentów gazet.

1. Jeżeli chcesz coś donieść swojej gazecie, to uczyń to szybko i nie zwlekaj.

2. nie rozpisuj się; przez to oszczędzisz czasu sobie i redaktorowi. Zasadą twoją niech będzie: fakty a nie frazesy.

3. Pisz jasno, nie ołówkiem lecz atramentem i czytelnie, szczególnie nazwiska i cyfry; daj więcej kropek niż przecinków.

4. Nie pisz „wczoraj“ lub „dzisiaj“, lecz oznacz dzień i datę.

5. Nie poprawiaj nigdy nazwiska lub liczby; przekreśl błędnie napisane słowo, a napisz pod niem lub obok niego słowo prawdziwe. Żebyś zaś w razie potrzeby mógł to zrobić, pisz pojedyńcze wiersze w większych od siebie odstępach.

6. Główna rzecz: Nie pisz nigdy, nigdy, nigdy na obu stronach papieru. Sto wierszy, napisanych na jednej stronie, dadzą się łatwo rozciąć i rozdzielić między zecerów. Zdarza się często, że przez pisanie na obydwu stronach, jedna strona z powodu koniecznej poprawki musi być zupełnie przepisaną, albo, z powodu obciążenia redaktora, skreśloną.

7. Podaj redakcyi we wszystkich swoich korespondencyach swoje imię, nazwisko i adres. Korespondencyi niepodpisanych nie może redakcya nigdy uwzględnić.

SPIS RZECZY.

Ogłoszenia nie pochodzą od Redakcyi, która za nie żadnej odpowiedzialności nie przyjmuje.

Tak my to robimy!

Także i my próbowaliśmy raz to, raz owo, bo wreszcie każdy tak robi, dopóki nie zebrał doświadczenia. Lecz teraz zostawiamy próby raz na zawsze, bo to do niczego nie doprowadza. Przekonaliśmy się przecież zawsze, że Fellera Elsa-preparaty są niezrównane i tylko te używamy. Dlatego też mamy zawsze dobry apetyt, zdrowy żołądek, nie znamy żadnych kurczów, nudności, skłonności do wymiotów, zgagi, żadnych febrycznych ani nerwowych cierpień, nie jesteśmy znużeni i wycieńczeni, nie cierpimy na niestrawność i wstrzymanie stolca, odkąd używamy znakomicie wzmacniających, odżywiająco skutkujących i przeczyszczających prawdziwych pigułek rabarbarowych

Fellera z m. „Elsa-pigułki". 6 pudełek franko 4 korony, 12 pudełek 7 koron 60 halerzy. My nie chcemy być zakatarzeni, zachrypnięci, zaflegmieni, nie kaszlemy, śpimy i oddychamy doskonale, mamy zdrowe muszkuły i ścięgna, silne i zdrowe członki, bo też używamy zawsze roślinnego fluidu Fellera z marką „Elsa-Fluid". 12 małych lub 6 podwójnych albo też 2 specyalne flaszki, franko 5 koron, 36 małych lub 18 podwójnych albo też 6 specyalnych flaszek 12 koron 40 halerzy, 48 małych lub 24 podwójnych albo też 8 specyalnych flaszek 16 kor. Strzeżemy się jednak przed naśladownictwami i zamawiamy wszystkie prawdziwe preparaty u nadwornego aptekarza E. V. Fellera w Stubicy, nr. 560 (Kroatien).

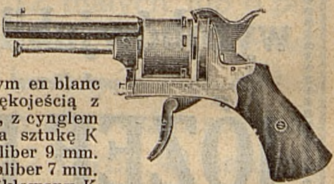
Warz swoje piwo w domu

według wypróbowanej recepty. — Składniki na 25 litrów piwa wraz z 50 korkami 2 K. Porto pocztowe 84 halerzy. Na pięć podobnych porcyi dodaje się jedną i wysyła się opłatnie. — Dlatego najlepiej zamawiać dla więcej osób.

Jan Grolich, Engel-Drogerie, Berno Nr. 286, Morawy.

BROŃ, AMUNICYA, PRZYBORY MYŚLIWSKIE.

Wszelka broń jest starannie przysposobiona do użytku, w dowód czego ma pieczęć państwową. — Tylko najlepsza jakość; towary czyściutko wykonane. — Należyte funkcyonowanie pod gwarancyą.

Nr. 100. **Rewolwer Lefaucheaux,** kaliber 7 mm, 6 strzałowy, z nabojami, o sztyfcie zapalającym en blanc wypolerowany, z rękojeścią z drzewa orzechowego, z cynglem składanym 17 cm. za sztukę K 5·50. — Ten sam, kaliber 9 mm. K 7·50. — Nr. 101. kaliber 7 mm. jak najdelikatniej niklowany K 6·50. Kaliber 9 mm., jak najdelikatniej niklowany K 8·50.

Rewolwerowe naboje:

Nr. 507. Lefaucheaux	7 mm.	naboje kul. za 25 szt.	K 1·—,	9 mm.	K 1·20.
„ 511. „	7 „	patrony plac. 25	„ „ —·90,	9 „	„ 1·15.
„ 508. „	7 „	naboje śrut. 25	„ „ 1·40,	9 „	„ 1·60.
„ 501. Do centralognia	7 „	naboje kul. za 25	„ „ 1·10,	9 „	„ 1·50.
„ 505. „	7 „	patrony plac. 25	„ „ 1·—,	9 „	„ 1·50.
„ 502. „	7 „	naboje śrut. 25	„ „ 1·60,	9 „	„ 2·—.

Największy wybór wszystkich rodzajów rewolwerów, pistoletów kieszonkowych, tercerołów, pistoletów dla nagonki i ochrony winnic, t. zw. Flobert Tesching, flint myśliwskich, przyborów łowieckich etc. — Główny katalog z 4000 rycin wysyła się każdemu na żądanie darmo i opłatnie.

c. i k. nadworny dost. JAN KONRAD

Dom wysyłkowy w Brüx Nr. 157. Czechy.

NOTATKI.

NOTATKI.

DZIENNICZEK NA ROK 1913.

SPRAWA HONOROWA KAŻDEGO ROBOTNIKA.

Przyjdzie czas, że każdy robotnik będzie uważał za rzecz samą przez się zrozumiałą, za sprawę honorową należenie do związku celem zwiększenia swej potęgi. Tylko do zorganizowanych robotników należy przyszłość świata; stają się oni pionierami nowego czasu, bojownikami o lepszy i sprawiedliwszy ustrój wszystkich naszych społecznych stosunków, tworzą oni fundament pod organizacyę społeczeństwa, w którem nie będzie więcej ani uciskających ani uciskanych, ani wyzyskiwaczy ani wyzyskiwanych.

STYCZEŃ

1. Środa

2. Czwartek

3. Piątek

4. Sobota

5. Niedziela

6. Poniedziałek

7. Wtorek

8. Środa

9. Czwartek

10. Piątek

11. Sobota

12. Niedziela

STYCZEŃ

13. Poniedziałek

14. Wtorek

15. Środa

16. Czwartek

STYCZEŃ

17. Piątek

18. Sobota

19. Niedziela

20. Poniedziałek

21. Wtorek

22. Środa

23. Czwartek

24. Piątek

25. Sobota

26. Niedziela

27. Poniedziałek

28. Wtorek

STYCZEŃ

29. Środa

30. Czwartek

31. Piątek

LUTY

1. Sobota

2. Niedziela

3. Poniedziałek

4. Wtorek

LUTY

5. Środa

6. Czwartek

7. Piątek

8. Sobota

LUTY

9. Niedziela

---

10. Poniedziałek

---

11. Wtorek

---

12. Środa

LUTY

13. Czwartek

14. Piątek

15. Sobota

16. Niedziela

LUTY

17. Poniedziałek

18. Wtorek

19. Środa

20. Czwartek

LUTY

21. Piątek

22. Sobota

23. Niedziela

24. Poniedziałek

25. Wtorek

26. Środa

27. Czwartek

28. Piątek

MARZEC

1. Sobota

2. Niedziela

3. Poniedziałek

4. Wtorek

5. Środa

6. Czwartek

7. Piątek

8. Sobota

MARZEC

9. Niedziela

10. Poniedziałek

11. Wtorek

12. Środa

13. Czwartek

14. Piątek

15. Sobota

16. Niedziela

MARZEC

17. Poniedziałek

18. Wtorek

19. Środa

20. Czwartek

21. Piątek

22. Sobota

23. Niedziela

24. Poniedziałek

MARZEC

25. Wtorek

26. Środa

27. Czwartek

28. Piątek

29. Sobota

30. Niedziela

31. Poniedziałek

KWIECIEŃ

1. Wtorek

2. Środa

3. Czwartek

4. Piątek

5. Sobota

6. Niedziela

7. Poniedziałek

8. Wtorek

9. Środa

---

10. Czwartek

---

11. Piątek

---

12. Sobota

KWIECIEŃ

13. Niedziela

14. Poniedziałek

15. Wtorek

16. Środa

17. Czwartek

18. Piątek

19. Sobota

20. Niedziela

21. Poniedziałek

22. Wtorek

23. Środa

24. Czwartek

25. Piątek

26. Sobota

27. Niedziela

28. Poniedziałek

29. Wtorek

30. Środa

MAJ

1. Czwartek

---

2. Piątek

---

3. Sobota

---

4. Niedziela

MAJ

5. Poniedziałek

6. Wtorek

7. Środa

8. Czwartek

MAJ

9. Piątek

10. Sobota

11. Niedziela

12. Poniedziałek

13. Wtorek

14. Środa

15. Czwartek

16. Piątek

MAJ

17. Sobota

18. Niedziela

19. Poniedziałek

20. Wtorek

MAJ

21. Środa

22. Czwartek

23. Piątek

24. Sobota

MAJ

25. Niedziela

26. Poniedziałek

27. Wtorek

28. Środa

29. Czwartek

30. Piątek

31. Sobota

CZERWIEC

1. Niedziela

2. Poniedziałek

3. Wtorek

4. Środa

CZERWIEC

5. Czwartek

---

6. Piątek

---

7. Sobota

---

8. Niedziela

CZERWIEC

9. Poniedziałek

10. Wtorek

11. Środa

12. Czwartek

13. Piątek

14. Sobota

15. Niedziela

16. Poniedziałek

CZERWIEC

17. Wtorek

18. Środa

19. Czwartek

20. Piątek

CZERWIEC

21. Sobota

22. Niedziela

23. Poniedziałek

24. Wtorek

CZERWIEC

25. Środa

26. Czwartek

27. Piątek

28. Sobota

29. Niedziela

30. Poniedziałek

LIPIEC

1. Wtorek

2. Środa

3. Czwartek

4. Piątek

LIPIEC

5. Sobota

6. Niedziela

7. Poniedziałek

8. Wtorek

LIPIEC

9. Środa

10. Czwartek

11. Piątek

12. Sobota

LIPIEC

13. Niedziela

14. Poniedziałek

15. Wtorek

16. Środa

LIPIEC

17. Czwartek

18. Piątek

19 Sobota

20. Niedziela

LIPIEC

21. Poniedziałek

---

22. Wtorek

---

23. Środa

---

24. Czwartek

LIPIEC

25. Piątek

26. Sobota

27. Niedziela

28. Poniedziałek

LIPIEC

29. Wtorek

30. Środa

31. Czwartek

SIERPIEŃ

1. Piątek

2. Sobota

3. Niedziela

4. Poniedziałek

SIERPIEŃ

5. Wtorek

6. Środa

7. Czwartek

8. Piątek

9. Sobota

10. Niedziela

11. Poniedziałek

12. Wtorek

SIERPIEŃ

13. Środa

14. Czwartek

15. Piątek

16. Sobota

SIERPIEŃ

17. Niedziela

18. Poniedziałek

19. Wtorek

20. Środa

21. Czwartek

22. Piątek

23. Sobota

24. Niedziela

25. Poniedziałek

26. Wtorek

27. Środa

28. Czwartek

29. Piątek

30. Sobota

31. Niedziela

WRZESIEŃ

1. Poniedziałek

2. Wtorek

3. Środa

4. Czwartek

WRZESIEŃ

5. Piątek

6. Sobota

7. Niedziela

8. Poniedziałek

9. Wtorek

10. Środa

11. Czwartek

12. Piątek

13. Sobota

14. Niedziela

15. Poniedziałek

16. Wtorek

WRZESIEŃ

17. Środa

18. Czwartek

19. Piątek

20. Sobota

WRZESIEŃ

21. Niedziela

---

22. Poniedziałek

---

23. Wtorek

---

24. Środa

25. Czwartek

26. Piątek

27. Sobota

28. Niedziela

WRZESIEŃ

29. Poniedziałek

30. Wtorek

PAŹDZIERNIK

1. Środa

2. Czwartek

3. Piątek

4. Sobota

5. Niedziela

6. Poniedziałek

7. Wtorek

8. Środa

9. Czwartek

10. Piątek

11. Sobota

12. Niedziela

13. Poniedziałek

14. Wtorek

15. Środa

16. Czwartek

PAŹDZIERNIK

17. Piątek

18. Sobota

19. Niedziela

20. Poniedziałek

PAŹDZIERNIK

21. Wtorek

22. Środa

23. Czwartek

24. Piątek

25. Sobota

26. Niedziela

27. Poniedziałek

28. Wtorek

29. Środa

30. Czwartek

31. Piątek

LISTOPAD

1. Sobota

2. Niedziela

3. Poniedziałek

4. Wtorek

5. Środa

6. Czwartek

7. Piątek

8. Sobota

LISTOPAD

9. Niedziela

---

10. Poniedziałek

---

11. Wtorek

---

12. Środa

13. Czwartek

14. Piątek

15. Sobota

16. Niedziela

LISTOPAD

17. Poniedziałek

---

18. Wtorek

---

19. Środa

---

20. Czwartek

21. Piątek

22. Sobota

23. Niedziela

24. Poniedziałek

LISTOPAD

25. Wtorek

26. Środa

27. Czwartek

28. Piątek

29. Sobota

30. Niedziela

GRUDZIEŃ

1. Poniedziałek

2. Wtorek

3. Środa

4. Czwartek

GRUDZIEŃ

5. Piątek

6. Sobota

7. Niedziela

8. Poniedziałek

9. Wtorek

10. Środa

11. Czwartek

12. Piątek

GRUDZIEŃ

13. Sobota

14. Niedziela

15. Poniedziałek

16. Wtorek

17. Środa

18. Czwartek

19. Piątek

20. Sobota

GRUDZIEŃ

21. Niedziela

22. Poniedziałek

23. Wtorek

24. Środa

25. Czwartek

26. Piątek

27. Sobota

28. Niedziela

GRUDZIEŃ

29. Poniedziałek

30. Wtorek

31. Środa